

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา
ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยสิลป์ชนบุรี
THE EDUCATIONAL PERSONNEL'S AND THE SECONDARY SCHOOL
STUDENT'S SATISFACTION WITH THE DHAMMA EDUCATION
IN AMNUAYSILD DHOBURI SCHOOL

พระสุธีร์ จิตสุวฑฒโน (ผลวัฒน์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา
ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

พระสุธีร์ จิตสุวฑฒโน (ผลวิจัย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE EDUCATIONAL PERSONNELS' AND THE SECONDARY SCHOOL
STUDENTS' SATISFACTION WITH THE DHAMMA EDUCATION IN
AMNUAYSILD DHOBURI SCHOOL

Phra Suthee Titasuvadano (Pholvadana)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Educational Administration)

Graduate School

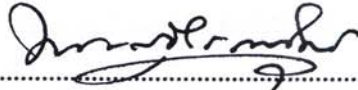
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

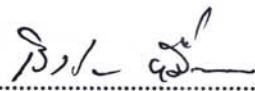
C.E. 2011

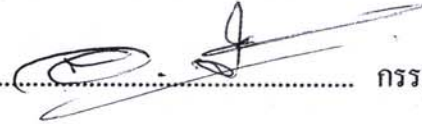
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร , ผศ.,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ
(พระมหาสม กลฺยาโณ, ดร.)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.เริงชัย หมั่นชนะ)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

..... กรรมการ
(ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร. อินตา ศิริวรรณ ประธานกรรมการ
ผศ.ดร. สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กรรมการ
ดร. นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

ผู้วิจัย : พระสุธีร์ จิตสุวทุฒโน (ผลวัฒน์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร. อินดา ศิริวรรณ พ.ชบ., M.Ed., Ph.D.

: ผศ.ดร. สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ป.ช. ๑., พช.บ., M.Ed., Ph.D.

: ดร. นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ ป.ช. ๔., พช.บ., M.A.(ling), Ph.D.

วันที่สำเร็จการศึกษา ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี กลุ่มประชากรที่ใช้ในการการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๕๕ คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ One-way ANOVA โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๖ แบ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๒๕ คน นักเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๕๗ คน โดยบุคลากรทางการศึกษามีอายุมากกว่า ๔๐ ปี จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ ส่วนนักเรียนมีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗ ซึ่งบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิ ปริญญาตรี ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๘ และ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕ ส่วนใหญ่เรียนประถมศึกษาโท จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑ ธรรมศึกษา เอก จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ ธรรมศึกษาตรี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖

๒. ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง ๔ ด้าน พบว่า ส่วนใหญ่ล้วนมีความพึงพอใจต่อ ครูผู้สอน

ในระดับมากที่สุด และในด้านรองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน , ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก , ด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ

๓. ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ทั้ง ๔ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

Thesis Title : The Educational Personnel's and the Secondary School Student's satisfaction with the Dhamma Education in Amnuaysild Dhoburi School.

Researcher : Phra Suthee Titasuvanno (Pholvadana)

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Intha Siriwan B.A., M.Ed., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr. Suddhipong Srivichai Pali III, B.A., M.Ed., Ph.D.

: Asst. Prof. Dr. Niwes Wongsuwan Pali IV, B.A., M.A.(ling), Ph.D.

Date of Graduation : 15 March 2012

ABSTRACT

The thesis is of the aim to study and compare the satisfaction possessed by the Educational Personnel's and the Educational Personnel's and the Secondary School Students toward the management of leasing and teaching the Dhammas in Amnuaysild Dhoburi Secondary Schools. The exemplary groups used in the research work are the Educational people and the students of the numbers of 159. The instruments used in this research work are :- the questionnaires, the percentage, the average, the standard deviation, the t – test, and the one – way ANOVA with the statistic point of the level of 0.05

From the research, it in found that

1. most of the answerers of the questionnaires are male of 82 persons, at the percentage of 51.6. The academicians are of the numbers of 29 persons, and the Secondary School students are the numbers of 53 persons. The educational person are of the ages of more than 40 years, are of the numbers 27 persons at the percentage of 17.0. The students, who are of the ages lower than 20 years, are of the numbers 59 persons at the percentage of 59.7. Most of the educational persons of the numbers of 55 have the bachelor degrees at the percentage of 34.8. They are the students in the third year of the numbers of 39, at the percentage of 24.5. Most of the learners of Dhamasueksha Do are of the numbers of 78 at the percentage of 49.1. Those who study Dhamasueksha Ek are of the numbers of 53 at the percentage of 33.3. Those who study Dhamasueksha Tri are of the numbers of 28 at the percentage of 17.6.

2. From educational satisfaction Possessed by the Educational officers and the Students toward the management of learning and teaching in Amnuaysild Dhoburi School, it is found that it is generally at the highest level. When it is considered side by side, on 4 sides, it is found that most of the students are satisfied with the teachers at the highest level. lower than teat, it is the essence of the subject of Dhamasueksha and the method of teaching, including the provision of the things to Cause the convenience and the general administration to arise.

3. The results of the comparison of the personnel's, satisfaction regarding the education and the Secondary School fow and the teaching of Dhamasueksha in Amnuavsild Dhoburi School, are generally not different with important point is statistic at the level of 0.05. When it is considered side by side, it is found that the educational personnel's ore of satisfaction on 4 sides more than the students at the Secondary School with the statistical importtaiec of 0.05.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจาก ผศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ ที่ปรึกษา ได้ให้คำปรึกษาชี้แนะการทำวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์สหัส จิตสาโร (ผศ.) ที่ได้เมตตาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย พร้อมด้วย ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้ หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย และให้คำแนะนำสิ่งอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์อีกทั้ง ผศ.ดร.สินงาม ประโคน อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดร.ศุภิร เสวตพงษ์ และ รศ.พิเศษ.ดร.อำนาจ เดชชัยศรี ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย พระมหาสมกฤษา โณ, (ดร.) ผศ.ดร. เรียงชัย หมั่นชนะ, ผศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ, ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ พร้อมด้วย ครูเบญจวรรณ จจรฤทธิ ผู้อำนวยการโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี คุรุรัตดา วงศ์ทวีทรัพย์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ, ครูปฐมทิพย์ กาญจนพัฒน์ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ, ครูวาสนา สุขโข หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน, ครูรุ่งตะวัน สว่างวงศ์ชัย และคณะครู นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ – ๓ โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณท่านพระสุทิศ เดชธมฺโม ผู้ซึ่งเมตตาเป็นธุระในการประสานงานด้านเอกสารต่าง ๆ คุณทองดี ศรีตระการ ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และต้องขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์วันดา เลิศพิพัฒนานนท์ ภาควิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ผู้ซึ่งสละเวลาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

สิ่งอันเป็นสารประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาวิจัยขอมอบให้เป็นธรรมทาน และขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า พร้อมทั้งขออานิสงส์ในส่วนนี้จงบังเกิดมีแก่บูรพาจารย์ ท่านผู้มีพระคุณทุกท่านอันได้แก่ คุณบิดา มารดา และผู้มีส่วนช่วยเหลือทุกรูป/คน ขอจงเป็นผู้มีส่วนในกุศลนี้ด้วย ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดประการใด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

พระสุธีร์ จจิตสุวฑฒโน (ผลวัฒน์)

๖ มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓. ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔. ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕. สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗. ประโยชน์ที่ได้รับ	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ	๙
๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับ การศึกษาและการจัดการเรียนการสอน	๒๔
๒.๓. ความเป็นมาของหลักสูตรธรรมศึกษา	๖๔
๒.๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๗
๒.๕. กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๖
๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๖
๓.๒. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๖
๓.๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๘

เรื่อง	หน้า
๓.๔ การวิเคราะห์และ สถิติที่ใช้ในการวิจัยข้อมูล	๘๘
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๐
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๐
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ และ ร้อยละ	๕๑
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใน ๔ ด้าน	๕๔
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใน ๔ ด้าน	๑๐๐
๔.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๕
๔.๕ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๕
๔.๖ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี	๑๑๔
บทที่ ๕ สรุปอภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๑๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๒๒

เรื่อง		หน้า
บรรณานุกรม		๑๒๔
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก	ประวัติโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี	๑๓๔
ภาคผนวก ข	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๓๘
ภาคผนวก ค	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๔๖
ภาคผนวก ง	หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๔๘
ภาคผนวก จ	หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๔
ประวัติผู้วิจัย		๑๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น	๘๘
๔.๑	จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น บุคลากรทางการศึกษา	๙๑
๔.๒	จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา	๙๓
๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี โดยภาพรวม	๙๔
๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาและวิธีการสอน	๙๕
๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านการบริหารงานทั่วไป	๙๗
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านครูผู้สอน	๙๘
๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านการจัดตั้งอานวยความสะดวก	๙๙
๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรีโดยภาพรวม	๑๐๐
๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาและวิธีการสอน	๑๐๑
๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการบริหารงานทั่วไป	๑๐๒

ตารางที่	หน้า
๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี ด้านครูผู้สอน	๑๐๓
๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	๑๐๔
๔.๑๓ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามเพศ	๑๐๕
๔.๑๔ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามอายุ	๑๐๖
๔.๑๕ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา	๑๐๗
๔.๑๖ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามระดับชั้นการศึกษาธรรมศึกษา	๑๐๘
๔.๑๗ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามเพศ	๑๐๙
๔.๑๘ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามการศึกษา	๑๑๐
๔.๑๙ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา	๑๑๑
๔.๒๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ชนบุรี ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาและวิธีการสอน จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา	๑๑๒

ตารางที่

หน้า

๔.๒๑	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านการบริหารงานทั่วไป จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา	๑๑๒
๔.๒๒	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านครูผู้สอน จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา	๑๑๓
๔.๒๓	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา	๑๑๓
๔.๒๔	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี	๑๑๔

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑	๑๖
๒.๒	๕๗
๒.๓	๕๗
๒.๔	๕๘
๒.๕	๕๘
๒.๖	๖๑
๒.๗	๖๒
๒.๘	๖๓
๒.๙	๘๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง ทำให้สังคมนั้น ๆ เกิดความเจริญเติบโตเฉพาะแต่ในตัวเมืองใหญ่อย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดปัญหาการย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนจากชนบทเข้ามาสู่สังคมเมืองเพื่อมุ่งมาประกอบอาชีพ ซึ่งการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานนี้ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการทะเลาะวิวาท และปัญหายาเสพติด ฯลฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน เพราะสภาพแวดล้อม อันเกิดจากการกระตุ้นของสื่อต่าง ๆ เช่น จากภาพยนตร์, อินเทอร์เน็ต, เกมส์ รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหามาจากทุกภาคส่วนในสังคม

การพัฒนาประเทศที่เน้นด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทำให้เกิดการแข่งขันกันในทางสังคมเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด เพราะต่างมุ่งแสวงหาแต่วัตถุและความสุขจากวัตถุนั้น ๆ เป็นเหตุให้การแข่งขันทางวัตถุเพื่อฐานะและการยอมรับในสังคม จนทำให้เกิดกระแสการใช้ย่ำเกินความจำเป็น ทำให้เกิดสภาวะหนี้สินเกินตัวเป็นจำนวนมาก การที่คนไทยเร่งรีบต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน ทำให้คนเข้าวัดน้อยลง และห่างไกลศาสนามากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านความเสื่อมไปแห่งศีลธรรมมากขึ้น ดังคำของท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “สังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุเป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากขึ้นมีกิเลสมากขึ้น และสิ่งที่ขาดคือศีลธรรมสภาพสังคมเกิดความเสื่อมโทรมเพราะการรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกที่แพร่หลายเข้ามามากเกินไป และคนไทยรับเอาโดยไม่มีวิจารณญาณ”^๑ การให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ดังแผนการปฏิรูปการศึกษา และแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก ๑๒ ปี เป็น ๑๕ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา ๔ กำหนดความหมายของการศึกษาไว้ว่า

^๑ พุทธทาสภิกขุ, ท่านพุทธทาสกับการศึกษา, วารสารครุศาสตร์ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มกราคม, ๒๕๒๕), หน้า ๕๐.

“การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยที่เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในมาตรา ๖ กำหนดความมุ่งหมายและหลักการการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๒ การศึกษาจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญที่ปรากฏทั้งด้านวัตถุและด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นผลสะท้อนถึงคุณภาพของสังคม อันเป็นผลจากการอบรมพื้นฐานจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา

ในอดีตกาลผ่านมาวัดและพระสงฆ์ต่างมีบทบาทในด้านการศึกษา วัดส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของชุมชน ซึ่งจะมีพระภิกษุเป็นผู้สอน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้ามาอาศัยอยู่ในวัดเพื่อให้ได้รับการศึกษา ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าวัดเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับกุลบุตร^๓ แม้ในปัจจุบันการศึกษาได้กระจายไปทั่วประเทศ แต่วัดก็ยังคงดำเนินบทบาทในด้านการศึกษา โดยเปิดเป็นสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม, มหาวิทยาลัยสงฆ์, ศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนวัยเรียน, ฯลฯ ตลอดถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ ในการให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย วัฒนธรรม และเรื่องของศีลธรรม^๔

แต่เดิมการศึกษาพระธรรมเป็นการยากในการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป เพราะการศึกษาส่วนใหญ่เป็นภาคภาษาบาลี ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นภาคภาษาไทย โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๘๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุฒินันท์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงขยายโอกาสให้ฆราวาสได้มีโอกาสศึกษาธรรมบ้าง จึงจัดหลักสูตรนักธรรมสำหรับ

^๒ พระราชกิจจานุเบกษา, (เล่มที่ ๑๑๖), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๒), หน้า ๒ – ๔.

^๓ พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร จูตกุล โณ), การศึกษาของสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๖), ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖ – ๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๖.

^๔ งานังค์ อติวัฒน์สิทธิ์, ความขัดแย้งทางสังคมและแนวทางในการแก้ไขตามพุทธศาสตร์, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๕, ๕๒-๕๓.

ฆราวาสชั้นที่เรียกว่า “ธรรมศึกษา”^๕ ปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจในการเรียนธรรมศึกษามากขึ้นมี ทั้ง เยาวชน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ พนักงานของรัฐ รวมไปถึงภาคเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีของการเผยแผ่พุทธธรรมผ่านธรรมศึกษาการเรียนจะบังเกิดผลต่อเมื่อมีการนำ หลักธรรมและความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด รวมทั้งนักเรียน ธรรมศึกษายังได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่เป็นผู้รับ และสืบสารมรดกแห่งหลักธรรมทางพุทธศาสนา จึง ควรพิจารณาตนเองว่ามีความรู้ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด การเรียนธรรม ศึกษาจะทำให้เรามีความเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์ขึ้นทั้ง กาย และใจ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วย ขัดเกลาผู้คนให้เห็นความสำคัญในการทำความดี เพื่อสร้างบ้านเมืองของเราให้เป็นสังคมสันติ และ แสวงหาคุณธรรมต่อไป เมื่อชาวพุทธทุกคนมีโอกาสได้ศึกษาจะทำให้ความสับสนวุ่นวายของสังคม อย่างเช่นปัจจุบันลดน้อยลง^๖

แม้สถานศึกษาต่าง ๆ จะให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนธรรมศึกษาเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติการส่งนักเรียนเพื่อเข้าสอบธรรมศึกษา ในปีพ.ศ. ๒๕๕๓ ในส่วนกลางมี จำนวนถึง ๓๘๔ โรงเรียน^๗ ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นทุกปี แม้ว่าสถานศึกษาจะให้ความสำคัญ เพียงใด แต่สภาพความเป็นจริง คุณธรรม จริยธรรม ในสังคมยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาอาชญากรรม, การลักเล็กขโมยน้อย หรือ การมั่วสุมเสพยาเสพติด ฯลฯ ดังนั้นการเรียนการ สอนธรรมะจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการช่วยพัฒนามนุษย์ที่มีความหลากหลายทางสังคมให้เป็น คนดี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมได้

ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา ในสถานศึกษาจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะการ อบรมเยาวชนโดยครูวิทยากร และพระภิกษุสงฆ์ โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในช่วงชั้นต่าง ๆ โดยเริ่มต้นตั้งแต่ ธรรมศึกษาตรี, โท, และเอก ตามลำดับซึ่งผู้เรียนจะเข้าใจและมี ทักษะในการนำสารประโยชน์จากการเรียนธรรมศึกษา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี ซึ่งจัด ได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องให้กับเด็กและเยาวชน และทำให้เข้าเหล่านั้นได้มีธรรมเป็นเครื่อง กู้มครองตน

^๕ พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖ – ๒๕๓๖. หน้า ๔๓๕.

^๖ พระพรหมมุนี, อ่างใน พระราตรี สิริจันโท, เรื่องทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุ ผู้สอนในโรงเรียนเขตชนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓ .

^๗ <http://www.gongtham.net/docs/2553/2553c2.html>, (วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

ซึ่งทางโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ก็ได้เป็นหนึ่งในโรงเรียนเอกชนซึ่งตั้งอยู่ในเขต บางแค เป็นโรงเรียนที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษ และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ดังวิสัยทัศน์ ของโรงเรียนที่ว่า “ผู้เรียนเป็นคนดีมีปัญญา เด่นภาษานำหน้าเทคโนโลยี มีความเป็นไทย อยู่ในสังคมแห่งโลกอนาคตอย่างมีความสุข” และในพันธกิจที่ว่าด้วยจริยศึกษา “มุ่งพัฒนา คุณธรรม อบรมให้นักเรียนเป็นผู้รู้คิดชอบ ยึดมั่นในความดี มีจริยะอันงาม ชำรงความเป็นไทย มีมารยาท วิสัยทัศน์ และทักษะทางสังคมที่เป็นสากล ปฏิบัติตนอย่างเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อผู้อื่น เป็นที่ยอมรับและศรัทธาในสังคมสากล” และนอกจากนี้ทางโรงเรียนยังได้เปิดให้มีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา และได้เปิดเป็นสนามสอบธรรมศึกษาสนามหลวง ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา และมีนักเรียนสอบผ่านวิชาธรรมศึกษาในแต่ละชั้นปี เป็นจำนวนที่น่าพอใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนา และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนการสอนธรรมศึกษา ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในเรื่อง “ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา คิดเป็นร้อยละ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้านคือ

๑. ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน
๒. ด้านการบริหารทั่วไป
๓. ด้านการจัดครูผู้สอน
๔. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำนวน ๑๕๕ คน โดยแยกเป็นบุคลากรทางการศึกษา มีจำนวน ๖๔ คน นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๘๕ คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑๕๕ ตัวอย่าง

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่เพื่อการวิจัยครั้งนี้คือ ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เลขที่ ๒๘๑ หมู่ ๓ ถนนเพชรเกษม แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

๑.๓.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ เพื่อศึกษา ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เป็นเช่นไร

๑.๔.๒ เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มี เพศ, อายุ, สถานภาพ, การศึกษา ระดับชั้นเรียนธรรมศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ที่แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีความรู้สึกนิยมชมชอบ และมีทัศนคติที่ดีในทางบวก จนทำให้เกิดความพึงพอใจ

๑.๖.๒ บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ, ครูใหญ่, ครูธุรการ, ครูผู้สอน ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๑.๖.๓ นักเรียน หมายถึง กลุ่มเยาวชนผู้ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ ๑ – ๓ ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๑.๖.๔ การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา หมายถึง การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้มีการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาให้ดำเนินไปครบทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาและวิธีการสอน, ด้านการบริหารทั่วไป, ด้านครูผู้สอน, ด้านการจัดตั้งอานวยความสะดวกดังรายละเอียดดังนี้

๑. ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน หมายถึง การจัดเตรียมแบบเรียนธรรมชาติศึกษาตามลำดับชั้นเรียน, การจัดเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอน, มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาแต่ละชั้นเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน, การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนธรรมชาติศึกษา, ปลูกฝังให้ผู้เรียนได้มีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติจริง, การจัดกิจกรรมส่งเสริมธรรมชาติเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์, ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และเนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาทำให้ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้เสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรมให้มีในตนได้จริง, เนื้อหาธรรมชาติศึกษาแต่ละชั้นสามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง

๒. ด้านการบริหารงานทั่วไป หมายถึง การวางแผน, การบริหารจัดการ การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต, การกำหนดนโยบาย, การประชาสัมพันธ์, การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ, การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, การกำหนดวันเวลาในการดำเนินงาน, การควบคุมและการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้, การประเมินผลในการบริหารจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาการบริหารจัดการงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาธรรมชาติศึกษา

๓. ด้านครูผู้สอน หมายถึง การจัดพระภิกษุผู้สอนธรรมชาติที่มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและทำหน้าที่ในการสอนธรรมชาติศึกษา ตามจำนวนผู้เรียนและตามลำดับชั้นเรียนรวมถึงการใช้สื่อได้เหมาะสม, มีการใช้สื่อภาษาในการสอนได้ดีเหมาะสมกับผู้เรียน, สนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง, สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง

๔. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง การจัดการด้านบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน, การจัดอาคารในการเรียนการสอน, ขนาดของห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน, การจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับชั้นเรียน, รวมไปถึงการอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๑.๗.๒ ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ซึ่งมีนักวิชาการและนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความสนใจศึกษามานานแล้วและมีผู้ให้ความหมายเฉพาะความพึงพอใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยมีหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจอันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ดังนี้

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๓ ความสำคัญของความพึงพอใจ

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับ การศึกษาและการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของการศึกษา

๒.๒.๒ ความหมายการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๑ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน

๒ ด้านการบริหารงานทั่วไป

๓ ด้านครู อาจารย์ ผู้สอน

๔ ด้านการอำนวยความสะดวก

๒.๒.๔ ปัจจัยสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๕ จุดประสงค์การเรียนการสอน

๒.๒.๖ ลักษณะของกระบวนการเรียนการสอน

๒.๒.๗ การจัดกระบวนการเรียนการสอน

๒.๒.๘ การจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

๒.๒.๙ รูปแบบของการสอน (Instructional model)

๒.๒.๑๐ สิ่งที่ทำให้การเรียนการสอนได้รับผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

- ๒.๓. ความเป็นมาของหลักสูตรธรรมศึกษา
 - ๒.๓.๑ ความหมายของหลักสูตร
 - ๒.๓.๒ ความสำคัญของหลักสูตร
 - ๒.๓.๓ องค์ประกอบของหลักสูตร
 - ๒.๓.๔ ความเป็นมาของหลักสูตรธรรมศึกษา
- ๒.๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการ มีความคาดหวัง มีบุคลิกลักษณะและมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องของร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พฤติกรรมหรือการแสดงออกใด ๆ ของมนุษย์จะไม่เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยโดยไม่มีสาเหตุ และสิ่งที่เป็นสาเหตุของการแสดงออกของพฤติกรรมก็คือความต้องการที่จะได้รับการตอบสนอง หรือที่นักจิตวิทยาเรียกว่า “แรงจูงใจ” ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายความไว้หลายท่าน

วอลเลอร์สไตน์ (Wallerstein, H.) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า “ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย” และได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า “ความพึงพอใจเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาไม่สามารถเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้น การที่จะทำให้คนเกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจนั้น”^๑

เกสร โพธิ์ศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึก หรือทัศนคติที่ดี เป็นไปตามความคาดหวัง หรือมากกว่าที่คาดหวังซึ่งจะทำให้เกิดความกระตือรือร้นและสร้างสรรค์ สิ่งที่ดีงามตลอดไป”^๒

^๑ Wallerstein, H. *A dictionary of psychology*. Maryland : Penquin Book, 1971, p. 256.

^๒ เกสร โพธิ์ศรี, การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการศึกษาของโรงเรียนชุมชนพัฒนา จังหวัดสระแก้ว, งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖, หน้า ๓๕.

ธงชัย สันติวงษ์^๓ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของตนเองอย่างดีหรือสมบูรณ์ที่สุด^๓

จิราภรณ์ รัตนคุณ กล่าวถึงความหมายของความพึงพอใจว่า “เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนตอบสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันไป บุคคลจะมีความพึงพอใจมาก หรือน้อยเกี่ยวกับสิ่งใดนี้ บุคคลรอบข้างมีอิทธิพลอย่างยิ่ง ความพึงพอใจของบุคคลมีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนนั้น ความพึงพอใจมีแหล่งที่จะเกิดจากการอบรมตั้งแต่เล็ก ๆ เป็นไปในลักษณะค่อยๆซึมจากการเลียนแบบพ่อแม่และคนข้างเคียง ไม่ต้องมีใครสอน ดังนั้นความพึงพอใจจึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ประสบการณ์ของบุคคล การรับถ่ายทอดจากความพอใจที่มีอยู่แล้ว”^๔

โวรัม (Vroom, V. H.) กล่าวว่า ทักษะและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมสิ่งนั้น ทักษะทางด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจนั่นเอง^๕

สุพร อยู่สถิตย์ กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึก (Feeling) มีความสุขเมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย (Goals) ความต้องการ (Wants) หรือแรงจูงใจ (Motivation)^๖

ก๊อต (Good, C. V.) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึงระดับความพึงพอใจเป็นผลมาจากความสนใจและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อคุณภาพและสภาพงานนั้น^๗

พิทักษ์ ทรุษิม กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงการประเมินค่า ซึ่งจะเห็นว่าเกี่ยวข้องกับทัศนคติอย่างแยกไม่ออก^๘

^๓ ธงชัย สันติวงษ์, *องค์การและการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๓๐), หน้า ๑๘๕.

^๔ จิราภรณ์ รัตนคุณ, *ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่องานกิจการนักเรียน โรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, แขนงบริหารการศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๔๑, หน้า ๕.*

^๕ Vroom, V. H. *Work and motivation*. (New York: John Wiley & Sons.) 1964, p. 328.

^๖ สุพร อยู่สถิตย์, *ความพึงพอใจของผู้โดยสารที่อยู่นอกพื้นที่ริมคลองแสนแสบต่อบริการเดินเรือ, ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม), (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร, ๒๕๓๕), หน้า ๕.*

^๗ Good, C. V. *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill. 1973, p. 13.

^๘ พิทักษ์ ทรุษิม, *ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการบริหารของกรุงเทพมหานคร, ศึกษากรณีสำนักงานเขตยานนาวา, ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม), กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร, ๒๕๓๘, หน้า ๒๔.*

แม็คโคแม็ค (McCormick, Ernest J.) ให้คำจำกัดความว่า ความพึงพอใจหมายถึงทัศนคติที่คนเรา มีต่องานของเขา^๕

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกร่วมของบุคคล ที่มีต่อการทำงานในทางบวกที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน^๖

สิริวิ กอบประดิษฐ์ กล่าวว่า บุคคลจะมีความพอใจเมื่อความต้องการของเขาได้รับการตอบสนองไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางกายภาพหรือด้านจิตใจ เช่น เงินเดือน งานท้าทาย โอกาสก้าวหน้า หรือการมีส่วนร่วม ฯลฯ นอกจากนั้นความพึงพอใจยังเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับและความรู้สึกว่ายุติธรรมหรือไม่ และความพึงพอใจในงานขึ้นอยู่กับบุคคลที่แตกต่างกัน^๗

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้ว่าเป็นทัศนคติอย่างหนึ่งของความพึงพอใจในงานนั้น และยังเป็นทัศนคติในทางบวกที่บุคคลมีต่องานที่ทำอยู่^๘

ผ่องศรี แต้มทอง ได้ศึกษาถึงมูลเหตุในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานตามหลักแนวคิดของ เฮอรัชเบอร์ก ซึ่งได้กล่าวว่าผู้ปฏิบัติงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงาน ให้มีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น ผลผลิตของงานสูงขึ้น ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ช่วยทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน มี ๒ องค์ประกอบ คือ^๙

^๕ McCormick, Ernest J. and Ilgen, Danie R. **Biographical Data and the Interview. Industrial Psychology.** (Englewood Cliffs, N.J.): Printice Hall, 1980, p.303.

^๖ ปรีชาพร วงศ์อนุตร โรจน์, **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๖.

^๗ สิริวิ กอบประดิษฐ์, ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑, หน้า ๒๓.

^๘ สมยศ นาวิการ, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓๐.

^๙ ผ่องศรี แต้มทอง, **แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี**, **ปริญญาโท**, การศึกษามหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๘, หน้า ๓๒ – ๓๔.

๑. ปัจจัยกระตุ้น (Motivative Factors) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นตัวสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน

๒. ปัจจัยค้ำจุน (Hygienic Factors) เป็นปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อมในการทำงาน
 กิติมา ปรีดีดิลก ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจของบุคคลที่มีองค์ประกอบและสิ่งจูงใจต่าง ๆ และสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้^{๑๔}

สตองเดล (Stogdill, R. O.) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและจิตใจของแต่ละบุคคล และเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการปฏิบัติงาน ทำให้มีโอกาสแสดงบทบาทความสามารถอย่างเต็มที่ มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างผลผลิตของงานให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางกลับกันถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจจะทำให้ขวัญและประสิทธิภาพของงานลดต่ำลง ดังนั้น ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อผู้ปฏิบัติงาน^{๑๕}

วอลแมน (Wolman, Benjamin. B.) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความรู้สึก (Feeling) มีความสุข เมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ตามความต้องการหรือแรงจูงใจ^{๑๖}

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวโดยสรุปว่าความพึงพอใจ คือความรู้สึกสบายใจ หรือความสุขสบายของบุคคลที่เกิดขึ้นมีสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้^{๑๗}

แอปเปิลไวร์ (Applewhite, R. B.) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่า ความพึงพอใจเป็นความสุขที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงาน ความสุขที่ได้รับจากการทำงานร่วมกัน^{๑๘}

จากที่อ้างมา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาไม่สามารถเห็นได้ชัดเจน เป็นความรู้สึก หรือทัศนคติที่ดี ถ้าบุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอันเกิดมาจาก

^{๑๔} กิติมา ปรีดีดิลก, **ทฤษฎีบริหารองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนกิจการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒๑.

^{๑๕} Stogdill, R. O. **handbook of leadership: A server of Theory and research**. New York : The Free Press. 1974, pp. 22 -27

^{๑๖} Wolman, Benjamin. B. **Dictionary of Behavioral Science**. Van Nonstrand : Reinheld. 1973, p. 384

^{๑๗} อุทัย หิรัญโต, **ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๒๓๒.

^{๑๘} Applewhite, R. B. **Organizational Behavior**. New York : Prentice-Hall. 1964, pp. 6 – 7.

แรงจูงใจต่าง ๆ หรือแรงกระตุ้น ย่อมทำให้มีโอกาสดังกล่าวความสามารถอย่างเต็มที่ มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างผลผลิตของงานให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคคลในหน่วยงานจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ ตามที่ **ประชุม รอดประเสริฐ** กล่าวไว้ว่าถ้าคนเราได้รับการจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงาน คนเราจะสามารถใช้ความสามารถเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๖๐ ของความสามารถทั้งหมด^{๑๙} และ **อารี เพชรสุด** กล่าวว่าหากบุคคลไม่มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน การจะเมื่อนำมาทำให้ขาดประสิทธิภาพ และอาจทำให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์^{๒๐} ซึ่งสอดคล้องกับ **แคมเบลล์** ที่ได้นิยามเพิ่มเติมว่าแรงจูงใจเป็นตัวส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรม สร้างความเข้มแข็งและความคงทนของการตอบสนองที่จะปฏิบัติงาน^{๒๑}

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

โวลรัม (Vroom, V. H.) เป็นทฤษฎีที่ศึกษาถึงกระบวนการจูงใจ โดยเห็นว่าบุคคลจะพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยจะเลือกทางเลือกที่เชื่อว่าจะนำไปสู่ผลตอบแทน หรือรางวัลที่เขาต้องการมากที่สุด และบุคคลใดจะได้รับการจูงใจที่จะใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้สำเร็จต่อเป้าหมายก็ต่อเมื่อเขาเหล่านั้นเชื่อในความสามารถของตนเองว่าความพยายามในการปฏิบัติงานจะมีผลในทางที่ดี และผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ผลตอบแทนตามที่ต้องการหรือพึงปรารถนา ซึ่งสรุปได้ว่าการที่จะโน้มน้าวจิตใจให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ขึ้นอยู่กับความคาดหวัง (Expectancy) ที่คนเชื่อว่า ความพยายามของคนจะสัมฤทธิ์ผลออกมาเป็นระดับผลงาน ดังนั้นบุคคลจะทำงานให้สำเร็จได้ ย่อมขึ้นอยู่กับจิตภาพ และความเชื่อของเขาว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการ และจะใช้กลยุทธ์อะไรในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่เขาเลือกได้ ซึ่งปัจจัยหลักของทฤษฎีความคาดหวังมี ๔ ประการ^{๒๒}

^{๑๙} ประชุม รอดประเสริฐ, นโยบายและการวางแผนหลักการและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๔.

^{๒๐} อารี เพชรสุด, มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๗.

^{๒๑} Camball, P. B. The implication of multiple perspectives on power of organization development. *Journal of Applied Behavioral Science*, 1989. p. 340.

^{๒๒} Vroom, V. H. *Work and motivation*. (New York: John Wiley & Sons.) 1964, pp. 91 – 103.

๑ ความคาดหวัง หรือความคาดหวัง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับความน่าจะเป็น พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะความมากน้อยของความเชื่อจะอยู่ในช่วงระหว่าง ๐ (ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และ ผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง) และ ๑ (มีความแน่ใจว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ)

๒ ความพอใจ คือ ความรุนแรงของความต้องการของคนสำหรับผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ความพอใจอาจจะเป็นบวกหรือลบได้ภายในสถานการณ์ของการทำงาน เราอาจจะคาดหมายได้ว่าผลลัพธ์ เช่น ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่ง และการยกย่อง โดยผู้บังคับบัญชา จะทำให้เกิดความพอใจในทางบวก ผลลัพธ์ เช่น ความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน หรือการตำหนิจากผู้บังคับบัญชา จะทำให้เกิดความพอใจในทางลบ ในทางทฤษฎีแล้วผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องให้ความพอใจ เพราะว่า ผลลัพธ์ดังกล่าวนี้จะเกี่ยวข้องกับความต้องการของบุคคล

๓ ผลลัพธ์ คือ ผลที่ติดตามมาของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและอาจจะแยกประเภท เป็นผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สอง ผลลัพธ์ระดับที่หนึ่งจะหมายถึงผลการปฏิบัติงานที่สืบเนื่องมาจากการใช้กำลังความพยายามของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น หรือการได้เลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น

๔ สี่อกลาง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และระดับที่สอง ตามทฤษฎีของ Vroom สี่อกลางหรือความคาดหมายแบบที่สอง จะอยู่ภายในช่วง + ๑.๐ ถ้าหากว่าไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สองแล้ว สี่อกลางจะมีค่าเท่ากับ ๐

ทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory)

อับบลาฮัม (Abraham Maslow) เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลจะถูกควบคุมแลกำหนดจากแรงจูงใจต่าง ๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ผู้บริหารมีความจำเป็นที่ต้องทราบว่าจะจูงใจหรือความต้องการของบุคคลภายในองค์กร มีอะไรบ้าง ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ อย่างถูกต้อง และเป็นทฤษฎีทั่วไป (General Theory) เกี่ยวกับการจูงใจขึ้นได้ ซึ่ง มาสโลว์(Maslow) ได้ตั้งทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ดังนี้^{๒๓}

- ๑ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด
- ๒ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งที่จูงใจสำหรับพฤติกรรมอีกต่อไป
- ๓ ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้น ขึ้นจากต่ำไปหาสูง ตามลำดับ

^{๒๓} Maslow, A. H. **Motivation and personality.** (New York : Harper and Brother.) 1970, p. 80.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้อธิบายถึงทฤษฎีที่ให้นมนุษย์เกิดความพึงพอใจและตั้งใจทำงานให้เกิดประสิทธิภาพตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) โดยมีสมมติฐานดังนี้^{๒๔}

สมมติฐานที่ ๑ บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

สมมติฐานที่ ๒ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น

สมมติฐานที่ ๓ ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

มาสโลว์ ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ระดับ ตามลำดับความสำคัญดังนี้

๑. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

๒. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัย ทั้งปวง เช่น ต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และต้องการความคุ้มครองจากผู้อื่น

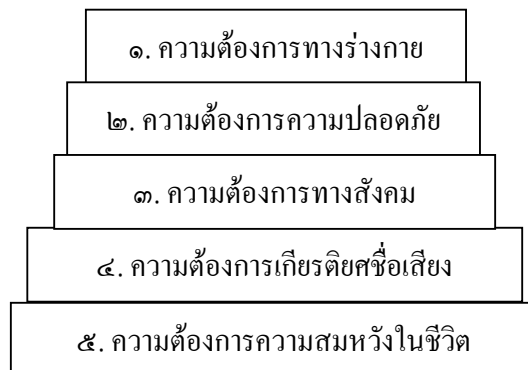
๓. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Belongings and love needs) ขั้นนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางสังคม (Social needs) ความรู้สึกว่าคุณได้รับความรัก และมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวกเพราะ “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” ไม่ชอบอยู่โดดเดี่ยว ต้องการมีเพื่อนฝูง

๔. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs) เป็นความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ (Recognition) การให้เกียรติ เห็นคุณค่าความสำคัญของตน ความต้องการมีชื่อเสียงและความรู้สึก เคารพตนเอง (Self-esteem)

๕. ความต้องการสัจการแห่งตนหรือ ความประจักษ์ในตน (Need for self-actualization) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของคนที่ต้องการรู้จักตนเองว่ามี “ศักยภาพ” (Potential) สักแค่ไหนและต้องการเป็นบุคคลที่มีความสามารถอย่างแท้จริงในการใช้ความรู้ขั้น

^{๒๔} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวิพัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕ - ๑๒๗.

เกิดประโยชน์ต่อมนุษยชาติ มาสโลว์ เห็นว่าความต้องการของบุคคลมี ๕ กลุ่มจัดแบ่งได้เป็น ๕ ระดับ

แผนภูมิที่ ๒.๑ ลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์, ๒๕๔๕, ๓๒๗.

พรชัย วิจิตรธรรมภาณี ได้อธิบายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจดังนี้^{๒๕}

๑. ทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) ในสมัยโบราณเชื่อกันว่ามูลเหตุสำคัญของมนุษย์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจก็เพราะมนุษย์ต้องการหาความสุขส่วนตัวและพยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด

๒. ทฤษฎีสันชาตญาณ (Instinctual Theory) สันชาตญาณ เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด ซึ่งทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้

๓. ทฤษฎีการมีเหตุผล (Cognitive Theory) เป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการมีเหตุผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ เพราะบุคคลทุกคนมีความตั้งใจจริง นอกจากนั้น ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าบุคคลมีอิสระที่จะกระทำพฤติกรรมได้อย่างมีเหตุผล และสามารถตัดสินใจต่อการกระทำต่างๆ ได้ มีความรู้ว่าตนต้องทำอะไร ประณาสั่งใดและควรต้องตัดสินใจออกมาในลักษณะใด

๔. ทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) โดยปกติแล้ว พฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลนั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับแรงขับภายในของแต่ละบุคคล แรงขับภายในของแต่ละบุคคลนั้นเป็นภาวะความตึงเครียด แรงขับมีลักษณะสำคัญ ๒ ลักษณะ คือ แรงขับภายในร่างกายและแรงขับภายนอกในร่างกาย

^{๒๕} พรชัย วิจิตรธรรมภาณี, การศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การพัฒนาระบบ โคนม, เอกสารประกอบผลงานที่จะขอรับการประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น, (กรุงเทพมหานคร : กรมปศุสัตว์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

ทฤษฎีความต้องการของสตีลเลอร์ และ พอร์เตอร์

สตีลเลอร์ และ พอร์เตอร์ (Steers, R. M, & Porter, L. W.) อธิบายว่าแรงจูงใจมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการคือ^{๒๖}

๑ ทำให้เกิดพฤติกรรมตอบสนอง (Activate) กล่าวคือ การที่บุคคลมีแรงจูงใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะมีแรงขับภายใน (Internal Forces) ทำให้บุคคลนั้นแสดงปฏิกิริยาตอบสนองตามแรงขับของตนเอง

๒ กำหนดทิศทางของพฤติกรรม (Direct) เมื่อมีปฏิกิริยาตอบสนองต่าง ๆ แล้วแรงจูงใจยังกำหนดทิศทางของการตอบสนองด้วย อาจเป็นไปในทิศทางบวกหรือลบ มีความเข้มหรือแผ่วเบา

๓ คงสภาพพฤติกรรมการปฏิบัติของบุคคล (Sustain) แรงจูงใจซึ่งเกิดจากแรงขับภายในยังส่งผลกระทบต่อระยะเวลาของการตอบสนองดังกล่าวด้วย การตอบสนองอาจเกิดขึ้นอยู่นานหรืออาจจบในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแรงขับภายในของบุคคล

จากทฤษฎีความต้องการต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเครื่องชี้แนวทางให้ทราบถึงแรงจูงใจต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของบุคคล เช่น การให้เกียรติกัน การเลื่อนตำแหน่ง ฯลฯ เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ เป็นการกำหนดทิศทางไปในทางบวก จากภายในองค์กรนั้น ๆ แต่ความพึงพอใจนั้นย่อมเกิดขึ้นได้ในแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับ ทักษะ ค่านิยมของแต่ละบุคคล และสภาวะของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีแรงจูงใจด้านความสำเร็จของแมคเคลเลน (McClelland's Achievement Motivation Theory)

แม็คเคลลันด์ (McClelland, D. C.) ได้เสนอแนวคิดว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ^{๒๗}

๑ ความต้องการด้านความสำเร็จ (Achievement) คนทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จที่ดีที่สุด เมื่อเทียบกับมาตรฐาน โดยมากมักนิยมตั้งเป้าหมายไว้ค่อนข้างสูง เป็นความต้องการที่ได้มาซึ่งความสำเร็จที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีกว่า และมีประสิทธิภาพสูงกว่าและมีผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

^{๒๖} Steers, R. M, & Porter, L. W. **Motivation and work behavior (3rd ed)**. (New York : McGraw-Hill. 1974), p. 340.

^{๒๗} McClelland, D. C. **Power : The inner experience**, (New York : McGraw- Hill. 1960), pp. 44 -168.

๒ ความต้องการพวกพ้อง (Affiliation) เป็นความปรารถนาเพื่อความเป็นมิตรไมตรีและความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างซิดชอบ หวังจะได้รับการมีน้ำใจตอบแทนจากคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นความต้องการเพื่อสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพกับคนอื่น

๓ ความต้องการมีอำนาจ (Power) เป็นความต้องการที่อยากจะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น และมุ่งพยายามแสดงออกมาเพื่อมีอำนาจควบคุมในทางสังคมและมีความต้องการให้บุคคลอื่น มีความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่ตนต้องการ มิให้พฤติกรรมเป็นไปในทางอื่นหรือผิดไปจากที่ต้องการ

สรุปทฤษฎีของแมคคลีเลน ได้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จที่ดีที่สุด ที่จะสร้างชีวิตของตนให้ประสบความสำเร็จตามที่ตนนั้น ได้ตั้งความปรารถนาไว้ โดยเฉพาะความสำเร็จทางสังคม เป็นความต้องการที่อยากจะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น และมุ่งพยายามแสดงออกมาเพื่อมีอำนาจควบคุมในทางสังคมและมีความต้องการให้บุคคลอื่น มีความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่ตนต้องการ มิให้พฤติกรรมเป็นไปในทางอื่นหรือผิดไปจากที่ต้องการ

ทฤษฎีแรงจูงใจ E. R. G. ของ อัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer's Existence, relatedness, Growth Theory)

อัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer, C. P.) ได้จำแนกความต้องการออกเป็น ๓ ประการ คือ^{๒๘}

๑ ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (Existence Needs) เป็นความต้องการที่รวมถึงความต้องการทางด้านกายภาพกับความต้องการทางด้านความปลอดภัย เป็นความต้องการทางด้านวัตถุ อธิบายถึงความต้องการขั้นแรกของทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow) เข้าไว้ด้วยกัน และความต้องการแบบนี้เป็นลักษณะที่ว่า หากมีผู้หนึ่งได้รับความต้องการนี้ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะเป็นฝ่ายเสียความต้องการนี้ไป

๒ ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness needs) คือความต้องการในด้านการที่จะมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น กับสมาชิกภายในครอบครัว กับเพื่อนบ้าน กับเพื่อนฝูง กับบุคคลอื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วย ความต้องการนี้ตรงข้ามกับความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต ความพึงพอใจของพวกเขาที่ขึ้นอยู่กับการแข่งขันส่วนแบ่งซึ่งกันและกัน ความเข้าใจกัน และอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

^{๒๘} Alderfer, C. P. Existence, relatedness, and growth : **Human needs in organizational settings.** (New York: Free Press. 1972), pp. 9 – 13.

๓ ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth Needs) ความต้องการนี้เป็นผลมาจาก การที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับสภาพแวดล้อมของเขา อาทิเช่น ครอบครัว งาน และ กิจกรรมด้านสันตนาการ ความพอใจในการเจริญก้าวหน้านี้ ได้มาจากการที่บุคคลนั้นเผชิญปัญหา ในสภาพแวดล้อม ที่ทำให้เขาใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ หรือ ได้พัฒนาความสามารถให้เพิ่ม มากขึ้น

สรุปทฤษฎีแรงจูงใจของอัลเดอร์เฟอร์ ว่าเป็นความต้องการในการดำรงชีวิตของบุคคล นั้นแตกต่างกันไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วพบว่าความพึงพอใจที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจาก การที่บุคคล เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับสภาพแวดล้อมของเขา อาทิเช่น ครอบครัว งาน และกิจกรรมด้าน สันตนาการ ความพอใจในการเจริญก้าวหน้านี้ ได้มาจากการที่บุคคลนั้นเผชิญปัญหาใน สภาพแวดล้อมที่ทำให้เขาใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ มีการแบ่งปันส่วนแบ่งซึ่งกันและกัน ความเข้าใจกัน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมได้ต่อไป

๒.๑.๓ ความสำคัญของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจนั้นจัดได้ว่าเป็นกระบวนการในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ซึ่งงานนั้นจะมีประสิทธิภาพเพียงใดและช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้เพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับ ผู้บริหารขององค์กรนั้น ๆ จะสามารถจัดการบริหารเพื่อให้เกิดความพึงพอใจได้มากน้อยเพียงใด

จิตนาถ ปุณโณทก (ร.อ.) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ทักษะคิด ความรู้สึกที่ดีต่องานที่ทำของบุคคลที่มีต่องานในทางบวกที่จะปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ขององค์การ มีความสุขมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีความผูกพันกับหน่วยงาน มีความ ภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำและสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิผล และประสิทธิภาพในการ ทำงานและความสำเร็จขององค์การ^{๒๕}

กิลเมอร์ และคณะ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน ไว้ ๑๐ ประการ คือ^{๒๖}

^{๒๕} จิตนาถ ปุณโณทก (ร.อ.), “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนายทหาร ชั้นประทวน ศึกษาเฉพาะกรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๒๖} กิลเมอร์ และคณะ, อ้างใน วิยะดา อินทร์วิมลเมธา, ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของ ข้าราชการกรมสรรพากร ศึกษากรณีสำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่ ๘, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕ – ๑๖.

๑ ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน การได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชา คนที่มีพื้นฐานความรู้น้อยหรือขาดความรู้ย่อมเห็นว่าความมั่นคงในงานมีความสำคัญกับเขามากแต่คนที่มีความรู้สูงจะรู้สึกว่าไม่มีความสำคัญมากนัก

๒ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน (Opportunity for Advancement) ได้แก่ การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งงานสูงขึ้นการมีโอกาสนี้ก้าวหน้าจากความสามารถในการทำงาน ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน ซึ่งผู้ชายจะมีความต้องการในเรื่องนี้มากกว่าผู้หญิง

๓ สถานที่ทำงานและการจัดการ (Company and Management) ได้แก่ ความพึงพอใจในสถานที่ทำงานชื่อเสียงของสถาบันและการดำเนินงานของสถาบัน

๔ ค่าจ้าง (Wage) เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลในการดำรงชีพทุกคนมุ่งหวังทำงานเพื่อค่าจ้าง

๕ ลักษณะของงานที่ทำ (Intrinsic Aspects of the job) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน หากได้ทำงานที่ตรงกับความต้องการและความถนัดก็จะเกิดความพึงพอใจ

๖ การนิเทศงาน (Supervision) มีความสำคัญยิ่ง ที่จะทำให้ผู้ทำงานมีความรู้สึกพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจต่องานได้ การนิเทศงานที่ไม่ดีอาจเป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้ย้ายงานและลาออกจากงาน

๗ ลักษณะทางสังคม (Social Aspects of the job) ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติงานทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ก็จะเกิดความพึงพอใจในงานนั้น ๆ

๘ การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีความสำคัญมากอีกประการ สำหรับผู้มีการศึกษาสูง ภาระงานและบุคคลระดับต่าง ๆ ที่ร่วมกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย จะสำเร็จได้ก็เพราะมีภาระงานที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนงาน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน และการประเมินผลงาน ทุกกระบวนการต้องมีการติดต่อสื่อสารเป็นตัวเชื่อม

๙ สภาพการทำงาน (Working Condition) ได้แก่ แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน

๑๐ สิ่งตอบแทนหรือประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ (Benefits) เช่น เงินบำเหน็จตอบแทน เมื่อออกจากงาน การบริการการรักษาพยาบาล สวัสดิการที่อยู่อาศัย

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงานว่า^{๓๑}

๑ ผลตอบแทน ค่าจ้างและเงินเดือนจะมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจมาก เพราะว่าผลตอบแทนจะเป็นสิ่งที่สามารถใช้ตอบสนองความต้องการของคนได้หลายอย่าง เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย การพักผ่อนและอื่น ๆ ยิ่งกว่านั้นผลการตอบแทนจะเป็นเครื่องหมายของความสำเร็จและเป็นแหล่งที่มาของการยกย่องอย่างหนึ่ง พนักงานมักจะมองผลตอบแทนว่าเป็นเครื่องสะท้อนของการยกย่องของผู้บริหารต่อการมีส่วนร่วมช่วยของพวกเขาต่อองค์กร

๒ การเลื่อนตำแหน่ง จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจงานปานกลาง การเลื่อนตำแหน่งจะทำให้ความรับผิดชอบและผลตอบแทนที่สูงขึ้น งานระดับสูงขึ้นจะทำให้ความเป็นอิสระ ความท้าทาย และเงินเดือนที่สูงขึ้นแก่พนักงาน

๓ การบังคับบัญชา จะมีผลต่อความพึงพอใจในงานปานกลาง โดยทั่วไปการบังคับบัญชาที่สร้างความพึงพอใจในงานจะมีอยู่สองลักษณะ อย่างแรกคือการมุ่งเน้นที่คนผู้บังคับบัญชาจะสร้างความสัมพันธ์แบบสนับสนุนกับผู้ใต้บังคับบัญชา แบบที่สอง คือการมีส่วนร่วม โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถึงผลที่จะกระทบต่อพวกเขา

๔ ลักษณะงาน งานที่มีความหลากหลายพอประมาณจะสร้างความพึงพอใจในงานได้สูงที่สุด งานที่มีความหลากหลายน้อยเกินไปจะทำให้พนักงานรู้สึกเบื่อหน่าย งานที่มีความหลากหลายมากเกินไปจะทำให้พนักงานรู้สึกตึงเครียด

๕ กลุ่มงาน การมีเพื่อนร่วมงานที่ร่วมมือและเป็นมิตร จะเป็นแหล่งที่มาของความพึงพอใจงานอย่างหนึ่ง พนักงานต้องการโอกาสพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน และไม่ชอบทำงานที่ทำให้พวกเขาแยกตัวออกจากเพื่อนร่วมงาน กลุ่มงานตอบสนองความต้องการทางสังคมของพวกเขาได้ พนักงานมักจะใช้เพื่อนร่วมงานของเขาเป็นกระบอกเสียงสะท้อนปัญหาของพวกเขา

๖ สภาพแวดล้อมการทำงาน จะเป็นแหล่งที่มาของความพึงพอใจอย่างหนึ่งด้วย อุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ แสงสว่างและเสียง ตารางเวลาการทำงาน ความสะอาดของสถานที่ทำงาน และเครื่องมือที่เพียงพอ จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในงาน

^{๓๑} สมยศ นาวิการ, การพัฒนาองค์การและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๓๓), หน้า ๒๒๑ - ๒๒๔.

จูไรต์นั นันทเสนา ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้ประยุกต์ทฤษฎีความพึงพอใจในการปฏิบัติของ Herzberg มาใช้ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน แต่ก็พบว่างานวิจัยที่ประยุกต์ทฤษฎีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของ Herzberg ไปใช้นั้น ปรากฏผลสรุปได้สองลักษณะคือ คล้อยตามทฤษฎี หรือ ขัดแย้งกับทฤษฎี ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ^{๑๒}

ความพึงพอใจ จึงเป็นทัศนคติหรือความรู้สึกที่ดีที่มีต่องานที่ตนปฏิบัติ ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ หลาย ๆ ด้านประกอบกัน ทั้งจากปัจจัยภายนอก เช่น ผู้บังคับบัญชา สภาพแวดล้อมในการทำงาน ฯลฯ และจากปัจจัยภายใน เช่น ลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล ดังนั้นความพึงพอใจในการทำงานสามารถประเมินได้สองวิธี คือ

๑ วัดความพึงพอใจในภาพรวมของความรู้สึกที่มีต่องาน วิธีการวัดทัศนคติแบบนี้จะใช้คำถามกว้าง ๆ ว่าถ้าพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแล้วบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไรต่องานของเขา ซึ่งผลของการตอบอาจจะอยู่ในระดับที่ ลดหลั่นลงไป

๒. การวัดความพึงพอใจที่มีต่องาน โดยแยกส่วนประกอบของงานออกเป็น ส่วน ๆ เช่น ความพึงพอใจที่มีต่อลักษณะของงานที่ทำ ความพึงพอใจต่อการเลื่อนตำแหน่งงาน นอกจากนั้นก็อาจจะมีการถามความรู้สึกในลักษณะของความรู้สึกในภาพรวมที่มีต่องาน

อินทรา เฟ็งแก้ว ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนักวิชาการแล้วประมวลความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยสรุปว่า^{๑๓}

- ๑ ความพึงพอใจก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
- ๒ ความพึงพอใจเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจอันดีต่อกันและต่อองค์กร
- ๓ ความพึงพอใจเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อองค์กร
- ๔ ความพึงพอใจก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

^{๑๒} จูไรต์นั นันทเสนา, ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการโรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑.

^{๑๓} อินทรา เฟ็งแก้ว, “การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษาสำนักงานศึกษาธิการอำเภอในภาคใต้ของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒ – ๑๓.

- ๕ ความพึงพอใจช่วยเกื้อหนุนให้กฎเกณฑ์ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ สามารถใช้บังคับผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดี
- ๖ ความพึงพอใจก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร
- ๗ ความพึงพอใจช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมต่าง ๆ

วัลลภ แดงใหญ่ กล่าวว่า ความพึงพอใจของบุคลากร เป็นสิ่งสำคัญในการบริหาร เพราะจะช่วยก่อให้เกิดผลประโยชน์เกื้อกูลต่องานและองค์กร ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังต่อไปนี้^{๓๔}

- ๑ สร้างความจงรักภักดี มีความสัจย์ซื่อต่อหมู่คณะและองค์กร
- ๒ เกื้อหนุนให้ระเบียบข้อบังคับบังเกิดผล ในด้านการควบคุมความประพฤติ ให้ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยและมีศีลธรรมอันดีงาม
- ๓ สร้างสามัคคีธรรมในหมู่คณะ และก่อให้เกิดพลังร่วม (group effort) ในหมู่คณะทำให้เกิดพลังสามัคคี
- ๔ เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลในองค์กรกับนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร
- ๕ เกื้อหนุนและจูงใจสมาชิกของหมู่คณะหรือองค์กร เกิดความคิดสร้างสรรค์ ในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร
- ๖ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่

และนอกจากนี้ความความพึงพอใจยังเป็นเครื่องชี้วัดในพฤติกรรมที่สำคัญของบุคลากร คือ

- ๑ ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ๒ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน
- ๓ ความตั้งใจเอาใจใส่และรู้จักรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว
- ๔ ความรู้สึกห่วงกังวลต่อผลที่จะเกิดจากการหยุดงานของตน คือ ไม่ขาดหรือหยุดงานโดยไม่จำเป็น
- ๕ ความพร้อมที่จะรับอาสาในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- ๖ ความพร้อมเพรียงในการหมั่นปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการเตรียมงาน และการแก้ปัญหาต่าง ๆ

^{๓๔} วัลลภ แดงใหญ่, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของอาจารย์โรงเรียนเหล่าสังข์คัง กองทัพบก, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต, (แขนงวิชาบริหารการศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

จะเห็นได้ว่าความพึงพอใจมีความสำคัญต่อบุคคล งาน และหน่วยงาน ซึ่งทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานด้วยความสุข และมีกำลังใจในการทำงานด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้งานที่ทำนั้นเกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดผลดีต่อหน่วยงาน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงความหมายและความสำคัญในเรื่องของความพึงพอใจตามความเห็นของนักวิชาการในหลาย ๆ ท่าน เพื่อหาแนวคิดในการศึกษาถึงความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด เพราะในการจัดการเรียนการสอน การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการที่บุคคลจะเรียนรู้หรือมีการพัฒนาจนเกิดความเจริญงอกงามได้นั้น บุคคลจะต้องอยู่ในสภาวะที่พึงพอใจ สุขใจ เป็นเบื้องต้น ซึ่งหมายถึงการได้รับแรงจูงใจทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม

สรุป แรงจูงใจ หรือความพึงพอใจ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสอนสูง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารและผู้สอนจะต้องพยายามสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนนั้นเกิดความพึงพอใจ มีความสนใจในการเรียนการสอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าผู้บริหารและผู้สอนให้ความสำคัญ ย่อมก่อให้เกิดความประสบผลสำเร็จได้ รวมทั้งเป็นความพยายามของผู้เรียนด้วย

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับ การศึกษาและการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายของการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๔ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้^{๓๕} “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

^{๓๕} พระราชกฤษฎีกาเบกษา, (เล่มที่ ๑๑๖), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๒), หน้า ๒ – ๓.

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มี อำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพ ที่พึง ประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการ เทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพ ทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษา นั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าว รับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและ การวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหาร สถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหาร การศึกษา นอกสถานศึกษาดังแต่เขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงศึกษาธิการ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ซึ่งคำว่า การศึกษา นั้น **อินตา ศิริวรรณ ,(ผศ.,ดร)** ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การศึกษา” (Education) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ๒ คำ คือ Educere ซึ่งแปลว่า “บำรุง, เลี้ยง, อบรม, รักษา, ทำให้เจริญงอกงาม (to nurture, to rear, to raise) และคำ Educate แปลว่า “ชักนำ หรือ ดึงออกมา” (to lead from, to draw out) รากศัพท์คำแรกซึ่งหมายถึงการอบรมสั่งสอนให้เกิดความเจริญงอกงามนั้น เป็นความหมายของการศึกษาที่ยึดถือกันมาจนปัจจุบัน ส่วนคำหลังนั้นถือว่า การศึกษา เป็นเพียงการชักนำให้บุคคลรู้จัก และตระหนักในคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคน เพื่อจะ ได้รับความสามารถที่มีอยู่ตามธรรมชาตินั้น ได้เต็มที่^{๓๖}

และจากความในความหมายตามรูปศัพท์ที่กล่าวข้างต้น จึงได้มีนักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายและได้กล่าวถึงการศึกษาว่า

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวว่า การศึกษาจะแยกจากจริยธรรมไม่ได้ต้องพัฒนาไปด้วยกัน และการที่จริยธรรมจะเป็นเครื่องช่วยให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นชีวิต ที่มีสุขได้นั้น จริยธรรมต้องเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ ผู้ซึ่งเป็นสัตว์ที่ต้องฝึก ต้องเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจริยธรรมจึงแยกจากการศึกษาไม่ได้ อาจกล่าวได้ว่าเรื่องการศึกษาเป็นเรื่องจริยธรรม เป็นเรื่องเดียวกัน แต่เวลานี้สังคมมองจริยธรรมเป็นเพียงเศษนิดเดียวของการศึกษา และการศึกษาที่กล่าวถึงนั้น เมื่อพิจารณาในส่วนของพระพุทธศาสนาก็เป็นเศษนิดเดียวในระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนา เพราะสถานศึกษาปัจจุบันมองไม่ชัดเจนนัก การศึกษาในความหมายของคนทั่วไปจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของการเล่าเรียนวิชาชีพต่าง ๆ ที่นักการศึกษาบอกว่าไม่ใช่แก่นนั้น แต่เวลาจัดการศึกษาในเชิงปฏิบัติ มักจะเน้นอย่างนั้นจนแม้แต่ประชาชนก็มองเป็นอย่างนั้นว่า การศึกษาคือการไปเล่าเรียนวิชาการ เพื่อจะได้เอามาทำมาหาเลี้ยงชีพ ตลอดจนเอาไปเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์หรืออย่างดีก็เอามาพัฒนาเศรษฐกิจพัฒนาสังคมจนแม้แต่ตัวเองก็กลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ รวมความแล้วการศึกษาจะไปได้แค่ตัววิชาชีพสำหรับทำมาหาเลี้ยงชีพ^{๓๗}

^{๓๖} อินตา ศิริวรรณ. (ผศ.,ดร.), **พื้นฐานการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๔), หน้า ๔๓ – ๔๘.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : เบ็ญจมาน, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔ – ๓๕.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวว่า “การศึกษาที่แท้จริงนั้นเป็นเรื่องของความเป็นไปตามธรรมชาติ และตั้งอยู่บนฐานของความจริงอย่างธรรมชาติ การจะวางหลักการการศึกษาที่แท้จริงได้ จะต้องเข้าถึงความจริงของธรรมชาตินี้ และเมื่อให้การศึกษาถูกต้อง ก็เป็นกระบวนการที่จะเป็นไปเองตามเหตุปัจจัย การศึกษาต้องทำให้คนเป็นคนที่ดีมคณ ด้วยการพัฒนาอย่างบริบูรณ์ และต้องพัฒนาตลอดเวลา ชีวิตและกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข และหยุดไม่ได้และต้องไม่ประมาท เพื่อให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และอยู่อย่างมีความสุขด้วย”^{๘๘}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวถึงการศึกษาของไทยไว้ว่า “เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ สังคมทั้งหมด ตามปกติเรามักจะมองสังคม โดยเริ่มต้นจากปัญหาถ้าไม่พูดถึงปัญหาโดยตรง ก็พูดถึงสภาพการศึกษาที่เกี่ยวข้องถึงสภาพทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าสภาพตัวตน การพัฒนาการศึกษาควรมุ่งไปที่การพัฒนาคุณภาพที่ตัวตน เพราะตัวคนเป็นตัวเชื่อมระหว่างการศึกษา กับสังคม คนเป็นผู้แสดงออก เป็นผลปรากฏของการศึกษา แล้วตัวคนที่ได้รับการศึกษา ก็ไปแสดงผลทางสังคม กล่าวสั้นๆว่า การศึกษาแสดงออกที่ตัวคนแล้วคนไปแสดงออกที่สังคม เราจะมีสภาพสังคมอย่างไรหรือปัญหาสังคมอะไรก็เกิดจากคนนี่ถ่ายทอดออกไป เพราะฉะนั้นถ้า จะมองให้ใกล้ชิดกับการศึกษาจึงควรมองที่ตัวคน”^{๘๙}

ดังนั้นการศึกษาเป็นเรื่องของความเป็นธรรมชาติ และตั้งอยู่บนฐานของความจริงอย่างธรรมชาติ และเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเจริญเติบโตและมีความงดงามทางกาย อารมณ์ และสติปัญญา และนอกจากนี้การศึกษายังเป็นกระบวนการศึกษาที่ทำให้คนเป็นคน ด้วยการพัฒนาอย่างบริบูรณ์ และพัฒนาตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ชีวิตและกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ต้องมีการปรับปรุง และไม่ประมาท เพื่อให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และอยู่อย่างมีความสุข โดยผ่านการเรียนการสอน และการเรียนรู้จากสถานที่ต่าง ๆ

๒.๒.๒ ความหมายการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นวิธีการเชิงระบบ สามารถพิสูจน์และทดสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการเชิงระบบ ในขณะที่กระบวนการจัดการมีความหมายในเชิงการบริหารงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ตามขั้นตอนการดำเนินการ ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงหมายถึง วิธีการหรือกลวิธีในการใช้ความพยายามของครูที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมี

^{๘๘} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, หน้า ๘๗.

^{๘๙} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *จะพัฒนาจริยธรรมคนได้อย่างไร, พุทธศาสตร์กับการพัฒนา มนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๓๕), หน้า ๗.

ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับหลักการ ทฤษฎี ความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้เรียน ผู้สอน สื่อ รูปแบบวิธีการ ศิลปะการสอน การวัดและการประเมินผล ตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากร ที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี

ดังที่กระทรวงศึกษาธิการได้ระบุว่า ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียน โดยแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งทางความคิดและการกระทำของตัวบุคคลองค์กรและสังคมเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์หาทางแก้ไข โดยเฉพาะศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษโดยการเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ นั้นผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ดังนี้^{๔๐}

- ๑ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย
- ๒ ต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง
- ๓ ควรใช้รูปแบบ หรือวิธีการที่หลากหลาย
- ๔ เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง
- ๕ การเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ๖ การเรียนรู้ร่วมกัน
- ๗ การเรียนรู้จากธรรมชาติ
- ๘ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
- ๙ การเรียนรู้แบบบูรณาการ
- ๑๐ การเรียนรู้คู่คุณธรรม
- ๑๑ ใช้กระบวนการจัดการ
- ๑๒ ใช้กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

^{๔๐} กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

- ๑๓ ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- ๑๔ ใช้การบูรณาการเนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้เรียนรู้ในลักษณะรวม
- ๑๕ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

ดัดดา ศิริพันธุ์ ได้ให้ความหมายและแนวในการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน สำหรับครุมี ๔ ประการคือ^{๑๑}

๑ พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๒ การทำงานหลาย ๆ งานได้พร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกัน คือ ความสามารถที่ครูจะทำกิจกรรมมากกว่าหนึ่งในเวลาเดียวกัน เช่นการจัดการเป็นกลุ่มหรือเฉพาะบุคคล

๓ ความตื่นไหวระหว่างการจัดการเรียนการสอน คือ ความสามารถที่ครูจะจัดบทเรียนที่ทำให้นักเรียนชนะอุปสรรคและปัญหา และให้นักเรียนเห็นถึงการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน

๔ ใ้่างานหลากหลายและท้าทาย คือ ความสามารถที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายท้าทายความสามารถของนักเรียน

ดังนั้นการสอนจึงหมายถึง การจัดสถานการณ์ (Situation) สภาพการณ์ (activities) เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ (experience) ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเรียนรู้ (learning) นอกจากนี้การสอนยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความงอกงามในด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งความสามารถด้านอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม และนอกจากนี้การสอนยังมีความหมายอีก ๒ ประการ คือ

^{๑๑} ดัดดา ศิริพันธุ์, การศึกษาสภาพการจัดการเตรียมการสอนกลุ่มสาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุราษฎร์ธานี, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖ – ๑๗.

๑ ความหมายอย่างแคบ คือ การกระทำอันเป็นการอบรม สั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่วไป

๒ ความหมายอย่างกว้าง คือ การจัดสภาพการณ์ หรือจัดกิจกรรมอันเป็นการวางแผนการที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกรวมทั้งการเรียนที่เป็นแบบฉบับต่าง ๆ หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบใด ๆ

ดังนั้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนจึงหมายถึง การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน ที่ผู้สอนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืน ตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

จากการที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ความหมายการจัดการเรียนการสอนไว้มากมาย ดังนั้นในการศึกษาถึงความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้จำแนกแนวคิดออกเป็น ๔ ประการด้วยกันคือ

- ๑ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน
- ๒ ด้านการบริหารงานทั่วไป
- ๓ ด้านการจัดครูผู้สอน
- ๔ ด้านการอำนวยความสะดวก

๑ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน

ในปัจจุบันวิทยาการก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การกำหนดเนื้อหาวิชาที่เรียนต้องเป็นเนื้อหาที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

จินตนา ยูนิพันธ์^{๔๒} ได้กำหนดแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหาวิชาไว้ดังนี้^{๔๒}

๑ ความตรง และความสำคัญของเนื้อหา ซึ่งหมายถึง ความถูกต้อง มีความเป็นแก่นสาร

^{๔๒} จินตนา ยูนิพันธ์, การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์, ภาควิชาพยาบาลศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๕.

๒ ความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในสังคมได้

๓ ความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก หมายถึง เนื้อหาวิชาที่เลือก ควรครอบคลุมสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้ทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันก็มีความลึกซึ่งในบางเรื่องของเนื้อหาวิชา โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและรายวิชาเป็นหลัก

๔ สามารถสนองจุดมุ่งหมายได้อย่างกว้างขวาง เนื้อหาสาระที่เลือกกำหนดในรายวิชาควรเป็นเนื้อหาสาระที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการ โดยผู้เรียนเกิดความรู้ มีเจตคติ และทักษะอย่างเพียงพอ

๕ ความสอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน หมายถึง การเลือกเนื้อหาวิชา ควรพิจารณาประสบการณ์การเรียนรู้เดิม พื้นฐานเดิมของผู้เรียน เพื่อจะได้กำหนดเนื้อหาวิชาได้สอดคล้องกับที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ดีขึ้น

๖ ความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้ของผู้เรียนจะได้ผลดีนั้นต้องเกิดขึ้นจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเอง ดังนั้น ในการพิจารณากำหนดคัดเลือกเนื้อหาวิชา ผู้สอนควรคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ตลอดจนการก่อให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในเนื้อหาวิชาดังกล่าว

ในการจัดการศึกษา ควรจัดเนื้อหาและหลักสูตรวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยผู้เรียนเกิดความรู้ มีเจตคติ และทักษะอย่างเพียงพอซึ่งเป็นการช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ดีขึ้นและจะทำให้การเรียนรู้ที่นักเรียนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

เทคนิควิธีการสอน

เทคนิควิธีการสอน หมายถึง^{๔๓} กระบวนการที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนรู้อะไรในสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เวลาและความพยายามน้อยที่สุดทั้งผู้เรียนและผู้สอน หากวิธีสอนไม่ดีก็จำเป็นต้องใช้เวลานานที่จะเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ และเกิดความเหน็ดเหนื่อยเกิดความจำเป็น ดังนั้นวิธีสอนจึงมีความสำคัญมาก ในการสอนนั้นจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

๑ ผู้สอน บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้สอนจะต้องพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รู้จักเลือกและปรับปรุงเทคนิควิธีสอนให้เหมาะสม มิใช่ใช้วิธีการสอนแต่เพียงอย่างเดียวตลอดไป ควรคิดแปลงแก้ไขวิธีการสอนโดยใช้หลาย ๆ วิธี เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

^{๔๓} เอกศักดิ์ บุตรลับ, ครูกับการสอน, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (เพชรบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕๓ – ๒๖๐.

๒ ผู้เรียน มีความสำคัญมากเพราะเป็นผู้มารับความรู้ เป็นผลผลิตขั้นสุดท้ายของการสอน ผู้เรียนมีความสามารถในด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน ผู้เรียนบางคนเมื่อครูสอนก็สามารถเรียนรู้ได้ทันที บางคนไม่เกิดการเรียนรู้เลย ฉะนั้นในการให้การศึกษาจึงมีการสอนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิควิธีสอน ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความหมายต่อผู้เรียน และเหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถตามวัยของผู้เรียนด้วย

๓ เนื้อหาวิชา นอกจากผู้สอนจะคำนึงถึงตัวผู้เรียนแล้ว ในการสอนแต่ละครั้งครูยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหาวิชาที่จะสอนภายในเวลาที่กำหนด ครูบางคนกลัวว่าสิ่งที่ตนเตรียมมาจะหมดเวลาเสียก่อน จึงมักเตรียมเนื้อหา มาก ๆ และพยายามสอนให้จบเนื้อหาที่เตรียมมาจนผู้เรียนรับไม่ได้หรือสับสน ในที่สุดจะไม่เข้าใจหรือจดจำอะไรไม่ได้เลย นอกจากนี้การลำดับเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญมาก ทุกบททุกตอนจะต้องเป็นไปตามลำดับความยากง่าย

๔ เวลาในการสอนครั้งหนึ่ง ๆ อาจแบ่งเวลาออกเป็น ส่วน ๆ ดังนี้

๔.๑ การเตรียมความพร้อม ความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนการสอน ถ้าปราศจากความพร้อมแล้วการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ยาก หรือถ้าหากจะเกิดขึ้นไปอย่างผิวเผิน การเตรียมความพร้อมนอกจากจะทำได้โดยการสร้างความสนใจแล้ว ยังรวมไปถึงการประเมินความรู้ของผู้เรียนก่อนที่จะสอนอีกด้วยอย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมจะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ แต่เวลาที่ใช้ในส่วนนี้ก็ไม่ควรจะมากเกินไป ถ้าเป็นการสอนที่มุ่งให้ความรู้แก่ผู้เรียน ควรใช้เวลาสำหรับการเตรียมความพร้อมหรือการนำเข้าสู่บทเรียนประมาณร้อยละ ๑๐ ของเวลาที่ใช้สอนทั้งหมด แต่ถ้าเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ควรใช้เวลาสำหรับเตรียมความพร้อมโดยการอธิบายสิ่งที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นประมาณร้อยละ ๑๕ ของเวลาทั้งหมด

๔.๒ การให้เนื้อหาสาระใหม่ ถ้าเป็นการสอนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ เวลาของการสอนจะถูกใช้ไปประมาณร้อยละ ๖๕ ของเวลาทั้งหมด แต่ถ้าการสอนเกี่ยวกับทักษะ ควรใช้เวลาสำหรับการสาธิตให้ดูประมาณร้อยละ ๒๕ ของเวลาทั้งหมด

๔.๓ การสร้างเสริมทักษะ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในสิ่งที่เรียนมาแล้วดียิ่งขึ้น ถ้าเป็นการสอนความรู้ ควรใช้เวลาสำหรับการสร้างเสริมทักษะประมาณร้อยละ ๒๕ ของเวลาทั้งหมด แต่ถ้าเป็นการสอนเพื่อให้เกิดทักษะ ควรใช้เวลาประมาณร้อยละ ๖๐ ของเวลาทั้งหมด

๔.๔ กิจกรรมการสนับสนุน ก่อนที่จะสิ้นสุดการเรียนการสอน อาจมีกิจกรรมบางอย่าง ได้แก่ การสรุปบทวน เพื่อเป็นการย้ำให้เกิดความเข้าใจหรือสามารถนำเอาหลักการต่าง ๆ ไปใช้ อาจมีการวัดผลสำคัญทางการเรียนเพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของผู้เรียน

๕ การดำเนินการสอน เป็นกลวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้รวดเร็ว ซึ่งในการสอนครั้งหนึ่ง ๆ ครูอาจใช้วิธีการสอนหลายวิธีประกอบกันก็ได้ เพื่อให้การดำเนินการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๖ สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ครูใช้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนง่ายขึ้น ครูก็สอนง่ายได้ผล และผู้เรียนเกิดความสุข ครูจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและต้องทดลองใช้เพื่อให้แน่ใจว่า สื่อการเรียนการสอนนั้นสามารถใช้การได้ดี ถ้ามีข้อบกพร่องจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขได้ทันทันที เพื่อการเรียนการสอนจะได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยตามแผนการที่วางไว้

๗ การวัดผล ทำให้ครูทราบว่า ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ครูสอนแล้วหรือไม่ ตลอดจนเป็นเครื่องบอกให้ทราบเกี่ยวกับการสอนของครูตั้งแต่เริ่มต้นสอน ว่าควรแก้ไขประการใดหรือไม่

ดังนั้น เนื้อหาวิชาและวิธีการสอนนั้น จัดได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง เพราะเนื้อหาในรายวิชาแต่ละวิชานั้น เป็นองค์ประกอบของการศึกษาที่กำหนดถึงคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่จำเป็น ที่ต้องการเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน และนอกจากนี้ยังเป็นแนวทางกำหนดทิศทางของผู้เรียน เป็นเครื่องชี้ให้ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไร ประการใด และด้วยวิธีการใด ซึ่งเป็นการกำหนดคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมที่พึงปรารถนา จะให้เกิดกับผู้เรียน และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

๒ ด้านการบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบริหารองค์การ ให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานไว้พอสังเขป ดังนี้

๒.๑ ความหมายของการบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบริหารองค์การ ให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ^{๔๔}

^{๔๔} กระทรวงศึกษาธิการ, การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง งานการบริหารสถานศึกษาอื่น ๆ ที่สนับสนุนการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา^{๔๕}

ดังนั้นการบริหารงานทั่วไป คือ การจัดระเบียบและวิธีการเพื่อให้งานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาที่สนับสนุน การบริหารงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และอื่น ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษานั้น ๆ

๒.๒ ความสำคัญของการบริหารงานทั่วไป

งานการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา มีความสำคัญเนื่องจากเป็นงานที่ให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษา เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังเป็นงานการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เลื่อมใส ศรัทธา และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา^{๔๖} และในมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ บัญญัติว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และสามารถดำเนินงาน ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการบริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานด้านงบประมาณ และการบริหารงานด้านบุคคล เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และสามารถดำเนินงานต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ ขอบข่ายของการบริหารงานทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขอบข่ายภาระงานในการบริหารงานทั่วไปไว้ดังนี้^{๔๗}

๑ การดำเนินงานธุรการ ประกอบด้วย

๑.๑ การวิเคราะห์สภาพงานธุรการของสถานศึกษาและระเบียบกฎหมาย

แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๗.

^{๔๖} กระทรวงศึกษาธิการ, การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล, หน้า ๖๔.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘ - ๔๐.

๑.๒ การวางแผนออกแบบงานธุรการ ลดขั้นตอนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

๑.๓ จัดบุคลากรรับผิดชอบงานธุรการและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานธุรการตามที่ระบบกำหนดไว้

๑.๔ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงงานธุรการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

๒ งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การดำเนินงานด้านธุรการในการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓ การจัดทำสำมะโนครัวผู้เรียน ประกอบด้วย การประสานงานกับชุมชนและท้องถิ่นในการสำรวจข้อมูล จำนวนนักเรียนที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาในเขตบริการของสถานศึกษา

๔ การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศประกอบด้วย

๔.๑ สำรวจระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

๔.๒ จัดระบบฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของเขตพื้นที่การศึกษา

๔.๓ นำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร การบริการและการประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษาแก่สาธารณชน

๔.๔ จัดระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงกับ สถานศึกษาอื่นนับเขตพื้นที่การศึกษาและส่วนกลาง

๕ งานเทคโนโลยีสารสนเทศติดตามผลการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาแล้วนำผลที่ได้รับไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้เหมาะสม

๖ การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กรศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาองค์กรของสถานศึกษา

๗ การจัดระบบควบคุมภายใน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดระบบการควบคุมภายในสถานศึกษาและปฏิบัติตามแผนอย่างเป็นระบบ

๘ งานบริการสาธารณะ ประกอบด้วย

๘.๑ มีการจัดระบบข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาเพื่อให้บริการสาธารณะ

๘.๒ สถานศึกษาประเมินความพึงพอใจงานบริการสาธารณะจากผู้มารับบริการ

๘ งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย

๘.๑ ระดมจัดหาเทคโนโลยีเพื่อให้บริการงานการศึกษาในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

๘.๒ ติดตามประเมินการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อให้เกิดการใช้อย่างคุ้มค่า และเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้

๑๐ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป ประกอบด้วย การจัดระบบส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

๑๑ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

๑๒ การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

๑๓ การรับนักเรียน

๑๔ การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

๑๕ การส่งเสริมกิจการนักเรียน

๑๖ การประชาสัมพันธ์

๑๗ งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

ซึ่งสรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปเป็นการดำเนินงานกิจกรรมที่สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับงานด้านวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานด้านบุคคล เพื่อให้การดำเนินการด้านการบริหารนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ให้มีการกระจายอำนาจในด้านการบริหารทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาได้บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาผู้เรียนจนเกิดคุณภาพสูงสุด

๓ ด้านครู อาจารย์ ผู้สอน

การเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ เป็นสำคัญ ซึ่งการสอนจะเป็นกระบวนการที่ใช้ในการชักนำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ดังนั้น การสอนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของการศึกษา ที่จะส่งผลต่อผู้เรียน คุณภาพของการศึกษาจะขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียน คือ ครู อาจารย์เป็นสำคัญ โดยที่

วิจิตร อวาทะกุล ได้กล่าวว่า มหาวิทยาลัยจะมีชื่อเสียงดีเด่นเป็นที่นิยมเป็นเลิศทางวิชาการได้ มีใจอยู่ที่หลักสูตร ตึกอาคาร สถานที่ที่สวยงามเท่านั้น แต่มหาวิทยาลัยจะต้องรู้จักค่าของอาจารย์ที่มีคุณภาพในการสอน มหาวิทยาลัยนั้น ๆ จึงจะดีเด่นขึ้นมาได้^{๔๘}

นพพร พานิชสุข กล่าวว่า ความสำคัญของครูอาจารย์นั้น ปัจจุบันสังคมยังคงให้การยกย่องเทิดทูนอาชัพครูมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากในแต่ละปีจะจัดให้มีพิธีไหว้ครูขึ้นในแต่ละสถาบัน การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเรียนระดับใดก็ตาม จากความสำคัญของครู อาจารย์ดังกล่าวแล้ว ยังสรุปลักษณะของผู้สอนไว้ ๒ ลักษณะ คือ^{๔๙}

๑. ธรรมชาติของผู้สอน

๑.๑ ผู้สอนควรมีความรู้ในเนื้อหาวิชา คือรู้ถึงเหตุผลที่มาของความรู้นั้น มองเห็นความสัมพันธ์และความสำคัญของวิชา รู้จักตัวผู้เรียนและรู้เรื่องการบริหารงานทั่วไป

๑.๒ ผู้สอนควรมีความรัก และศรัทธาในตัวผู้เรียน มีความหวังดี และเต็มใจที่จะเห็นซึ่งความก้าวหน้าของตัวผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๓ ผู้สอนควรมีความสามารถในการทำและปฏิบัติได้ คือมีความสามารถในการดำเนินการสอนเป็นอย่างดี มีทักษะในการติดต่อสัมพันธ์และเป็นທີ່ปรึกษาทางวิชาการได้เป็นอย่างดี

๒. ลักษณะพิเศษของผู้สอน

๒.๑ ควรเป็นคนที่รู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ในบทเรียนได้อย่างลึกซึ้ง

๒.๒ ควรเป็นผู้มีความสามารถในการประยุกต์และใช้ความรู้ต่าง ๆ สามารถชี้ให้ผู้เรียนนำสิ่งที่สอนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

๒.๓ ควรจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการโต้ตอบ ถกเถียง อภิปราย และควรมีเทคนิควิธีการช่วย กระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างมีเหตุผลอย่างเต็มที่และจริงจัง เพราะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความคิดอ่านมากมาย จึงควรให้เขามีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ร่วมกับผู้สอนได้อย่างเต็มที่

๒.๔ ผู้สอนควรมีเทคนิคในการกระตุ้นให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด

^{๔๘} วิจิตร อวาทะกุล, มหาวิทยาลัยจะต้องมีอาจารย์ดี, (สารจากทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๐.

^{๔๙} นพพร พานิชสุข, เรามารู้จักและทำความเข้าใจกับจรรยาบรรณของครูกันอีกครั้ง, (สารสภาอาจารย์ฉบับสุดท้าย, วันที่ ๑๐, ๒๕๒๗), หน้า ๒๕ - ๓๒.

ดังนั้นหากผู้สอนขาดคุณสมบัติที่จำเป็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนได้ ดังนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่ผู้สอนได้ดี จะต้องมึลักษณะที่ดีและเป็นที่ยอมรับปรารถนา เกี่ยวกับลักษณะครูผู้สอนที่ดีนั้น มีผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวไว้หลายท่านดังนี้

กรมการฝึกหัดครู ได้ทำการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดีโดยการสอบถามจากบุคลากรหลายฝ่าย คือ จากตัวนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า^{๕๐}

๑ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ควรมีความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา ร่าเริง เสียสละ วาจาสุภาพเรียบร้อย เป็นกันเองกับเด็กได้ เป็นตัวอย่างในความประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีความสุภาพอ่อนโยน เว้นจากอบายมุขต่าง ๆ ไม่ทำตัวเสเพล มีระเบียบวินัย มีอารมณ์มั่นคง มีความเมตตาปราณี ปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นคนมีเหตุผล รู้จักสิทธิหน้าที่

๒ การยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นครู เพื่อสามารถให้การศึกษากับแก่นุชนของชาติ ให้มีความรักและหวงแหนในสิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นไทย

๓ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน รู้จักเตรียมการสอน เพื่อให้ผลการเรียนของนักเรียนบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ เอาใจใส่ในการสอนและการอบรมความประพฤติ ปลูกฝังค่านิยมอันดีงามให้แก่ นักเรียน มีความขยันขันแข็ง มีความกระตือรือร้นที่จะทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด มีศรัทธาต่ออาชีพครู และอุทิศตัวเพื่อการศึกษาของนักเรียน

๔ มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร รู้จักหลักการพูด การอธิบายให้บทเรียนแจ่มชัด รู้จักใช้ภาษาอย่างถูกต้อง

๕ เอาใจใส่ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ รู้และตามความเคลื่อนไหวทางการศึกษา อยู่เสมอ โดยเฉพาะแผนการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตร รู้จักปรับปรุงการสอนให้ใหม่และเหมาะสมอยู่ตลอด หาโอกาสที่จะปรับปรุงตัวเองในด้านวิชาการให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

ชาญชัย อินทรประวัตติ ได้เสนอข้อคิดเห็นของผู้สอนที่ดีควรมีคุณลักษณะ ดังนี้^{๕๑}

๑ ลักษณะส่วนตัวดี การที่ผู้สอนมีคุณลักษณะส่วนตัวที่ดี จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในตัวผู้สอน มีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างดี ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพ

^{๕๐} กรมการฝึกหัดครู, รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, ๒๕๒๐), หน้า ๓๖๓ - ๓๗๑.

^{๕๑} ชาญชัย อินทรประวัตติ, วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุลภาพ, (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๒๓), หน้า ๓๓ - ๓๕.

ของการเป็นครู คือ แต่งกายเหมาะสม สุภาพอ่อนโยน เมตตา กรุณา กระตือรือร้น มีลักษณะเป็นผู้นำ มีอารมณ์ขันเหมาะสม มีศรัทธา และมีความภาคภูมิใจในความเป็นครู

๒ มีความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งประกอบด้วยความรู้หลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านสังคมวิทยา ด้านมนุษยวิทยา ด้านปรัชญา ด้านภาษาศาสตร์ ด้านศิลปะ และด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

๓ มีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน

๔ มีความสามารถในการสอน ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๔.๑ มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของวิชาที่สอน

๔.๒ มีความเข้าใจในหลักสูตรของวิชานั้น

๔.๓ มีความสามารถในการวางแผนการสอน

๔.๔ มีความเข้าใจในหลักการเรียนรู้และการสอน

๔.๕ มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

๔.๖ มีการใช้อำนาจในการเป็นผู้นำ

๔.๗ มีความสามารถในการพูดบรรยายหรือเสนอความคิดเห็นของตนต่อผู้อื่น

๔.๘ เป็นผู้มีความใจกว้างและเป็นผู้มีประชาธิปไตย

กึกฤทธิ์ ปราโมช (ม.ร.ว.) ได้สรุปลักษณะของครูที่ดีในความรู้สึกคนไทยว่า ต้องเป็นผู้มีวิชาความรู้สูง มีความสามารถในการเป็นครู ถ่ายทอดได้แจ่มแจ้ง ต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางวิชาการ ต้องติดตามความก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ และลักษณะที่สำคัญอีกประการ คือ ต้องมีความอดทนหรือขันติธรรมและมีความเมตตาธรรม^{๕๒}

ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์ ได้กล่าวถึงอาจารย์ที่ดีในมหาวิทยาลัยว่า ควรเป็นนักวิชาการซึ่งคุณสมบัติของนักวิชาการมีโดยสรุปดังนี้^{๕๓}

๑ มีความใฝ่รู้ อยากรู้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ของปรากฏการณ์รอบตัว

๒ มีฉันทะ ความพอใจ ชอบใจในวิชาที่ตนสอน

๓ มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่ตนรับผิดชอบ

๔ มีความกล้าหาญที่จะแสดงความคิดเห็นของตนต่อคนทั่วไป

๕ มีจรรยาบรรณ ไม่บิดเบือนความรู้เพื่อสนองผลประโยชน์ของตนเอง

^{๕๒} กึกฤทธิ์ ปราโมช (ม.ร.ว.), อาจารย์ที่ดี, ในรายงานการสัมมนาแนวทางการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหิดล, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๘), หน้า ๑ – ๖.

^{๕๓} ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์, มาเป็นนักวิชาการกันเถอะ, ในรายงานการสัมมนาแนวทางการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหิดล, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๘), หน้า ๑๕ – ๒๐.

แม้ว่าจะมีผู้เสนอแนะและสรุปลักษณะของครู อาจารย์ที่ดีไว้มากมาย แต่ในความเป็นจริงแล้วในสถาบันศึกษาต่าง ๆ ก็ยังปรากฏครู อาจารย์ที่ขาดคุณลักษณะของการเป็นครูที่ดีได้เท่าที่ควร และจากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบด้านครู อาจารย์ผู้สอนนั้นมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะถ้าสถานศึกษาใดมีผู้สอนที่มีองค์ประกอบ หรือคุณลักษณะที่ดี คือ ประกอบด้วยความรู้ ความสามารถ และมีความตั้งใจในวิชาชีพครู ย่อมทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำให้สถาบันศึกษานั้น ๆ เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔ ด้านการอำนวยความสะดวก หรือ การส่งเสริมการเรียนการสอน

สุปรีชา หิรัญโร ได้กล่าวว่า ปัจจัยในการอำนวยความสะดวก หรือการส่งเสริมการเรียนการสอนนั้น หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวผู้เรียน ที่มีผลให้การเรียนการสอนของผู้เรียนได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ อุดมคติ เจตคติ ทักษะ พฤติกรรม และบุคลิกภาพของผู้เรียน ไปสู่จุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษาได้^{๔๔}

นัยนา อ่างสันติกุล ได้ให้ความหมายว่า จากสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย คือ การรับรู้พฤติกรรม เหตุการณ์ สถานที่ หรือลักษณะใด ๆ ในสถานศึกษาที่ผู้เรียนจะสังเกต หรือรับรู้ได้ ก่อให้เกิดผลที่จะส่งเสริมหรือขัดขวางความก้าวหน้าของการพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ และทักษะในวิชาชีพที่ตนกำลังศึกษาเล่าเรียน^{๔๕}

จากความคิดเห็นดังกล่าว สามารถสรุปการอำนวยความสะดวก หรือการส่งเสริมการเรียนการสอนนั้นหมายถึง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายดังนี้

^{๔๔} สุปรีชา หิรัญโร, การวางแผนด้านอาคารและสภาพแวดล้อม, ในเอกสารการสอนชุดวิชาวางแผนพัฒนาโรงเรียน หน่วยที่ ๑ - ๗, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๕.

^{๔๕} นัยนา อ่างสันติกุล, การวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สาขาวิชาครุศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๖.

จินตนา ยูนิพันธ์ ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาสามารถจำแนกออกเป็น^{๕๖}

- ๑ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ห้องเรียน, ห้องสมุด, ห้องโสตทัศนอุปกรณ์
- ๒ สภาพแวดล้อมทางจิตใจและทางสังคม ได้แก่ บุคลิกภาพของเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ และ นักเรียน หรือนักศึกษา

ห้องเรียน

จัดเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่า ห้องเรียนไม่ว่าจะเป็นห้องใหญ่หรือห้องเล็ก ควรจะต้องเป็นห้องที่สนับสนุนหรือสามารถเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนด ซึ่ง เฮนรี ได้กล่าวถึงห้องเรียนว่า^{๕๗} เป็นสถานที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง สำหรับการสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนว่าจะให้ออกมาในรูปแบบใด ดังนั้น ในการจัดห้องเรียนจะต้องคำนึงถึงขนาดของ ห้องเรียน แสง สี เสียง อุณหภูมิภายในห้องเรียน

วิจิตร วรุตบางกูร ได้กล่าวว่า^{๕๘} สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับความร้อน หนาว สี แสง เสียง เหล่านี้จะส่งผลต่อทัศนคติและจิตใจของผู้ใช้อาคารนั้น ๆ ดังนี้

แสงสว่าง มีบทบาทสำคัญในการสื่อการรับความรู้ จึงจำเป็นต้องจัดให้แสงสว่างในอาคารเรียน ห้องเรียนมีระดับมองเห็นได้ดี สบายตา และชัดเจน

สี ในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญมาก ในการสร้างบรรยากาศความสวยงาม ความมีชีวิตชีวา น่าดู ช่วยเพิ่มความสว่างให้แก่อาคารเรียน ห้องเรียน โดยทั่ว ๆ ไป สีทาภายในอาคารเรียนจะใช้สีอ่อน ๆ เพราะจะช่วยสร้างบรรยากาศให้รื่นรมย์น่าอยู่

อุณหภูมิ เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้สุขสบายทางร่างกาย ถ้าอากาศไม่คอยถ่ายเท ลมพัดผ่านไม่สะดวก อากาศอบอ้าว จะมีผลต่อสภาพร่างกายของคน ทำให้หงุดหงิด สภาพเช่นนี้ ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนไม่มีสมาธิหรือไม่สนใจในการเรียนการสอน

เสียง เสียงที่เกิดจากภายนอกที่รบกวนการเรียนการสอน จนทำให้รู้สึกรำคาญ หงุดหงิด ตึงเครียด กระวนกระวาย เพราะเสียงที่รบกวนเป็นอุปสรรคต่อการสื่อความหมายระหว่าง

^{๕๖} จินตนา ยูนิพันธ์, การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์, หน้า ๕๘ - ๖๒.

^{๕๗} Henry, อังโน พรณี แปลงจันทิก, ความพึงพอใจของนิสิตบัณฑิตศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอน ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕.

^{๕๘} วิจิตร วรุตบางกูร, การวางแผนผังและพัฒนสถานศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๑๕๑.

ผู้สอนและผู้เรียน การเปล่งเสียงเพื่อแข่งกับเสียงรบกวนต่าง ๆ อาจทำให้เหนื่อยกว่าปกติ นอกจากนั้นยังรบกวนสมาธิในการเรียนการสอนอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ห้องเรียนนั้น จัดได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะว่าห้องเรียนเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นห้องเรียนควรจะต้องมีความเอื้อต่อการเรียนการสอน คือต้องมีลักษณะแวดล้อมที่ดี

ห้องสมุด ห้องสมุดจัดเป็นแหล่งวิทยาการที่จะช่วยในการส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ ห้องสมุดเป็นแหล่งให้การศึกษาเพิ่มพูนความรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน เป็นสถานที่ซึ่งผู้เรียนจะใช้เวลาหลังจากการศึกษาในห้องเรียน และการสัมมนา กลุ่มเข้าไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นที่ซึ่ง ผู้เรียน และผู้สอน จะได้เปลี่ยนบรรยากาศความตึงเครียดทางวิชาการในสาขาของตน ดังนั้น ห้องสมุดจึงเป็นหัวใจของการศึกษา โดยห้องสมุดมีบทบาทในการสนองตอบความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา

สุวัฒน์ ส่องแสงจันทร์ ได้กล่าวว่า^{๔๕}

๑ ห้องสมุด คือ สถานที่ฝึกนักปราชญ์ หรือนักวิชาการ เพราะห้องสมุดมีทรัพยากรกว้างขวางและสมบูรณ์ ย่อมเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับบุคคลและวิชาไปในตัว

๒ ห้องสมุด เป็นที่เรียนซ่อมเสริม คือ ไม่มีอาจารย์คนใดที่มีเวลาพอในการติดตามสอนผู้เรียนที่ล้าหลังแต่ละคน ได้ตลอด อุปกรณ์เทปบันทึกภาพอื่น ๆ ในห้องสมุดจะคอยช่วยบุคคลเหล่านี้ให้สามารถเรียนทันคนอื่น

๓ ห้องสมุด เป็นที่แก้ปัญหาบทเรียน เพราะห้องสมุดเป็นที่รวมตำรา บทความต่าง ๆ สื่อต่าง ๆ ในโลกอย่างกว้างขวาง

๔ ห้องสมุด เป็นที่ฝึกทักษะนักวิชาการ เพราะห้องสมุดนับว่าเป็นแหล่งรวมวิทยาการต่าง ๆ ในโลกอย่างกว้างขวาง

จากความหมายดังกล่าวทำให้ห้องสมุด มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมด้านการเรียนการสอนของผู้เรียนอย่างแท้จริง เนื่องจากห้องสมุดอยู่ในฐานะเป็นแหล่งความรู้ ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นวัสดุ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิด

^{๔๕} สุวัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บทบาทของคณาจารย์ต่อการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด, วารสารศึกษาคณาจารย์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๗), หน้า ๓๔ - ๓๖.

การเรียนรู้ที่ดีที่สุด ดังนั้น โสตทัศนูปกรณ์จึงเป็นสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

๒.๒.๔ ปัจจัยสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

การสอนเป็นหน้าที่ของครู ถึงแม้ว่าสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมากเพียงใดก็ตาม แต่ความสำคัญและความจำเป็นของครูยังคงมีอยู่ตลอด เนื่องจากครูคือผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาโดยรอบด้าน ดังนั้นภารกิจของครูคือการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดในการที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ดังพระราชโองการของ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จ การศึกษาจากวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่ส่วนอัมพร เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓ ใจความ บางตอนว่า “หน้าที่ของครูนั้นเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิดและจิตใจให้เยาวชน เพื่อที่จะให้เติบโตเป็นพลเมืองดีและมีประสิทธิภาพของประเทศชาติ ในกาลข้างหน้า ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่า เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างสรรค์บัณฑิต อนาคต ของชาติบ้านเมือง”^{๖๐} ครูจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา ซึ่งการจัดการเรียน การสอน ครูจะต้องคำนึงถึงความต้องการ และ แรงจูงใจ ที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในด้าน ต่าง ๆ คือ ได้รู้จักคิด วิเคราะห์ มีส่วนร่วม และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นครูจึงเป็น องค์ประกอบหลักที่จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ ความสามารถ และเข้าใจในระบบการเรียนการสอนเป็น อย่างดี

ดังนั้นบทบาทของครูในการเรียนการสอนทุกครั้ง คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมตาม จุดประสงค์ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหา ข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบทบาทในส่วนนี้ครูจะ ทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบผู้เรียน ให้เขาได้ทำ กิจกรรมตามความต้องการ ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ ของการเรียนรู้ที่กำหนด การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียน การสอนครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลจากแหล่ง เรียนรู้ต่าง ๆ รวมถึงห้องเรียนหรือสถานที่ใดบ้างในการจัดกิจกรรม เพื่อให้การเรียนรู้ดังกล่าว บรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้การเรียนรู้ บรรลุผล การเตรียมการวัดและการประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมการอีกประการด้วย

^{๖๐} อินดา ศิริวรรณ ,(ผศ.,ดร.), **ความเป็นครู**, เอกสารประกอบการเรียนการสอน, ภาควิชาบริหาร การศึกษาและกิจการคณะสงฆ์, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑, หน้า ๕๕.

บทบาทด้านการดำเนินการสอน เป็นบทบาทขณะผู้เรียนดำเนินการเรียนการสอน ประกอบด้วยการเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาเรียน เพื่อให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้งให้การเสริมแรงตามความเหมาะสม การเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active Participant) โดยมีส่วนร่วมขณะผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและอาจให้ข้อมูลเนื้อหา ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งประเด็นสำคัญ ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินการ การเป็นผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปราย แสดงความเห็นด้วยท่วงทีนุ่มนวล ให้เกียรติและเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

ยนต์ ชุ่มจิต ได้อธิบายความหมายของคำว่า “TEACHERS” แต่ละตัวว่า^{๖๐}

“T” ให้แทนคำว่า Teaching “การสอน” ซึ่งอธิบายถึงการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของครูทุกคนทุกระดับชั้นที่สอน ตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. ๒๕๒๖ ข้อ ๓ กำหนดไว้ว่า “ครูต้องตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้” และในข้อ ๖ ได้กำหนดไว้ว่า “ครูต้องถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนและปิดบังอำพรางไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนเองไปใช้ในทางที่ทุจริต หรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ” จากข้อกำหนดดังกล่าว จะเห็นว่าหน้าที่ของครูที่สำคัญคือการอบรมสั่งสอนศิษย์ การถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ และที่สำคัญคือจะละทิ้งหรือทอดทิ้งไม่ได้ เพราะถ้าหากครูละทิ้งการสอนก็คือครูละทิ้งหน้าที่ของครูซึ่งการกระทำเช่นนั้นจะมีผลต่อการเจริญเติบโตทางความคิดและสติปัญญาของศิษย์เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ศิษย์ของครูจะไม่ได้รับการพัฒนา ความคิด ความรู้ และสติปัญญา หรือได้รับบ้างแต่ก็ไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร ดังนั้นครูทุกคนควรตระหนักในการสอนเป็นอันดับแรก โดยถือว่าหัวใจของ

^{๖๐} ยนต์ ชุ่มจิต, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๔๕ - ๕๕.

ความเป็นครูคือการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ในวิทยาการทั้งปวง ซึ่งการที่ครูจะปฏิบัติหน้าที่ในการสอนของครูได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์นั้น ซึ่งสำคัญที่ครูต้องเพิ่มสมรรถภาพในการสอนแก่ตนเอง

“E” หมายถึง Ethics คือ “จริยธรรม” หมายถึง หน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้นักเรียนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งนอกจากการสั่งสอนในด้านวิชาการความรู้ นอกจากนี้ครูทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันเหมาะสมอีกด้วย เพราะพฤติกรรมอันเหมาะสมที่ครูได้แสดงออกจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปลูกฝังศรัทธาให้ศิษย์ได้ปฏิบัติตาม

“A” หมายถึง Academic คือ “วิชาการ” หมายถึงครูต้องมีความรับผิดชอบในวิชาการอยู่เสมอ กล่าวคือครูต้องเป็นนักวิชาการอยู่ตลอดเวลา เพราะอาชีพของครูต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ดังนั้นครูทุกคนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ หากไม่กระทำเช่นนั้นจะทำให้ความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้นล้าสมัย ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการใหม่ ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายในปัจจุบัน

“C” หมายถึง Cultural Heritage คือ “การสืบทอดวัฒนธรรม” หมายถึง ครูต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งให้ตกทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือรุ่นต่อ ๆ ไป ซึ่งมีวิธีการที่ครูจะกระทำได้ ๒ แนวด้วยกันคือ

๑ การปฏิบัติตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามอย่างถูกต้องเป็นประจำ กล่าวคือ ครูทุกคนจะต้องศึกษาให้เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติอย่างถ่องแท้เสียก่อน ต่อจากนั้นจึงปฏิบัติตามให้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ศิษย์และประชาชนทั่วไปยึดถือเป็นแบบอย่าง เช่น

- ๑.๑ การแต่งกายให้เหมาะสมตามโอกาสต่าง ๆ
- ๑.๒ การแสดงความเคารพและกิริยามารยาทแบบไทย ๆ
- ๑.๓ การจัดการมงคลสมรส

๒ การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทยอย่างถูกต้อง และในขณะเดียวกันก็ต้องกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามแบบฉบับอันดีงาม ที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

“H” หมายถึง Human Relationship คือ “มนุษยสัมพันธ์” หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์อันดีของครูต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จะช่วยให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของครูยังช่วยทำให้สถาบันศึกษาที่ครูปฏิบัติงานอยู่มีความเจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็วอีกด้วย ดังนั้นครูทุกคนจึงควรถือเป็น

หน้าที่ และความรับผิดชอบอีกประการหนึ่งที่ต้องคอยผูกมิตรไมตรีอันดีระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่ครูมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ค่าย มนุษย์สัมพันธ์ระหว่างครูกับบุคคลต่าง ๆ อาจจำแนกได้ดังนี้

ครูกับนักเรียน

ครูกับนักเรียนนับว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกันมากที่สุด จนกระทั่งในอดีตยกย่องให้ครูเป็นบิดาคนที่สองของศิษย์ ผู้ปกครองเมื่อส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนก็ฝากความหวังไว้กับครู กล่าวคือ มอบภาระต่าง ๆ ในการอบรมดูแล ลูกหลานของตนให้แก่ครู ดังนั้น ครูจึงควรปฏิบัติหน้าที่ของครูให้สมบูรณ์ที่สุด และควรสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและศิษย์ให้แน่นแฟ้นให้ศิษย์มีความรู้สึกพึงใจตลอดไป วิธีการที่ครูควรทำต่อศิษย์ เช่น

๑. สอนศิษย์ให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ในวิชาการต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
๒. สอนให้ผู้เรียนหรือศิษย์ของตนมีความสุขเพลิดเพลินกับการเล่าเรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่ายอยากจะเรียนอยู่เสมอ
๓. อบรมดูแลความประพฤติของศิษย์ให้อยู่ในระเบียบวินัย หรือกรอบของคุณธรรม ไม่ปล่อยให้ศิษย์ประพฤติชั่วด้วยประการทั้งปวง
๔. ดูแลความทุกข์ สุขอยู่เสมอ
๕. เป็นที่ปรึกษาหรือ ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์

ครูกับครู

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูนับว่ามีความสำคัญมากที่สุดต่อการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะครูกับครูที่ทำงานสอนอยู่สถานศึกษาเดียวกันเปรียบเสมือนบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน หากสมาชิกในครอบครัวเดียวกันมีความสามัคคีเป็นอันดี นอกจากจะทำให้การสั่งสอนนักเรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพแล้ว ยังช่วยให้การปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย วิธีที่ครูควรปฏิบัติต่อครู เพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน เช่น

๑. ร่วมมือกันในการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติอย่างสม่ำเสมอ
๒. ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางด้านวิชาการ เช่น การแนะนำการสอน, แนะนำเอกสาร หรือแหล่งวิทยาการต่าง ๆ
๓. ช่วยเหลืองานส่วนตัวซึ่งกันและกันเท่าที่โอกาสจะอำนวย
๔. ทำหน้าที่แทนกันเมื่อคราวจำเป็น
๕. ให้กำลังใจในการทำงานซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของวาจา หรือการกระทำก็ได้
๖. กระทำตนให้เป็นผู้มีความอ่อนน้อมต่อกันเสมอ ไม่แสดงตนเหนือกว่าคนอื่น

ครูกับผู้ปกครอง

ผู้ปกครองนักเรียนเป็นบุคคลอีกกลุ่มที่นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาเล่าเรียนของศิษย์และความก้าวหน้าของสถานศึกษา โรงเรียนใดที่สามารถทำให้กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นประจำ โรงเรียนนั้นจะสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ทั้งด้านคุณภาพการเรียนของนักเรียนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคมรอบ ๆ โรงเรียน วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

๑. แจ้งผลการเรียนหรือความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ ให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบเป็นระยะ ๆ
๒. ติดต่อผู้ปกครองเพื่อช่วยแก้ปัญหาของศิษย์ในกรณีที่ศิษย์มีปัญหาทางการเรียนและความประพฤติ หรืออื่น ๆ
๓. หาเวลาเยี่ยมเยียนผู้ปกครองเมื่อมีโอกาสนั้นเหมาะสม เช่น เมื่อได้ข่าวการเจ็บป่วย หรือสมาชิกในครอบครัวถึงแก่กรรม เป็นต้น
๔. เชิญผู้ปกครองร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่นการแข่งขันกีฬาประจำปี งานแจกประกาศนียบัตร หรืองานชุมนุมศิษย์เก่า เป็นต้น
๕. เมื่อได้รับเชิญไปร่วมงานของผู้ปกครอง เช่น งานอุปสมบท เป็นต้น ต้องพยายามหาเวลาไปให้ได้
๖. ควรร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และอาชีพให้ผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นบ้าง
๗. เมื่อชุมชนได้ร่วมมือกันจัดงานต่าง ๆ เช่น งานประจำปีของวัด หรือ งานเทศกาลต่าง ๆ ครูควรให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอ
๘. ครูควรแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครอง โดยให้ผู้ปกครองได้ทราบเป็นระยะ ๆ ซึ่งอาจจะส่งข่าวสารทางโรงเรียน หรือการตีพิมพ์ประกาศ

“E” หมายถึง Evaluation หมายถึง “การประเมินผล” การเรียนการสอนนักเรียนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของครูเพราะการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ในด้านต่าง ๆ หากครูสอนแล้วไม่มีการประเมินผลหรือวัดผลครูก็จะไม่ทราบได้ว่าศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าในด้านใดมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ครูจึงควรระลึกอยู่เสมอว่า ณ ที่ใดมีการสอน ที่นั่นจะต้องมีการสอบ สำหรับการประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียนนั้น อาจใช้วิธีต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น

๑. การสังเกต คือการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน การร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือความตั้งใจในการศึกษา เป็นต้น

๒. การสัมภาษณ์ คือ การซักถามเพื่อต้องการทราบความเจริญก้าวหน้าทางด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นการสัมภาษณ์ในเนื้อหาวิชาการที่เรียน วิธีการเรียน
๓. การทดสอบ คือการทดสอบความรู้ในวิชาการที่เรียน อาจจะเป็นการทดสอบได้ทั้งทางภาคทฤษฎี หรือภาคปฏิบัติก็ได้ และจะให้ได้ผลควรมีการทดสอบทั้ง ๒ ประเภทในทุก ๆ สาขาวิชา
๔. การจัดอันดับคุณภาพ คือ การนำเอาผลงานของนักเรียนแต่ละคนในกลุ่มมาเปรียบเทียบ แล้วประเมินคุณภาพของนักเรียนแต่ละคนว่าควรอยู่ในระดับใด
๕. การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ คือการสำรวจตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งครู และนักเรียน
๖. การบันทึกย่อ และระเบียบวาระ เป็นวิธีที่ครูจดบันทึกพฤติกรรมความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๗. การศึกษาเป็นรายบุคคล คือ เป็นวิธีการที่นิยมใช้กับนักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายบุคคล
๘. การใช้วิธีสังคมนิติ เป็นวิธีการที่นิยมใช้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่ม ได้ประเมินสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เพื่อตรวจสอบว่าสมาชิกคนใดในกลุ่มได้คะแนนสูงสุด ในด้านใดบ้าง
๙. การให้ปฏิบัติและนำไปใช้ เป็นวิธีการที่ครูต้องการทราบพัฒนาการทางด้านการทักษะ หรือการปฏิบัติงานของนักเรียนหลังจากที่ได้แนะนำวิธีการปฏิบัติแล้ว

“R” หมายถึง Research คือ “การวิจัย” หมายถึง ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาความจริง ความรู้ที่เชื่อถือได้โดยวิธีการวิจัยของครู อาจมีความหมายเพียงแค่นค้นหาสาเหตุต่าง ๆ ที่นักเรียนมีปัญหาไปจนถึงการวิจัยอย่างมีระบบในขั้นสูงก็ได้ สาเหตุที่ครูต้องรับผิดชอบในด้านนี้ก็เพราะในทุกวิชาต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ปัญหาเด็กไม่ทำการบ้าน เด็กหนีโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าครูสามารถแก้ไขปัญหาก็จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การที่ครูจะแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจะต้องทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้น โดยอาศัยการวิจัยเข้ามาช่วย ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ครูในการค้นคว้าวิจัยจึงเป็นงานที่ครูจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูจึงควรศึกษาระบวนการวิจัยให้มีความรู้ ความเข้าใจด้วย และขั้นตอนในการวิจัยที่สำคัญคือ

- ๑ การตั้งปัญหา
- ๒ การตั้งสมมติฐานเพื่อแก้ปัญหา
- ๓ การรวบรวมข้อมูล
- ๔ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๕ สรุปผล

“S” หมายถึง Service คือ “การให้บริการ” หมายถึงครูจะต้องให้บริการแก่สังคมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดย

- ๑ บริการให้ความรู้ทั่วไป แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น
- ๒ บริการให้ความรู้และสุขภาพอนามัย โดยเป็นผู้ให้ความรู้หรือเป็นผู้ประสานงานเพื่อดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชน
- ๓ บริการด้านอาชีพ เช่น ร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นให้ประชาชนในท้องถิ่น
- ๔ บริการให้คำปรึกษาทางด้านการศึกษาหรือการอาชีพ
- ๕ บริการด้านแรงงาน
- ๖ บริการด้านอาคารสถานที่แก่ผู้ปกครองนักเรียนที่มาขอใช้อาคารสถานที่ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ

๒.๒.๕ จุดประสงค์การเรียนการสอน

จุดประสงค์ของการเรียนการสอนเป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้แนวทางมาจากความคิดรวบยอดการเรียนการสอน เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลการสอน จุดประสงค์การเรียนการสอนย่อมน่าแสดงว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น ๒ ระดับคือ

๑ จุดประสงค์ทั่วไป เป็นจุดประสงค์ที่มีความหมายกว้างไม่เฉพาะเจาะจง และเป็นจุดประสงค์ที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น เพื่อให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมไทย ฯลฯ

๒ จุดประสงค์เฉพาะ เป็นจุดประสงค์ที่มีเฉพาะเจาะจง และเป็นจุดที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นชัดเจน เช่น นักเรียนสามารถเขียนแผนภูมิแท่งได้ เป็นต้น จุดประสงค์เฉพาะจะชี้ให้เห็นสิ่งที่ต้องการจากการศึกษาอย่างชัดเจน

นอกจากนี้จุดประสงค์นั้นยังสามารถจำแนกออกได้ตามลักษณะการเรียนรู้ได้ ๓ ด้านคือ

๑. **ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)** หรือด้านสติปัญญา หรือด้านความรู้ และการคิดประกอบด้วยความรู้ความจำเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ การนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้ความจำไปทำ ความเข้าใจ นำไปใช้ การใช้ความคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

๒. **ด้านจิตพิสัย (Effective Domain)** หรือด้านอารมณ์ จิตใจ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม เช่น การรับรู้ การตอบสนอง และการสร้างคุณค่าในเรื่องที่ตนรับรู้ นั้น แล้ว นำเอาสิ่งมีคุณค่านั้นมาจัดระบบและสร้างเป็นลักษณะนิสัย

๓. **ด้านทักษะนิสัย (Psychomotor Domain)** หรือด้านทักษะทางกาย หรือด้าน การปฏิบัติ ประกอบด้วยทักษะการเคลื่อนไหว และการใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น การ เลียนแบบ การทำตามคำบอก การทำอย่างถูกต้องเหมาะสม การทำได้ถูกต้องหลายรูปแบบ การทำ ได้อย่างเป็นธรรมชาติ

๒.๒.๖ ลักษณะของกระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึง ประสงค์อย่างครบถ้วน รอบด้านนั้น ครูต้องเป็นกัลยาณมิตร รักเมตตา เอาใจใส่ต่อนักเรียนทุกคน ดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ เป็นขั้นตอน โดยต้องมีการวางแผนการสอนที่นำ ข้อมูลทั้งจากหลักสูตร ความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้นักเรียนได้ฝึกคิด ปฏิบัติจริง แสวงหาความรู้และการเรียนรู้ ร่วมกัน ครูจัดการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับสภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์ การจัดการเรียนการสอน จัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศให้ นักเรียนเกิดความสุข ความสำเร็จและได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และประเมินผลการเรียนรู้ทุกด้านอย่างต่อเนื่องด้วยเครื่องมือที่เหมาะสม^{๒๒}

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **มาตรฐานโรงเรียน พุทธศักราช ๒๕๔๑** สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๔๒.

ซึ่งลักษณะของกระบวนการเรียนการสอนนั้นจะเกิดขึ้นได้ใน ๓ ระดับคือ^{๖๓}

๑. **ระดับผู้เรียน** เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนด จุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเองปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วม ประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

๒. ระดับห้องเรียน

๒.๑ ผู้เรียน

๑ ได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่ สอดคล้องกับการดำรงชีวิต จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

๒ มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

๓ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

๒.๒ ครู เป็นผู้วางแผนขั้นต้น ทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องในแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

๓. **ระดับนอกเหนือผู้เรียน**เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและ ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของ ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับการดำรงชีวิตใน ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ทุกขั้นตอน

สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะป็นระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับนอกเหนือห้องเรียน จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องตระหนักและนำแนวคิด เทคนิควิธีการ หลักการ กระบวนการ ไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

๒.๒.๓ การจัดกระบวนการเรียนการสอน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเรื่องการจัดกระบวนการเรียน การสอนหรือกระบวนการเรียนรู้ในมาตรา ๒๔ มีสาระสำคัญ ๖ ประการดังนี้^{๖๔}

^{๖๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๔๒.

^{๖๔} สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, รายงานปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๖ - ๓๘.

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หากครูให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล จิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาพัฒนาการ ครูก็จะสามารถปฏิบัติได้โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายวิชา รายกิจกรรม ว่าวิชาใด กิจกรรมใด สามารถจะมอบหมายแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามความสนใจหรือความถนัด การทำเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรม มีกำลังใจและมั่นใจที่จะเรียนรู้ต่อไป

๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ในการฝึกทักษะซึ่งประกอบด้วยการฝึกหัดและฝึกฝนทักษะที่ต้องฝึก ได้แก่

๒.๑ กระบวนการคิด เช่น การฝึกคิดอย่างเสรี คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง คิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดสร้างทางเลือก คิดตัดสินใจ และคิดแก้ปัญหาได้

๒.๒ การจัดการ เช่น การวางแผน การทำโครงการ การบันทึกการประมวลผล การประสานและร่วมมือปฏิบัติการ การสรุปผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข

๒.๓ การเผชิญสถานการณ์ เช่น การรับรู้สถานการณ์ การวิเคราะห์สถานการณ์ การควบคุมอารมณ์ของตน การควบคุมสถานการณ์โดยใช้ข้อมูล เหตุผลและความรู้มาประกอบการคิดและตัดสินใจเผชิญและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างรู้เท่าทัน

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในขั้นนี้เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ซึ่งเชื่อมโยงและสืบต่อเนื่องจากการฝึกทักษะในหัวข้อที่ผ่านมา การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงมีหลายวิธี เช่น การอ่าน การพูด การร้องเพลง การเขียน การวาดภาพ การค้นคว้าเอกสาร การศึกษานอกสถานที่ การสัมภาษณ์ การสังเกตและการบันทึกการสังเกตและการวิเคราะห์ การทดลอง การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ การทำแฟ้มสะสมงาน การปฏิบัติงาน ฯลฯ และการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ก็ตามต้องเน้นการคิดเป็น ทำได้ ทำเป็น และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รักการอ่านและใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง ไม่เฉพาะในขณะที่เรียนเพื่อให้สอบได้หรือสอบผ่านเท่านั้น

๔. การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ความหมายข้อนี้คือการบูรณาการจุดมุ่งหมายและเนื้อหาตามความเหมาะสม หมายความว่าในแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละคาบเวลาต้องมีเนื้อหาวิชาและจุดมุ่งหมายหลัก และมีการผสมผสาน

วิชาอื่นเป็นองค์ประกอบโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม สามารถนำมาบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาและกิจกรรมวิชาอื่น ๆ ได้

๕. ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ความในข้อนี้หมายถึงสถานศึกษาและครูต้องจัดสิ่งแวดล้อม ปัจจัยและบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็น มีที่กันแดดกันฝน มีน้ำดื่ม มีห้องน้ำเพียงพอและสะอาด มีหนังสือ, สื่อ, อุปกรณ์, วัสดุฝึกงาน, มีบรรยากาศของกัลยาณมิตร และการแสวงหาความรู้ในลักษณะการวิจัย

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพอันจะส่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา

นอกจากนี้ ในมาตรา ๒๕ และ ๒๘ ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติยังกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุดสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสาธารณะ อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์เยาวชน ศูนย์กีฬา ฯลฯ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน บุคคลองค์กร และสถาบันทางสังคม โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอน เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนการสอน โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากการดำเนินงานตามระบบการสอน^{๖๕}

สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวถึงหลัก ๑๐ ประการ ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนไว้ดังนี้^{๖๖}

๑ การเตรียมตัวนักเรียนก่อนสอน (Pre-learning preparation) นักเรียนต้องมีพฤติกรรมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นก่อนที่จะเรียนสิ่งใหม่ ๆ เช่น

- ๑.๑ พฤติกรรมการเรียนรู้เดิม จะช่วยส่งเสริมหรือถ่วงการเรียนรู้เรื่องใหม่
- ๑.๒ ให้นักเรียนรู้เรื่องคร่าว ๆ ตอนต้นของบทเรียนใหม่
- ๑.๓ ให้นักเรียนทราบเป้าหมายของบทเรียนใหม่

^{๖๕} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, กระบวนการสื่อสารการเรียนการสอน, (นนทบุรี : ขานพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๖.

^{๖๖} สันต์ ธรรมบำรุง, การสอนสังคมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๓), หน้า ๕๖ – ๖๐.

๒ การจูงใจ (Motivation)

- ๒.๑ ให้เห็นคุณค่าของการมีความสามารถ มีความรู้ในบทเรียนใหม่ อาจให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายด้วยก็ได้
- ๒.๒ เลือกเนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจ หรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือก
- ๒.๓ ทำให้ภารกิจในการเรียนเป็นสิ่งท้าทาย ขณะเดียวกันนักเรียนเกิดความมั่นใจ ว่าตนสามารถทำได้
- ๒.๔ ชักจูงให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่จะเรียน

๓ การให้แบบอย่างหรือให้เห็นผลงานที่ต้องการให้นักเรียนทำเมื่อจบบทเรียน

(Providing a model of terminal performance)

- ๓.๑ ให้เห็นตัวอย่างที่จะให้นักเรียนปฏิบัติ เมื่อเรียนจบบทเรียน
- ๓.๒ การเลียนแบบเป็นวิธีหนึ่งที่ได้ผลมาก ในการที่คนเราจะได้นวนความคิดใหม่

๔ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการเรียน

- ๔.๑ เริ่มต้นบทเรียนจากการฟัง หรือสังเกตผู้อื่นทำกิจกรรม แต่สิ่งที่นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ต่อเมื่อกระทำกิจกรรมเอง
- ๔.๒ การฟังและการอ่านจะบังเกิดผลดี เมื่อครูใช้คำถามให้นักเรียนตอบ นักเรียนสามารถทบทวนที่อ่านได้ ไม่ต้องคู่มือ
- ๔.๓ การเฝ้าและการตอบสนอง จะต้องสัมพันธ์กับเป้าหมายที่กำหนดไว้

๕ การแนะแนวทางนักเรียน (Guidance)

- ๕.๑ การแนะแนวทาง ซึ่งให้เห็นช่องทางที่จะทำได้สำเร็จแก่นักเรียน
- ๕.๒ พยายามลดสิ่งที่ช่วยทีละเล็กละน้อย จนผู้เรียน เรียนหรือทำเองได้

๖ การฝึกฝน ฝึกหัด (Practice)

- ๖.๑ ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝน ทำแบบฝึกหัดบ่อย ๆ จนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ใหม่
- ๖.๒ การรักษาความรู้ ทักษะเดิมของผู้เรียน จำเป็นต้องให้มีโอกาสฝึกใช้บ้าง จึงจะรักษาให้คงรูปอยู่ได้
- ๖.๓ การฝึกซ้ำ ๆ อย่างที่เรียกว่า Over Learning จะช่วยทรงความรู้ และทักษะเดิมได้ดี
- ๖.๔ การฝึกหลังจากได้เกิดการเรียนรู้ขั้นแรกเป็นระยะ ถือว่าเป็นการฝึกที่ได้ผล

- ๖.๕ การฝึกฝนที่จะได้ผลขึ้นอยู่กับลักษณะพฤติกรรมนั้นว่า มีส่วนคล้ายกับพฤติกรรมที่จะให้ผู้เรียนได้มีพฤติกรรมที่ประสงค์ เมื่อจบบทเรียนนั้น ๆ
- ๗ การรู้ผลของตนเอง (Knowledge of results)
- ๗.๑ ผู้เรียนควรจะทราบผลการเรียนของตนเองเสมอว่า คำตอบถูกหรือผิด
- ๗.๒ การรู้ผลการเรียนของตน เป็นรางวัลในผลสำเร็จ จะทำให้ผู้เรียนย้ำพฤติกรรมนั้นมากยิ่งขึ้น มานะทำให้ดียิ่งขึ้น
- ๗.๓ หากทำได้ พยายามให้นักเรียนรู้ผลคำตอบได้เร็วที่สุด
- ๗.๔ ผู้เรียนควรรู้เกณฑ์การตัดสินพิจารณาความถูกต้องของคำตอบของตน
- ๗.๕ เมื่อผู้เรียนรู้คำตอบของตนถูกต้องแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องบอกซ้ำอีก ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น
- ๗.๖ เมื่อผู้เรียนทำคำตอบผิด ควรพยายามให้ตรวจสอบเอง แนะนำให้แก้ไขเอง
- ๘ การจัดลำดับขั้นของสิ่งที่เรียน
- ๘.๑ ควรจัดลำดับเนื้อหาวิชา จากง่ายไปหายาก หรือไม่ซับซ้อนไปหาสิ่งที่ซับซ้อน
- ๘.๒ ขั้นการเรียนแต่ละขั้น จะต้องให้ผู้เรียนก้าวถัดไปได้พอเหมาะ ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป จะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย
- ๘.๓ การจัดลำดับขั้นต่าง ๆ ควรสัมพันธ์กับการพิจารณาแยกแยะ เป้าหมายและการฝึกแต่ละขั้นตอน ควรกำหนดสิ่งเร้ากระตุ้นให้นักเรียนตอบ
- ๘.๔ ครูควรกำหนดคำถาม ต้องการให้รู้อะไร เกิดทักษะใดก่อนที่จะสามารถลงมือปฏิบัติ หรือทำกิจกรรมก่อนจบการเรียนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
- ๘.๕ จากคำถามต้น ๆ ย่อมจะชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายลำดับต่อไปควรเป็นอะไร
- ๘.๖ ด้วยวิธีการตั้งคำถามเป็นขั้น ๆ สืบเนื่องกัน จะช่วยให้ครูสามารถบอกได้ว่านักเรียนควรมีพื้นฐานอย่างไร ก่อนจะเรียนบทต่อ ๆ ไป
- ๘.๗ ครูควรตั้งคำถามย้อนกลับ จากเป้าหมายสุดท้ายสู่เป้าหมายแต่ละตอน จะทำให้ทราบว่านักเรียนขาดความรู้ ทักษะตอนใด จะได้ช่วยเหลือ
- ๘.๘ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดลำดับขั้นของตนเอง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ให้ชัดเจน จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดลำดับขั้นการสอนได้ดีขึ้น

๕ ความแตกต่างระหว่างบุคคล

- ๕.๑ ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามอัตราเร่งที่แตกต่างกัน ฉะนั้นการจัดการเรียนควรให้ผู้เรียนแต่ละคนก้าวหน้าตามสัดส่วน
- ๕.๒ นักเรียนบางคนจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนมากพอควร ก่อนที่จะเกิดความคิดรวบยอด ได้ทันทีทันใดก็มี

๑๐ การสอนของครู

- ๑๐.๑ ทักษะของครูในการสร้างความสนใจ เช่น การนำ การอธิบาย ชี้ช่องทาง ย้ำ และการควบคุมห้องเรียนแตกต่างกัน ได้รับผลสำเร็จไม่เหมือนกัน และเป็นที่น่าเสียดายที่ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งที่สอนหรือถ่ายทอดกันได้ยากที่สุด
- ๑๐.๒ จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะของครูผู้สอนจะทำได้ง่ายขึ้น โดยการเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนการสอน

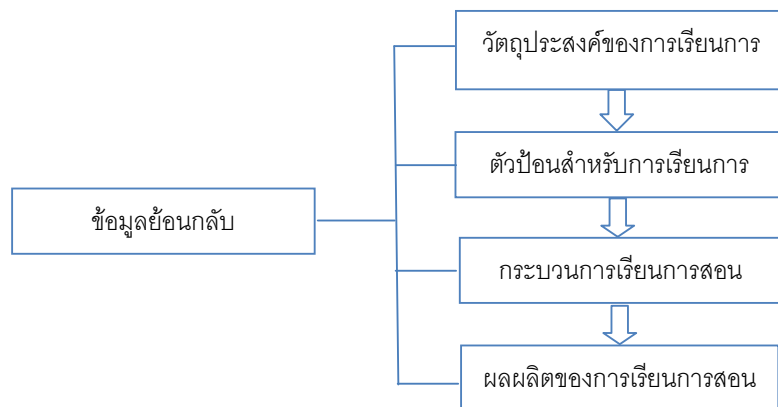
แสดงให้เห็นได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอนถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นส่วนที่ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนโดยตรง ภารกิจนี้เป็นหน้าที่ของสถานศึกษา ครูและผู้จัดการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงวิทยากร พ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลที่มีส่วนจัดการเรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมโดยวิธีการที่หลากหลายและจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้เรียน

๒.๒.๘ การจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

การทำกิจกรรมหรืองานใด ๆ ก็ตาม ถ้าทำอย่างมีระบบ จะช่วยให้ทำได้อย่างสะดวก สำเร็จเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ การมีระบบก็คือการทำหน้าที่หรือจัดไว้อย่างเป็นระเบียบของส่วนประกอบต่าง ๆ ในระบบนั้น มีความสัมพันธ์หรือเสริมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งในการสอนผู้ที่ทำหน้าที่สอนจะต้องพัฒนาการสอนของตนอยู่เสมอ ในการพัฒนาการสอน จำต้องจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

๑ องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน (Instructional system) มีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนซึ่ง สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ได้กล่าวว่า ระบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

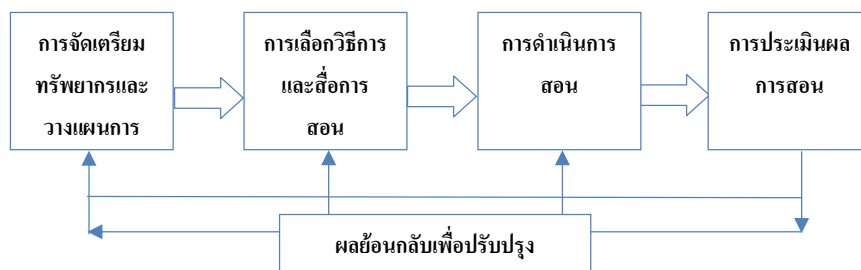
ตัวป้อนข้อมูลสำหรับการเรียนการสอน กระบวนการการเรียนการสอน และผลผลิตของการเรียนการสอน^{๖๓} ดังแผนภูมิที่ ๒.๒.

แผนภูมิที่ ๒.๒ ระบบการเรียนการสอนของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ๒๕๕๓, ๒๗๑.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า การจัดระบบการสอนมีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดระบบงานต่าง ๆ กล่าวคือ มีการดำเนินตามขั้นตอน หลักที่ถือเป็นองค์ประกอบของระบบมีอยู่ ๔ ประการ คือ^{๖๔}

- ๑ การจัดเตรียมทรัพยากรและการวางแผนการสอน
- ๒ การเลือกวิธีการและสื่อการสอน
- ๓ การดำเนินการสอน
- ๔ การประเมินผลการสอนรวมทั้งการประเมินผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง

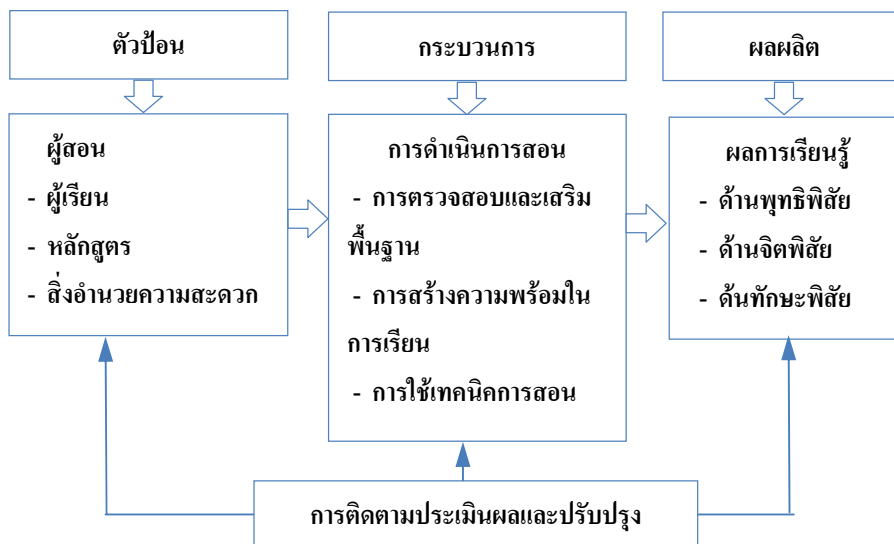

แผนภูมิที่ ๒.๓ การจัดระบบการสอนของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ๒๕๕๓, ๑๗๕.

^{๖๓} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, การประเมินระบบการเรียนการสอน, ในเอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการการสอน หน่วยที่ ๘ - ๑๕, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๑.

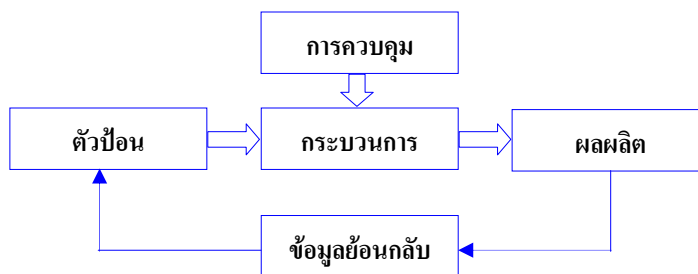
^{๖๔} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, การจัดระบบการเรียนการสอน, ในเอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการการสอน หน่วยที่ ๘ - ๑๕, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๕.

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า ในระบบการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่เป็นตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต^{๖๕} ดังแผนภูมิที่ ๒.๔

แผนภูมิที่ ๒.๔ ระบบการเรียนการสอนของ บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๔๑, ๕.

เอกศักดิ์ บุตรลับ กล่าวว่า ในการทำงานของระบบที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่มีความสมบูรณ์ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๕ ส่วน คือ^{๖๖}

แผนภูมิที่ ๒.๕ องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนของ เอกศักดิ์ บุตรลับ, ๒๕๓๗, ๒๑๑.

๑ ปัจจัยนำเข้า หรือ ตัวป้อน (Input) องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน ได้แก่ ครู นักเรียน บุคลากรในโรงเรียนอื่น ๆ หลักสูตร และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

- ครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๖๕} บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, ๒๕๔๑), หน้า ๕.

^{๖๖} เอกศักดิ์ บุตรลับ, ครูกับการสอน, (พิมพ์ครั้งที่ ๒), หน้า ๒๐๕-๒๑๑.

- ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญและจะขาดเสียมิได้ เพราะถ้าหากไม่มีผู้เรียนแล้ว การสอนก็จะไม่เกิดขึ้น

- หลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรเป็นสื่อกลางที่จะนำนักเรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่สังคมคาดหวังไว้ ดังนั้น หลักสูตรจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบการเรียนการสอน ตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงจุดหมายปลายทาง สำหรับหลักสูตรในฐานะตัวป้อน ได้แก่ จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาสาระที่จะนำไปสอน

- สิ่งแวดล้อมทางการเรียน ได้แก่ การจัดห้องเรียน การจัดเวลาเรียน การเลือกแหล่งวิทยาการ และการบริการสนับสนุนการเรียนการสอน

๒ กระบวนการดำเนินงาน (Process) เป็นการนำเอาตัวป้อนซึ่งเป็นวัตถุดิบมา ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อให้เกิดเป็นผลผลิต (Output) ตามที่ต้องการ กล่าวคือ เป็นการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนนั่นเอง การดำเนินการตามกระบวนการนี้จะประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ หลายชนิด เช่น การเตรียมความพร้อม การดำเนินการสอน การสร้างเสริมทักษะ และกิจกรรมสนับสนุน

- การเตรียมความพร้อม ความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนการสอน ถ้าปราศจากความพร้อมแล้วการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าหากจะเกิดก็จะเป็นไปอย่างผิวเผิน การเตรียมความพร้อมนอกจากจะทำให้ได้โดยการเรียนรู้แล้ว ยังรวมไปถึงการประเมินสภาพหรือความรู้ของผู้เรียนก่อนที่จะสอบอีกด้วย

- การดำเนินการสอน จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการใช้กลวิธีการสอน และการใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

- การสร้างเสริมทักษะ มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในสิ่งที่เรียนมาแล้วดียิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะทำได้หลายวิธี เช่น การให้ทำแบบฝึกหัด หรือทำกิจกรรมเพื่อสรุปหรือทบทวนสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว

- กิจกรรมการสนับสนุน ก่อนที่จะสิ้นสุดการเรียนการสอน อาจมีกิจกรรมบางอย่าง ได้แก่ การสรุปทบทวนเพื่อเป็นการย้ำให้เกิดความเข้าใจ หรือสามารถนำเอาหลักการต่าง ๆ ไปใช้ อาจมีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการสอน เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของผู้เรียน

๓ การควบคุม (Control) การควบคุมกระบวนการเรียนการสอนนี้ หมายถึง วิธีการที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ การใช้คำถามชนิดต่าง ๆ การเสริมกำลังใจ (Reinforcement) และการตรวจสอบความรู้ของผู้เรียน ในขณะที่เกิดทักษะตามที่ต้องการเพียงใด หากพบว่ายังไม่เข้าใจหรือมีความสับสนอยู่ ก็อาจจะต้องทำการอธิบายหรือสอนซ้ำ

๔ ผลผลิต (Output) ผลผลิตทางการสอน ก็คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ถ้าหากการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ก็แสดงว่าการเรียนการสอนที่ผ่านไบนั้น ได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๕ ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการสอนได้ผ่านไปแล้ว ถ้าหากผลผลิตที่ได้จากการสอนต่ำกว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในตอนแรกก็จำเป็นต้องวิเคราะห์หาจุดบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

๒.๒.๕ รูปแบบของการสอน (Instructional model)

ป๊อบแฮม (Popham, Jamus W. and Baker) ได้กล่าวว่า การสอนของครูนั้น ไม่ว่าจะสอนอย่างไร หรือมุ่งทำอะไร ก็ย่อมจะต้องมีรูปแบบของการสอนทั้งสิ้น รูปแบบของการสอนโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๑๑}

๒.๑ รูปแบบของการสอนโดยอิงแนวทาง (Mean-referenced instructional model) เป็นรูปแบบการสอนที่ครูมุ่งยึดแนวทาง หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนมากกว่าการยึดจุดหมายในการสอน ครูผู้สอนจะเตรียมการสอนโดยกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างครบถ้วนว่าในช่วงเวลาที่ตนจะต้องสอนนั้น จะต้องทำอะไร วิธีการสอนเป็นแบบใด จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด

๒.๒ รูปแบบของการสอนโดยอิงเป้าหมาย (Goal-referenced instructional model) เป็นรูปแบบการสอนที่ครูยึดจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นหลัก แล้วดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

นอกจากนี้แล้วยังมีนักวิชาการหลายท่านได้นำวิธีการจัดการเรียนการสอนเชิงระบบมาใช้และได้นำเสนอเป็นรูปแบบของการเรียนการสอนโดยอิงเป้าหมายไว้ เช่น

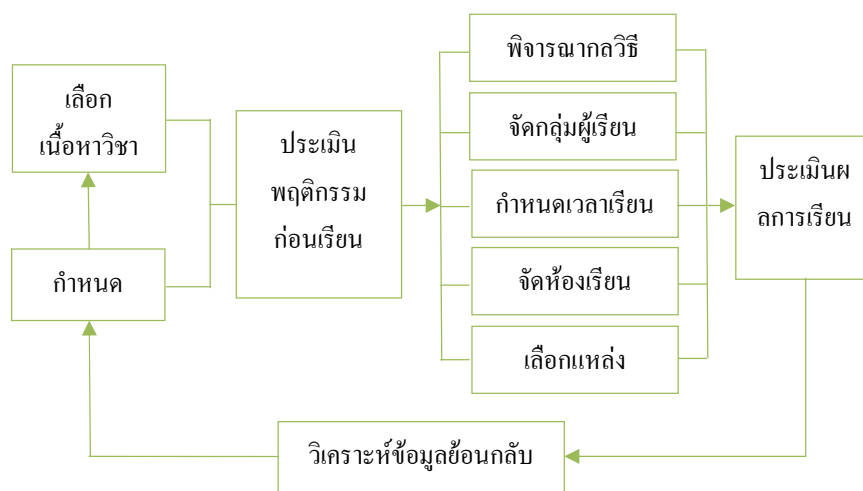
การ์ลิตซ์ (Gerlach และ Ely) ได้กำหนดองค์ประกอบของการสอนตามวิธีระบบไว้ ๖ ประการด้วยกัน คือ^{๑๒}

- ๑ กำหนดจุดประสงค์
- ๒ เลือกเนื้อหาวิชา
- ๓ ประเมินพฤติกรรมก่อนเรียน

^{๑๑} Popham, Jamus W. and Baker, Eva L. **Systematic instruction**. Englewood Cliffs, N J.: Prentice-Hall. pp. 7 – 8 .

^{๑๒} Gerlach และ Ely อ้างใน เอกศักดิ์ บุตรลัด, **ครูกับการสอน**, (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑๒.

- ๔ การดำเนินการสอน ซึ่งครอบคลุมถึงการพิจารณากลวิธีการสอน การจัดกลุ่มผู้เรียน การกำหนดเวลาเรียน การจัดห้องเรียน และการเลือกแหล่งวิทยากร
- ๕ การประเมินผลการเรียน
- ๖ การวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ

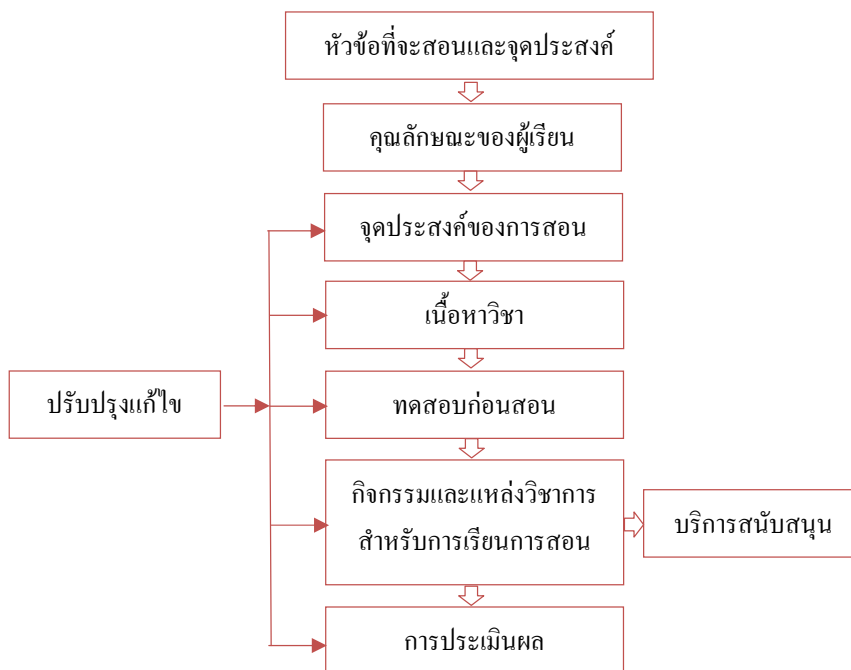
แผนภูมิที่ ๒.๖ องค์ประกอบของการสอนตามวิธีระบบของ Gerlach และ Ely, (๒๕๓๗), ๒๑๑๓.

แคมป์ (Kemp) ได้กำหนดรูปแบบของการสอนไว้ว่าโดยประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้^{๗๓}

- ๑ กำหนดหัวข้อที่จะสอน และเขียนจุดประสงค์ทั่วไป
- ๒ ศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียน
- ๓ ระบุจุดประสงค์ของการสอนในเชิงพฤติกรรม
- ๔ กำหนดเนื้อหาวิชาที่สนับสนุนจุดประสงค์ในแต่ละข้อ
- ๕ ทดสอบเพื่อวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนก่อนทำการสอน
- ๖ เลือกกิจกรรมและแหล่งวิชาการสำหรับการเรียนการสอน เพื่อจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่วางไว้
- ๗ ประสานงานในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเงิน บุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ และดำเนินการไปตามแผนการที่กำหนดไว้
- ๘ ประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด

^{๗๓} Kemp, อังใน เอกศักดิ์ บุตรลับ, ครูกับการสอน, (เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑๑ – ๒๑๔.

๕ พิจารณาว่าควรจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอย่างไร

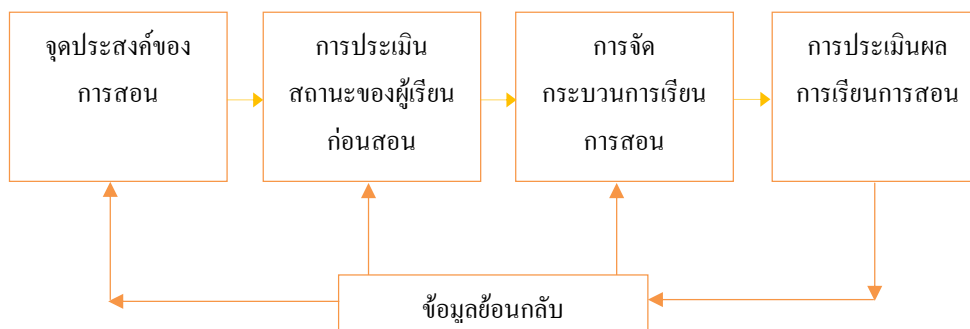
แผนภูมิที่ ๒.๗ องค์ประกอบของการสอนตามวิธีระบบของ Kemp, ๒๕๓๗, ๒๑๔.

รูปแบบการสอนที่เสนอโดย Kemp ได้เน้นการกำหนดจุดประสงค์ของการสอนว่า จะต้องเขียนออกมาในลักษณะจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญแก่ผู้บริหาร สนับสนุนการเรียนการสอน

การ์เซีย (Glasser) ได้กล่าวไว้ว่า ได้เสนอรูปแบบของการสอนซึ่งเป็นที่ยอมรับและ ถูกนำไปอ้างอิงโดยนักการศึกษาหลายท่าน เป็นรูปแบบการสอนโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีองค์ประกอบ ๕ ส่วน คือ^{๓๔}

- ๑ จุดประสงค์ของการสอน
- ๒ การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน
- ๓ การจัดกระบวนการเรียนการสอน
- ๔ การประเมินผลการเรียนการสอน
- ๕ การหาข้อมูลย้อนกลับ

^{๓๔} Glasser, อังใน เอกศักดิ์ บุตรลัม, ครูกับการสอน, (เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑๔.

แผนภูมิที่ ๒.๘ องค์ประกอบของการสอนตามวิธีระบบของ Glasser , ๒๕๓๗, ๒๑๔.

ตามรูปแบบของการสอนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการสอนเริ่มต้นด้วยการกำหนดจุดประสงค์ของการสอน แล้วตามด้วยการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนทำการสอนจากนั้นจึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งนักเรียนแต่ละคนอาจกำหนดรายละเอียดไว้ต่าง ๆ กัน และทำการประเมินผลการเรียนการสอนในตอนสุดท้าย ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ทำให้เราทราบว่า การสอนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าพบว่าล้มเหลวก็จะพิจารณาหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขตอนหนึ่งหรือทั้งหมด

๒.๒.๑๐ สิ่งที่ทำให้การเรียนการสอนได้รับผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

การเรียนการสอน ได้รับผลดีไม่น้อยเพียงใด หรือจะสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ คือ^{๑๕}

๑ ความรู้ของครู (Teacher's Knowledge) ทั้งความรู้สามัญ และความรู้ทางวิชาชีพครู

๑.๑ ความรู้สามัญ ได้แก่ ความรู้ทางวิชาการทั่ว ๆ ไป ถ้าครูมีความรู้ในเนื้อหาวิชาดี และลึกซึ้งพอที่จะถ่ายทอดให้แก่แก่นักเรียนมากเพียงใด ก็จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนได้รับผลสำเร็จมากเพียงนั้น

๑.๒ ความรู้ทางวิชาชีพครู ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักการสอน หลักการศึกษาจิตวิทยา วิธีการสอนวิชาเฉพาะ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน เข้าใจสภาพความเป็นไปของการศึกษา ตลอดจนวิธีการที่ดี และเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการสอนให้นักเรียนได้บรรลุจุดประสงค์ของการศึกษา

๒ ทักษะของครู (Teacher's skills) การสอนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพถ้าครูมีทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะในการสอน ทักษะในการใช้ภาษา ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะในการแก้ปัญหา และทักษะในการจัดชั้นเรียน ฯลฯ เป็นต้น

^{๑๕} เอกศักดิ์ บุตรลับ, ครูกับการสอน, หน้า ๒๕๖ - ๒๕๗.

๓ สุขภาพของครู (Teacher's health) สุขภาพนับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การสอนจะดำเนินไปด้วยดี ถ้าครูมีสุขภาพสมบูรณ์ซึ่งจะมีผลถึงจิตใจและความคิดทำให้คนเบิกบาน มีสติสัมปชัญญะ กระตือรือร้นในความก้าวหน้า มีอารมณ์มั่นคงไม่หวั่นไหว ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าครูมีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ ย่อมจะส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จด้วย

๔ บุคลิกภาพของครู (Teacher's personality) บุคลิกภาพของครูที่จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนได้รับผลสำเร็จ ได้แก่

- ๔.๑ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ประหม่า แต่มีลักษณะของความเป็นผู้นำ
- ๔.๒ มีอารมณ์สม่ำเสมอ เบิกบาน มั่นคง ไม่โมโหง่าย ไม่มีอคติ
- ๔.๓ มีท่าทางสง่า แต่งกายดี สะอาด เรียบร้อย
- ๔.๔ มีสายตาเข้มแข็ง เวลาสอนดูเด็กทุกคน
- ๔.๕ มีสำเนียงการพูดจาดี ฉะฉาน ชัดเจน
- ๔.๖ ปฏิบัติงานสม่ำเสมอ ไม่สั่งการตามอารมณ์
- ๔.๗ มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง
- ๔.๘ ใช้คำสั่งครั้งเดียว สั้น และเฉียบขาด
- ๔.๙ มีความรู้ทันสมัย
- ๔.๑๐ มีการสมาคมดี

๕ เจตคติของครู (Teacher's attitude) ครูที่มีเจตคติหรือความรู้ที่ดี โดยเฉพาะต่อนักเรียน ย่อมจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ เจตคติที่ดี ได้แก่ ความรู้สึกที่เป็นมิตรกับคนทั่วไป ชอบคบหาสมาคมกับคนทั้งหลาย ใจดี ร่าเริง สนุกสนาน อดทน ถ่อมตน ประมาทตน เป็นต้น

๒.๓. ความเป็นมาของหลักสูตรธรรมศึกษา

๒.๓.๑ ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน คือ เป็นแนวทางให้เกิดการเรียนการสอน ถ้าขาดหลักสูตรแล้วกระบวนการเรียนการสอนก็ไม่สามารถดำเนินการได้ และในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร รายวิชาที่กำหนดไว้ให้ศึกษาวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง”^{๖๖} ดังนั้นนักการศึกษาตลอดถึง

^{๖๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์, ๒๕๔๖). หน้า ๘๖๐.

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างกว้างขวางแตกต่างกันออกไปตามทัศนะและแนวคิดของแต่ละท่านดังนี้

สุมิตร คุณานุกร ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้เป็น ๒ ระดับคือ ระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และระดับชาติ หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องตามความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้^{๑๗}

กู๊ด (Good, C. V.) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ นัย คือ^{๑๘}

๑ หลักสูตร หมายถึง หัวข้อวิชาการต่าง ๆ ที่จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับจากง่ายไปหายากให้เหมาะสมกับระดับความเจริญของงาม และสติปัญญาของเด็ก

๒ หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา

๓ หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงการศึกษาที่โรงเรียนวางไว้อย่างกว้าง ๆ จดสอนให้เด็กแต่ละชั้น แต่ละตอน

บรรพต สุวรรณประเสริฐ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๔ นัยคือ^{๑๙}

๑ หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน

๒ หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

๓ หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน

๔ หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวัง จะให้ผู้เรียนได้รับ

ธำรง บัวศรี ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้^{๒๐}

^{๑๗} สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๒-๓.

^{๑๘} Good, C. V., **Dictionary of Education**, New York : McGraw-Hill. 1973, p. 157.

^{๑๙} บรรพต สุวรรณประเสริฐ, **การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**, (เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๒๐} ธำรง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร (การออกแบบและพัฒนา)**, (กรุงเทพมหานคร:เอราวัณการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓.

กาญจนา คุณารักษ์ ได้กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการหรือแผนข้อกำหนดอันประกอบด้วย หลักการ, จุดหมาย, โครงสร้าง, กิจกรรม, และวัสดุต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ความสามารถ^{๘๑}

จอร์จ (Beauchamp, George A.) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่าองค์ประกอบสำคัญซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตรมี ๔ ประการ คือ^{๘๒}

- ๑ เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
- ๒ จุดมุ่งหมายทั่วไป
- ๓ แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
- ๔ การประเมินผล

วิชัย วงษ์ใหญ่ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนและพัฒนาตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนา และหลักสูตรที่ดีควรจะต้องตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนอันสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุด^{๘๓}

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนจัดให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน คือ^{๘๔}

- ๑ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)
- ๒ ด้านจิตพิสัย (Affective Domain)
- ๓ ด้านทักษะพิสัย (Psycho motor Domain)

ดังนั้น หลักสูตร หมายถึง โครงการ, ประมวลความรู้, กิจกรรม, และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรดังที่นักวิชาการได้กำหนดไว้จะเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

^{๘๑} กาญจนา คุณารักษ์, หลักสูตรและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๘๒} Beauchamp, George A., *A curriculum theory*. New Delhi : Eurage Publishing House. 1975, p 107 – 109.

^{๘๓} วิชัย วงษ์ใหญ่, พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๒.

^{๘๔} ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, เทคนิคและวิธีการสอน, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะให้เกิดกับตัวผู้เรียน
๒. เนื้อหาวิชาที่เป็นสาระสำคัญของความรู้ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา
๓. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการวัดประสิทธิผลแก่ผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายและเนื้อหา เป็นสื่อที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน
๔. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด

สรุปแนวคิดเรื่องหลักสูตร คือ ให้ผู้เรียน ได้มีความรู้ และตระหนักในสิ่งที่แสดงถึงความ เป็นชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การได้รับการศึกษาต่อ หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ, จุดหมาย, โครงสร้าง, แนวทาง, วิธีการ, เนื้อหา, อุปกรณ์, การจัดการเรียนการสอน, และการประเมินผู้เรียน โดยหลักสูตรแกนกลางได้กำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร คือ หน่วยงานส่วนกลาง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ

- ๑ เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมโดยระหว่างระดับการศึกษา และคำนึงถึงการพัฒนาคนอย่างรอบคอบตามศักยภาพ
- ๒ ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน
- ๓ กำหนดมาตรการในการกำกับดูแลและการจัดการ เพื่อให้มีการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ เพื่อตอบสนองมาตรฐานการศึกษาของชาติ
- ๔ การบูรณาการหลักสูตร คือการทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ หมายถึง การนำเอา ศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัด หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๒ ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแม่บทที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกสาขาวิชา หลักสูตรจะ ระบุถึงสิ่งที่คาดหวังจะให้เกิดกับตัวผู้เรียน และแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้รับประสิทธิผลต่าง ๆ ตามความต้องการ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

กาญจนา คุณารักษ์ กล่าวไว้ว่า หลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ปรัชญา หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษามบรรลุความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรเป็น ข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุสำเร็จ หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อ

ประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการได้^{๕๕}

ธำรง บัวศรี ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้สร้างเสริมทักษะทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้เราทราบทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นหนักไปในทิศทางใด มีผลต่อตัวเด็กและสังคมมากน้อยเพียงใด^{๕๖}

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งหมายสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมทันสมัยและมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่^{๕๗}

อำภา บุญช่วย กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ ดังนี้^{๕๘}

๑ เป็นเอกสารของทางราชการ หรือเป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ดังนั้น หลักสูตรจึงเปรียบเสมือน “คำสั่ง” หรือ “ข้อบังคับ” ของทางราชการชนิดหนึ่ง

๒ เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันทางการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่ง ในการที่จะจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาของทางรัฐบาลให้กับโรงเรียน

๓ เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกดูแลและติดตามประเมินผล ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล

^{๕๕} กาญจนา คุณารักษ์, หลักสูตรและการสอน, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐), หน้า ๕

^{๕๖} ธำรง บัวศรี, อ้างใน พระมหาพจน์ สุวโจ (พัยคัมภีร์ทางครู), การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมศึกษาเฉพาะกรณีนักธรรมชั้นตรี, ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๘.

^{๕๗} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร, หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : อติเนเพรส, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑.

^{๕๘} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗ – ๑๘.

๔ เป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือ เครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดมุ่งหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งครูควรจะต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง

๕ เป็นเครื่องมือของรัฐ ในอันที่จะพัฒนาคน และพัฒนากำลังคน ซึ่งจะเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแผนของรัฐบาล

๖ เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ถ้าประเทศชาติใดมีหลักสูตรไม่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้คนในประเทศของตนมีคุณภาพ

สรุปความได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวทางในการปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ ตลอดถึงยังเป็นแนวทางในการวัดและประเมินผลเพื่อให้การศึกษาดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบเป็นขั้นตอน และยังเป็นรากฐานของการเรียนการสอนซึ่งมีผลให้ผู้เรียนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเป็นอย่างดี

๒.๓.๓ องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรจัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หลักสูตรนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านั้นได้แก่ วัตถุประสงค์, เนื้อหาสาระ, วิธีการสอน, และการจัดการเรียนการสอน, การประเมินผลทั้งก่อนและหลังการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้มากมาย ดังเช่น

ทาบา (Taba, H.) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรทุกฉบับไม่ว่าจะเป็นการออกแบบในลักษณะใดก็ตาม ปกติจะประกอบไปด้วยจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ หลักสูตรจะบอกถึงเนื้อหาสาระ บางครั้งหลักสูตรอาจจะกล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอีกด้วย และนอกจากนี้ หลักสูตรจะรวมถึงโครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร^{๘๕}

ธำรง บัวศรี กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้^{๘๖}

๑ เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐบาลต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

^{๘๕} Taba, H. Curriculum development : Theory and practice. New York : Harcourt, Brace, & World. 1962 , p 14.

^{๘๖} ธำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร (การออกแบบและพัฒนา), (กรุงเทพมหานคร: เอร่าวัน, ๒๕๓๒), หน้า ๘-๙.

๒ จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลักจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

๓ รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

๔ จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

๕ เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

๖ จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้

๗ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

๘ การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

๙ วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า องค์ประกอบหลักสูตรนั้นต้องประกอบด้วย ๘ ประการคือ^{๕๐}

- ๑ จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและสังคม
- ๒ หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
- ๓ โครงสร้าง คือ กลุ่มงานหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
- ๔ จุดประสงค์ของการเรียนรู้แต่ละรายวิชา หมายถึง ความรู้ทักษะหรือทัศนคติบางประการ โดยเฉพาะรายวิชานั้น ๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องรู้ต้องมีหรือต้องปฏิบัติ

^{๕๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, อังไฉน, เลขา คมเสวต, การใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๓๐ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๓), วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (ประเภทวิชาพาณิชยกรรม, สาขาวิชาพาณิชยการ, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖ – ๑๗.

๕ เนื้อหารายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่กำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้

๖ สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจ และเพิ่มทักษะและทัศนคติที่ต้องการ

๗ วิธีการสอน ย่อมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้รู้จักคิด คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

๘ การประเมินผล คือ เมื่อสอนไปแล้วจะต้องวัดดูว่านักเรียนได้เกิดมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะตามนัยของจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพียงใดหรือไม่ และจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรต่อไป

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนนั้น ๆ เป็นไปตามลักษณะแห่งองค์ประกอบของหลักสูตร และเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อได้มีการนำเอาหลักสูตรนั้นมาใช้ปฏิบัติ

สรุปหลักสูตร คือ ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ และตระหนักสิ่งที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อ หลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ, จุดหมาย, โครงสร้าง, แนวทาง, วิธีการ, เนื้อหา, อุปกรณ์, การจัดการเรียนการสอน, และการประเมินผู้เรียน

๒.๓.๔ ความเป็นมาของหลักสูตรธรรมศึกษา

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ได้อธิบายถึงประวัติความเป็นมาของหลักสูตรธรรมศึกษาไว้ว่า^{๕๒} การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือที่เรียกกันว่า “นักธรรม” ได้เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา สามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมา นิยมศึกษาเป็นภาษาบาลีที่เรียกว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับพระภิกษุและสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อยเป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาทั้งในด้านการศึกษา การปกครองและการแนะนำสั่งสอนประชาชน ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม

^{๕๒} สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๕ – ๒๗๒.

พระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดำริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทยขึ้นสำหรับสอนพระภิกษุและสามเณรภายในวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก นับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมา โดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัดแต่งแก้กระทู้ธรรม เมื่อทรงเห็นว่าการเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทย ดังนี้ได้ผลทำให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพราะเรียนรู้ได้ไม่ยาก จึงทรงดำริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังพระภิกษุและสามเณรทั่วไปด้วยประกอบกับในพ.ศ. ๒๔๔๘ ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ซึ่งพระภิกษุทั้งหมดจะได้การยกเว้น ส่วนสามเณรจะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรมทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงกำหนด “หลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรม” ขึ้น ซึ่งต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรมนั้นเป็น “องค์นักธรรม” สำหรับภิกษุและสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุญาต เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมในปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร, วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบ การสอบในครั้งนั้นมี ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาท, แต่งความแก้กระทู้ธรรม, และแปลภาษามคธเฉพาะท้องนิทานในอรรถกถาธรรมบท

ในพ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมให้เหมาะสมสำหรับพระภิกษุและสามเณรทั่วไป จะเรียนรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็น ๒ อย่าง คือ อย่างสามัญ เรียนวิชาธรรมวิภาค พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอย่างวิสามัญ คือเพิ่มแปลอรรถกถาธรรมบท มีแก้อรรถบาลีไวยากรณ์ และสัมพันธ์ และวินัยบัญญัติ ที่ต้องสอบทั้งผู้ที่เรียนอย่างสามัญและวิสามัญ

ในปีพ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเพิ่มหลักธรรมหมวดคิปปิปฏิบัติเข้าในส่วนของธรรมวิภาคด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตของฆราวาส หากพระภิกษุและสามเณรรูปนั้น ๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาออกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เรียกว่า “นักธรรมชั้นตรี” ซึ่งการศึกษาพระธรรมวินัยแบบใหม่นี้ “ได้รับความนิยมนิยมจากหมู่พระภิกษุและสามเณรเป็นอย่างดีกว้างขวางและแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว เพียงแค่ระยะเวลา ๒ ปีแรกก็มีพระภิกษุและสามเณรสมัครเข้าสอบสนามหลวงเกือบพันรูป เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษานักธรรมอำนวยความสะดวกประโยชน์แก่พระศาสนาและพระภิกษุและสามเณรทั่วไป

ในเวลาต่อมาจึงทรงพระดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุทุกระดับ คือ ทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุชั้นมัชฌิมะ คือ ผู้มีพรรษากาลเกินกว่า ๕ แต่ไม่ถึง ๑๐

และหลักสูตรนักเรียนชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือ ผู้มีพรรษากาล ๑๐ ขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาจนถึงทุกวันนี้

ต่อมา พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุฒินันท์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุและสามเณรเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้รับประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักเรียนสำหรับฆราวาสขึ้นที่เรียกว่า “ธรรมศึกษา” โดยมีครบทั้ง ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี, ชั้นโท, และชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกับหลักสูตรนักเรียนของพระภิกษุและสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดให้เป็นเบญจศีล-เบญจธรรมในชั้นตรี และในชั้นโท ให้เป็นอุโบสถศีลแทน โดยเปิดสอบธรรมศึกษาชั้นตรีครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ และเมื่อเห็นว่าฆราวาสสนใจศึกษาและสมัครสอบธรรมศึกษาดูกันเป็นจำนวนมาก ในปีพ.ศ. ๒๔๑๓ ทางคณะสงฆ์จึงได้จัดตั้งหลักสูตรธรรมศึกษาโทขึ้น เพื่อเป็นการขยายการศึกษานักธรรมสำหรับฆราวาสให้กว้างขวางและแพร่หลายยิ่งขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๑๘ คณะสงฆ์ได้จัดตั้งหลักสูตรธรรมศึกษาเอกขึ้น จึงทำให้มีการเปิดสอบครบทุกชั้น มีฆราวาสทั้งหญิงและชายสมัครเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรธรรมศึกษามีพัฒนาการมาจากหลักสูตรนักเรียนสำหรับพระสงฆ์และสามเณร เมื่อทางคณะสงฆ์เห็นประโยชน์ของการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาของฆราวาสผู้สนใจใฝ่ศึกษา เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้กำหนดหลักสูตรธรรมศึกษาขึ้น

๒.๓.๕ หลักสูตรธรรมศึกษาที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน^{๕๓}

๑. ธรรมศึกษาชั้นตรี

๑.๑ วิชาเรียงความแก่กระทู้ธรรม

หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ ชั้นนี้ กำหนดขอบข่ายการออกข้อสอบไว้ ๕ หมวด คือ หมวดทานวรรค, ปาปวรรค, ปุญญาวรรค, สติวรรค, และศีลวรรคให้นักเรียนแต่งอธิบายให้สมเหตุผล โดยอ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบด้วย ๑ สุภาษิตบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย สุภาษิตที่อ้างมานั้นต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง ชั้นนี้กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๒ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

^{๕๓} กรมการศาสนา, ธรรมศึกษาชั้นตรีฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ ๔), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

๑.๒ วิชาธรรม

หลักสูตร ใช้นั่งสื่อนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิหิปฏิบัติ ชั้นนี้ กำหนดให้เรียนตามหมวดธรรม ดังนี้ ธรรมวิภาค ประกอบด้วย

๑ ทุกกะ หมวด ๒ ได้แก่ ธรรมมีอุปการะมาก ๒, ธรรมเป็นโลกบาล ๒, ธรรมอันทำให้งาม ๒, และบุคคลหาได้ยาก ๒

๒ ดิกะ หมวด ๓ ได้แก่ รตนะ ๓, คุณของรตนะ ๓, โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓, ทุจจิต ๓, สุจจิต ๓, อกุศลมูล ๓, สัมปรัสบัญญัติ ๓, และบุญกิริยาวัตถุ ๓

๓ จตุกกะ หมวด ๔ ได้แก่ วุฑฒิ ๔, จักร ๔, อคติ ๔, ปธาน ๔, อธิษฐานธรรม ๔, อิทธิบาท ๔, ควรทำความไม่ประมาทในที่ ๔ สถาน, พรหมวิหาร ๔, และอริยสัจ ๔

๔ ปัญจกะ หมวด ๕ ได้แก่ อนันตริยกรรม ๕, อภินหปัจจเวกขณะ ๕, รัมมัสสวนานิสงส์ ๕, พละ ๕, และขันธ ๕

๕ ฉักกะ หมวด ๖ ได้แก่ การวะ ๖ และสาราณียธรรม ๖

๖ สัตตกะ หมวด ๗ ได้แก่ อริยทรัพย์ ๗ และสัมปรัสธรรม ๗

๗ อัฏฐกะ หมวด ๘ ได้แก่ โลกธรรม ๘

๘ ทศกะ หมวด ๑๐ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐

คิหิปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑ จตุกกะ หมวด ๔ ได้แก่ ทิฏฐุชัมมิกัตถประโยชน์ ๔, สัมปราชัยกัตถประโยชน์ ๔, มิตตปฏิรูป ๔, มิตรแท้ ๔, และธรรมของฆราวาส ๔

๒ ปัญจกะ หมวด ๕ ได้แก่ มิจฉาวณิชชา ๕, สมบัติของอุบาสก ๕

๓ ฉักกะ หมวด ๖ ได้แก่ ทิศ ๖, และอบายมุข ๖

๑.๓ วิชาพุทธ

หลักสูตร ใช้นั่งสื่อนพุทธประวัติ เล่ม ๑ – ๓ ปฐมสมโพธิกถา พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปสุตเทว) และศาสนพิธี เล่ม ๑ ขององค์การศึกษา

๑.๔ วิชาวินัย(เบญจศีล – เบญจธรรม)

หลักสูตร ใช้นั่งสื่อนเบญจศีล – เบญจธรรม ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญญาณวรเถร)

๒. ธรรมศึกษาชั้นโท

๒.๑ วิชาเรียงความแก่กระผู้ธรรม

หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภายิต เล่ม ๒ ในชั้นนี้ กำหนดขอบข่ายการออกข้อสอบไว้ ๕ หมวด คือ อัตตวรรค, กัมมวรรค, ชันติวรรค, ปัญญาวรรค, และเสวนาวรรค ให้นักเรียนแต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ่างสุภายิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๒ สุภายิต และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภายิตนั้นด้วย ห้ามอ่างสุภายิตซ้ำกัน แต่จะซ้ำคัมภีร์ได้ไม่ห้าม สุภายิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระผู้ตั้ง ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๓ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒.๒ วิชาธรรม

หลักสูตร ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒ ชั้นนี้ กำหนดให้เรียนหมวดธรรมดังนี้

- ๑ ทุกกะ หมวด ๒ ได้แก่ กัมมัญฐาน ๒, กาม ๒, บุชา ๒, ปฏิสันถาร ๒, และสุข ๒ (กายิกสุข และเจตสิกสุข)
- ๒ ติกกะ หมวด ๓ ได้แก่ อกุศลวิตก ๓, กุศลวิตก ๓, อัคคิ ๓, อธิปไตยยะ ๓, ญาณ ๓ (สังจญาณ), ตัณหา ๓, ปาฎิหาริยะ ๓, วิญญะ ๓, และสิกขา ๓
- ๓ จตุกกะ หมวด ๔ ได้แก่ อปัสเสนธรรม ๔, อัปปมัญญา ๔, พระอริยบุคคล ๔, โองมะ ๔, กิจในอริยสัจ ๔, บริษัท ๔, บุคคล ๔, มรรค ๔, และผล ๔
- ๔ ปัญจกะ หมวด ๕ ได้แก่ อนุปปพิกถา ๕, มัจฉริยะ ๕, มาร ๕, และเวทนา ๕
- ๕ ลักกะ หมวด ๖ ได้แก่ จริต ๖, และธรรมคุณ ๖
- ๖ สัตตกะ หมวด ๗ ได้แก่ วิสุทธิ ๗
- ๗ อัญญกะ หมวด ๘ ได้แก่ อวิชชา ๘
- ๘ นวกะ หมวด ๙ ได้แก่ พุทธคุณ ๙, และสังฆคุณ ๙
- ๙ ทสกะ หมวด ๑๐ ได้แก่ บารมี ๑๐
- ๑๐ ทวาทสกะ หมวด ๑๒ ได้แก่ กรรม ๑๒

๒.๓ วิชาพุทธ

หลักสูตร ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติและพุทธานุพุทธประวัติ อันกล่าวเฉพาะประวัติพระสาวก สังคีตติกา ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสุตเทว) และศาสนพิธี เล่ม ๒ ขององค์การศึกษาชั้นนี้กำหนดให้เรียนประวัติของพระสาวกจำนวน ๔๐ รูป

๒.๔ วิชาวินัย

หลักสูตร ใช้หนังสืออุโบสถศีล ของพระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ ป.ธ.๕)
วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๓. ธรรมศึกษาชั้นเอก

๓.๑ วิชาเรียงความแก่กระฐัฏธรรม

หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ ในชั้นนี้ กำหนดขอบข่ายการออก
ข้อสอบไว้ ๕ หมวด คือ อัปมาทวรรค, จิตตวรรค, ธรรมวรรค, วิริยวรรค, และสามัคคีวรรค
ให้นักเรียนแต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๑ สุภาษิต
และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำกัน แต่จะซ้ำคัมภีร์ได้ไม่ห้าม สุภาษิต
ที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระฐัฏตั้ง ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ
ตั้งแต่ ๔ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๓.๒ วิชาธรรม

หลักสูตรธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตตปฏิบัติทา ชั้นนี้ กำหนดให้เรียนหมวดธรรมดังนี้

๑ นิพพิทา ได้แก่ ปฏิบัติทาแห่งนิพพิทา, สังขาร, อนิจจลักษณะ,
ทุกขลักษณะ, และอนัตตลักษณะ

๒ วิจารณ์ ได้แก่ ไวพจน์แห่งวิจารณ์, วิมุตติ, วิมุตติ ๒, วิมุตติ ๕, วิปัสสนา
ญาณ ๕, วิสุทธิติ (อีกบรรยายหนึ่ง), วิสุทธิ ๗,

๓ สันติ และปฏิบัติทาแห่งสันตินิพพาน ได้แก่ มติแห่งลัทธิภายนอก,
มติข้างพระพุทธศาสนา, นิพพานธาตุ ๒, บาลีแสดงปฏิบัติทาแห่งนิพพาน, บาลีแสดงอนุปาติเสสนิพ
พาน, บาลีแสดงอนุปาติเสสนิพพาน, บาลีแสดงนิพพานทั้ง ๒ บรรยาย, บาลีใช้ปรินิพพาน หมายถึง
อนุปาติเสส, บาลีใช้ปรินิพพุต แทนปรินิพพาน, มติปรารภพระพุทธเจ้าหลายพระองค์

๔ ปฏิบัติทาแห่งนิพพานหัวใจสมถกัมมัฏฐาน ได้แก่ กายคตาสติ, เมตตา,
พุทธานุสสติ, กสิณ, และจตุธาตววัตถานะ, สมถภาวนา

๕ พระพุทธคุณ ได้แก่ หมวดที่ ๑๐ วิปัสสนากัมมัฏฐาน

๓.๓ วิชาพุทธ

แก้ปัญหาพุทธานุพุทธประวัติ กับข้อธรรมในท้องเรื่องนั้น หลักสูตร ใช้หนังสือ
พุทธประวัติ เล่ม ๑ - ๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปุสุสเทว) พุทธานุพุทธ
ประวัติ, อนุพุทธประวัติ, พระปฐมสมโพธิกถา, พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม
พระปรมาภิไธย ชินอรส

๓.๔ วิชาวินัย

หลักสูตร ใช้นั่งสือหลักสูตรกรรมบถ ของพระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ ป.ธ. ๘) วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

จากเอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตรธรรมศึกษา สรุปได้ว่าหลักสูตรธรรมศึกษาแบ่งออกเป็น ๓ ระดับชั้น ได้แก่ ธรรมศึกษาชั้นตรี, ธรรมศึกษาชั้นโท, ธรรมศึกษาชั้นเอก โดยจัดการเรียนการสอนใน ๔ วิชา ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม, วิชาธรรม, วิชาพุทธ, และวิชาวินัย ซึ่งมีขอบข่ายเนื้อหาตามระดับชั้นเรียน

๒.๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายว่า “เป็นความรุนแรงของความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง ความพึงพอใจเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ เป็นคุณภาพสภาพ หรือ ระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อบุคคล เจกคติต่องานที่ปฏิบัติ หรือความรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมายของความต้องการ”^{๕๔}

กาญจนา อรุณสุขรุจิ กล่าวว่า “ความพึงพอใจของมนุษย์ เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้การที่เราจะทราบว่าคุณคนมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตได้โดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนและต้องมีสิ่งเร้าที่ตรงต่อความต้องการของบุคคลจึงจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นการสร้างสิ่งเร้าจึงเป็นแรงจูงใจของบุคคลนั้นให้เกิดความพึงพอใจในงานนั้น”^{๕๕}

^{๕๔} สมยศ นาวิการ, อ่างใน , ชูศักดิ์ สีสัน, ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อคุณลักษณะของครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดมุกดาหาร, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาครุศาสตร์เกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๓), หน้า ๘.

^{๕๕} กาญจนา อรุณสุขรุจิ, อ่างใน, นายนิเวศน์ ชายสวัสดิ์, “ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕, รายงานการศึกษาอิสระหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒.

สมพงษ์ อุดมโชคทรัพย์ ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนวิชาอาชีพธุรกิจ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า^{๕๖}

๑ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความพึงพอใจในวิชาอาชีพธุรกิจด้านหลักสูตร ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านครูผู้สอน โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒ นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความพึงพอใจในการเรียนวิชาอาชีพธุรกิจ ด้านหลักสูตร ด้านวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านครูผู้สอน โดยรวมและเป็นราย ด้านอยู่ในระดับมาก

๓ นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีความพึงพอใจในการเรียนวิชาอาชีพด้านหลักสูตร ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน และด้าน ครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๔ นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีความพึงพอใจในการเรียนวิชาอาชีพธุรกิจด้านหลักสูตร ด้านวิธีการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เชาว์ อินใย ได้วิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาโครงการจัดการศึกษาสำหรับ บุคลากรประจำการ (กศ.บป.) ต่อกระบวนการเรียนการสอน สถาบันราชภัฏเลย พบว่า นักศึกษามี ความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยคือ^{๕๗}

- ๑ ด้านอาจารย์ผู้สอน
- ๒ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๓ ด้านการประเมินผล
- ๔ ด้านบทบาทและบุคลิกภาพของเพื่อนนักศึกษา
- ๕ ด้านเนื้อหาวิชา
- ๖ ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน

^{๕๖} สมพงษ์ อุดมโชคทรัพย์, ความพึงพอใจในการเรียนวิชาอาชีพธุรกิจ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์**, (สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), บทคัดย่อ.

^{๕๗} เชาว์ อินใย, **รายงานการวิจัย**, เรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาโครงการจัดการศึกษาสำหรับ บุคลากรประจำการ ต่อกระบวนการเรียนการสอนสถาบันราชภัฏเลย, (สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๐), หน้า ก.

ประภา ตูลานนท์ ได้ศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพการเรียนการสอน ของนักศึกษาทางไกลสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในอำเภอชายแดน ของจังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้จำแนกผลการศึกษาออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านวิธีการเรียน ด้านสัมพันธภาพกับครูประจำกลุ่ม และด้านกิจกรรมการพบกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า^{๕๔}

๑. ความพึงพอใจโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสัมพันธภาพกับครูประจำกลุ่ม และด้านกิจกรรมการพบกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิธีเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

๒ ความพึงพอใจเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความเฉลี่ยสูง ๑๐ อันดับแรก ได้แก่ ครูประจำกลุ่มให้ความเป็นกันเอง, ช่วยให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในการลงทะเบียนเรียน, ให้คำปรึกษาด้านการเรียน, ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลได้ดี, การได้พบครูประจำกลุ่มเป็นกิจกรรมการเรียนที่ดี, การเรียนทางไกลทำให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม, ครูประจำกลุ่มใช้ภาษาและกิริยาท่าทางที่เหมาะสม, มีการเตรียมความพร้อมในการพบกลุ่ม, มีความตรงต่อเวลา และกิจกรรมการพบกลุ่มทำให้มีมนุษยสัมพันธ์ขึ้น

วัชรวิกุล สำเภผล ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๒๓) ของครูผู้สอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ มีความคิดเห็นในด้านจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา รวมถึงการประเมินพฤติกรรม ด้านการจัดการเรียนการสอนสื่อการเรียน การวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกัน ปัญหาและความต้องการของครูผู้สอน คือ ต้องการอบรมทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างสื่อ และเครื่องมือวัดและประเมินผล และต้องการสื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์ และทัศนูปกรณ์^{๕๕}

สุมาลี งามสมบัติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนของครูระดับประถม และมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูวิชาชีพ จะเน้นการลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนฝึกแก้ปัญหา

^{๕๔} ประภา ตูลานนท์, ความพึงพอใจต่อสภาพการเรียนการสอน ของนักศึกษาทางไกลสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในอำเภอชายแดน ของจังหวัดสระแก้ว, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท** (สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๐). หน้า ๘๕.

^{๕๕} วัชรวิกุล สำเภผล, ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๒๓), ของครูผู้สอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๗, บทคัดย่อ.

ระหว่างการทำงาน โดยครูเป็นผู้แนะนำเท่านั้น ฝึกให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกวินัยในตนเอง ความขยัน อดทน ซึ่งจะเป็นคุณลักษณะนิสัยที่ดีต่อไป^{๑๐๐}

จินตนา จரியานนท์ สรุปผลการวิจัยถึงความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ว่า ความพึงพอใจของนักเรียนในด้านเนื้อหาวิชาเกี่ยวเนื่องด้วยทั้งปริยัติและปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการบริหารจิตเจริญปัญญา เช่น การเดินจงกรม และวิปัสสนากรรมฐานนั้นเป็นวิชาที่ต้องปฏิบัติ ผู้ที่จะอธิบายเนื้อหาวิชาให้เป็นรูปธรรมได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาเป็นเวลานานหลายปี จึงจะปฏิบัติได้ถูกต้อง หรืออธิบายสิ่งที่ เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมให้นักเรียนได้เข้าใจ ไม่เบื่อหน่าย สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องไม่ง่ายสำหรับ ครูฆราวาสหรือแม้พระภิกษุผู้ขาดประสบการณ์ทางการศึกษาที่ดีพอ ดังนั้น พระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ จึงสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่ท่านได้ประพฤติปฏิบัติได้ดีกว่าผู้สอนที่เป็นฆราวาส ยกตัวอย่างเช่น เรื่องต่าง ๆ ที่เป็นนิทานชาดก ซึ่งมีอยู่หลายเรื่อง ครูฆราวาสไม่สามารถที่จะถ่ายทอด ได้ดีเท่ากับพระสงฆ์ นิทานชาดกนี้จะทำให้เด็กสามารถสร้างจินตนาการและสะสมเรื่องราวไว้ เมื่อเจอปัญหาในแบบของนิทานชาดกก็สามารถนำมาแก้ปัญหาได้ เช่น เรื่องพระมหาชนก ซึ่งได้แสดง ถึงบารมีของผู้มีความเพียรพยายามอย่างสูงสุด หรือเรื่องนกแขกเต้าเลี้ยงพ่อแม่ ซึ่งแสดงถึงความ กตัญญู ดังนั้น นักเรียนจึงมีความพึงพอใจ ในเนื้อหาวิชาที่ครูพระสงฆ์สองอยู่ในระดับมาก^{๑๐๑}

พระราตรี สิริจันท (ศรีราชา) ได้ศึกษาทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า^{๑๐๒}

๑. ทัศนคติของครูที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี โดยพิจารณาทางด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านบุคลิกภาพ, ด้านการ

^{๑๐๐} สุมาลี งามสมบัติ, การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนของครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรี, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓, หน้า ๗๒ – ๘๐.

^{๑๐๑} จินตนา จரியานนท์, ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๘ – ๑๕๙.

^{๑๐๒} พระราตรี สิริจันท (ศรีราชา), ทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียน เขตธนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

เตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล, ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ

๒. ทักษะคตินักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี โดยพิจารณาทางด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านบุคลิกภาพ, ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล, ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ

๓. ผลการเปรียบเทียบ ทักษะคตินของครูและนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี ซึ่งจำแนกตาม เพศ การศึกษา ของครูและการศึกษาทางธรรมของนักเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม อายุ และ การศึกษาทางโลกของนักเรียน พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ผลการเปรียบเทียบ ทักษะคตินของครูและนักเรียน ที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตธนบุรี พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูกับนักเรียนมีทักษะคติไม่แตกต่างกัน ๑ ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ และแตกต่างกัน ๖ ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอน, ด้านการดำเนินการสอน, ด้านการใช้วิธีการสอน, ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน, ด้านการวัดผลและประเมินผล, ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสอน โดยนักเรียนมีทักษะคติในระดับสูงกว่าครูทั้ง ๖ ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

บัญญัติ คุ้มภัย ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูศึกษากรณีโรงเรียนลาดทิพรสพิทยาคม กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ พบว่า พฤติกรรมการสอนของครูตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาแต่ละรายการย่อยพบว่า^{๑๑๑}

๑. พฤติกรรมการสอนของครูเชิงบวกที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตสูง ๓ ลำดับ คือ ครูผู้สอนแต่งกายถูกต้องตามที่โรงเรียนกำหนด, ครูผู้สอนวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน, นักเรียนชอบครูผู้สอน, ส่วนพฤติกรรมการสอนของครูมีค่าเฉลี่ยเลขคณิตต่ำ มีเพียง ๑ รายการ คือ ครูผู้สอนเชิญบุคคลภายนอกมาบรรยายหรือสอนนักเรียน

๒. พฤติกรรมการสอนของครูเชิงลบที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตสูงสุด คือ ในการเรียนวิชานี้ ครูผู้สอนเน้น ทฤษฎีมากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติ และ พฤติกรรมการสอนของครูที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตต่ำสุด คือ ครูผู้สอนมักนำงานอื่นเข้ามาทำด้วยในช่วงโมงสอน

^{๑๑๑} บัญญัติ คุ้มภัย, พฤติกรรมการสอนของครู, ศึกษากรณีโรงเรียนลาดทิพรสพิทยาคม กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

จรัล กออินทร์^{๑๐๔} ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้^{๑๐๔}

๑. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทุกแห่งในอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง จัดให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีทุกภาคเรียน รวม ๖ รายวิชา แผนการสอนที่ครูใช้ ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอง โดยใช้จุดประสงค์การเรียนรู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยใช้การบรรยาย ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม สื่อการสอนที่ครูใช้บ่อยคือหนังสือและรูปภาพ ซึ่งไม่เร้าความสนใจ ทำให้นักเรียนไม่กระตือรือร้น การวัดและประเมินผลเป็นแบบอิงเกณฑ์ โดยมีการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน

๒. ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูมีปัญหาในระดับมาก คือ ขาดสื่อ อุปกรณ์ แหล่งวิทยาการที่จะศึกษาค้นคว้าในการสอน ขาดเทคนิค การสอนที่ดี ขาดวิธีการสอนที่หลากหลาย ขาดงบประมาณการจัดซื้อสื่อและจัดกิจกรรมเสริม รวมทั้งการจัดสถานที่ บรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน

ครวณศิริ ประยงค์^{๑๐๕} ได้วิจัยเรื่องวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า “โดยภาพรวมครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนามีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่า มีปัญหาพอสมควร จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุประสบการณ์ ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนคาบที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อสัปดาห์ และการฝึกอบรมมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ควรมีคู่มือให้ครูผู้สอนทุกคน และมีการอบรมหรือสัมมนาเพื่อให้ครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น และผู้วิจัยได้เสนอโครงการฝึกอบรมหลักสูตรการผลิตสื่อเพื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา”^{๑๐๕}

^{๑๐๔} จรัล กออินทร์, ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), บทคัดย่อ.

^{๑๐๕} ครวณศิริ ประยงค์, วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาประถมศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๕), บทคัดย่อ.

๒.๔.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

แรนดอลล์ (Randall, C. M) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของหัวหน้างานในการปฏิบัติงาน โครงการศึกษาคู พบว่า ปัจจัยในการจูงใจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความพึงพอใจ ปัจจัยสุขอนามัยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความไม่พึงพอใจ ปัจจัยจูงใจส่งผลในความสำเร็จของงาน ลักษณะของปัจจัยสุขอนามัย ได้แก่ นโยบายเพื่อนร่วมงาน ความรู้ความสามารถในงานของผู้บริหาร ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร เงื่อนไขของงาน^{๑๑๖}

โบร์ควิสต์ (Borquist, L. C.) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนรัฐบาล ที่ ซูเบอร์แบน พบว่า แหล่งที่มาของความพึงพอใจจะเกี่ยวข้องกับลักษณะของงาน ความสำเร็จและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเฉพาะการได้รับการยอมรับ เป็นที่มาของความพึงพอใจมากที่สุด และพบว่า แหล่งที่มาของความไม่พอใจ เช่น ปริมาณของงาน การถูกบีบบังคับ นโยบายการบริหาร^{๑๑๗}

คาลด์รอน (Caldron L. A.) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน เพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน ในวิทยาลัยชุมชนในเมืองลอสแอนเจลิส ผลการศึกษาพบว่านักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นตรงกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพหรือคุณลักษณะที่ดี ๓ ลักษณะ คือ ลักษณะการสอนที่ดี ลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดี ลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครู และไม่พบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่ม^{๑๑๘}

เบอร์ริส (Buriel, R.) ได้ศึกษาหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กเม็กซิกัน ผลการศึกษาพบว่า “พฤติกรรมของครูบางพฤติกรรมเท่านั้นที่มีสหสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครูประเภทคำถามให้คิดและอธิบาย พฤติกรรมการสอนให้นักเรียนตอบถูก และครูยืนยันว่าถูก พฤติกรรมการสอนของครู โดยไม่วิพากษ์วิจารณ์เมื่อนักเรียนมาติดต่อเรื่องงาน พฤติกรรมการสอนของครูโดยให้ผู้เรียนติดต่องานที่ผู้เรียนคิดเอง พฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมการสอนของครูที่มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่สำหรับ พฤติกรรมการสอนของครู โดยการวิพากษ์วิจารณ์เมื่อนักเรียนมาติดต่อเรื่องงานและไม่ได้มาติดต่อ

^{๑๑๖} Randall, C. M. **Job satisfaction of Chief Administrative officers of teacher education programs**, *Dissertation Abstracts International*, 1986, p. 1253-A.

^{๑๑๗} Borquist, L. C. **Job Satisfaction of administrators in a public subbari school**. *Dissertation Abstracts International*, 1987, pp.2, 260-A

^{๑๑๘} Caldron L. A. **Characteristics of the excellent teacher as perceived by student, Los Angeles Community College**. (*Dissertation Abstracts International*, 49(9): 2512- A ; march, 1989), p. 49.

เรื่องงานที่เรียนนั้น เป็นพฤติกรรมที่มีสหสัมพันธ์ทางลบกับประสิทธิผลทางการเรียนของนักเรียน”^{๑๐๕}

คอลล์เมอร์ (Collmer, J.) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแบบผู้นำของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการทำงานของครู โรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยเท็กซัส พบว่า ลักษณะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียน และความพึงพอใจของครูมีมากขึ้นเมื่อผู้บริหารได้เปิดเผยพฤติกรรมผู้นำของตนเอง ตลอดจนการให้ความรักความอบอุ่น ยอมรับความคิดเห็นของครู โดยเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่^{๑๐๖}

เรย์ด์ (Reid, K., Hopkins, D., & Holly, P.) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารงาน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหารและปัจจัยด้านโรงเรียน^{๑๐๗}

เพียร์ซี (Piercy,) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูปฏิบัติการในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในรัฐอิลลินอยส์ เกี่ยวกับกิจกรรมด้านวิชาการที่ทดลองใช้ในโรงเรียนในระหว่างปี ๑๙๘๘ – ๑๙๘๙ จากการเปรียบเทียบครูที่ให้ความสำคัญในกิจกรรมทางด้านวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตร นักเรียน ชุมชนและผู้ร่วมงาน พบว่า ครูปฏิบัติการสอนที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมเกี่ยวกับหลักสูตร นักเรียนและผู้ร่วมงานมีความคิดเห็นที่ตนเองประสบผลสำเร็จมากกว่าครูปฏิบัติการสอนที่ไม่ได้เน้นความสำคัญในด้านนี้^{๑๐๘}

^{๑๐๕} Buriel, R. **Teacher-student interaction and their relationship to student achievement: A comparison of Anglo American and Mexican American children**, *Journal of Educational Psychology*, 1983. pp. 75, 178-187.

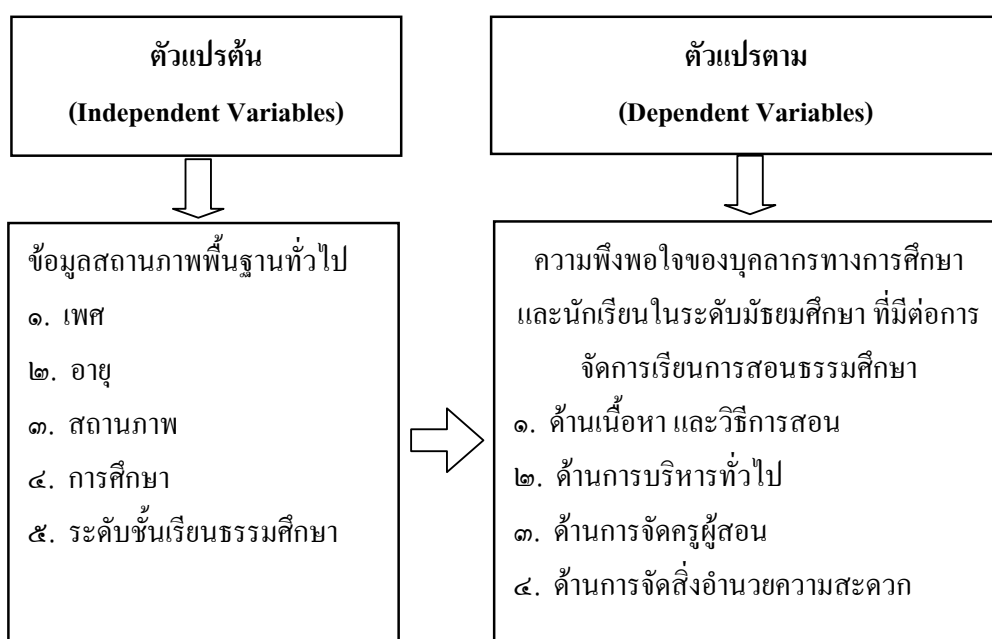
^{๑๐๖} Collmer, J. **A correlation study of principal leadership styles and teacher' job satisfaction**. *Dissertation Abstracts International*, 1990, pp. 51(1), 30-A.

^{๑๐๗} Reid, K., Hopkins, D., & Holly, P., **Toward the effective school**. Oxford: Basic Blackweel. 1988 pp. 24 – 28.

^{๑๐๘} Piercy, Garth Eugene, Illinois secondary school teachers perceptions of 1988-1989 induction year activities. *Dissertation Abstracts International*, 1990, 51(8) : pp. 2950-51 A.

๒.๕. กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี” โดยผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๕ กรอบแสดงแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ประชากร
- ๓.๒ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ การวิเคราะห์และ สถิติที่ใช้ในการวิจัยข้อมูล

๓.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี โดยแยกเป็นบุคลากรทางการศึกษา มีจำนวน ๖๔ คน นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๕๕ คน รวมทั้งหมด ๑๕๕ คน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด จำนวน ๑๕๕ ตัวอย่าง

๓.๒ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่แบบสอบถามข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลสถานภาพพื้นฐานทั่วไปของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ได้แก่ เพศ , อายุ , สถานภาพ , การศึกษา , ระดับชั้นเรียนธรรมชาติศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบทดสอบถึงระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในรายด้าน ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน
๒. ด้านการบริหารงานทั่วไป
๓. ด้านการจัดครูผู้สอน
๔. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

โดยมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวทฤษฎีของ ลิเคิร์ต (Likert) ๕ ระดับ คือ

- ๕ หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด หรือเหมาะสมมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความพึงพอใจมาก หรือเหมาะสมค่อนข้างมาก
- ๓ หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง หรือเหมาะสมปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย หรือเหมาะสมค่อนข้างน้อย
- ๑ หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด หรือเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open - end questions) ในรายด้าน ๔ ด้าน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

๓.๒.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร เอกสารงานวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ สารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- ๑. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
- ๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
- ๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตาม

ที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๕. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ IOC (Index of Item – Objective Congruence)

๖. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารการศึกษาและนักเรียน โรงเรียนที่มีการเปิดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนปัญญาวรรคุณ เขตบางแค จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๑ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘๑ ซึ่งนับว่าเป็นแบบสอบถามที่ใช้ได้

^๑ ประยูร อาษานาม, คู่มือวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๘๗.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
๐.๘๘๑	๓๐

ตารางที่ ๓.๑ แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

๓. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว ไปเก็บข้อมูลถึงความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ของโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี

๓.๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ผู้วิจัยได้ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอรับหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒. นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ร่วมมือ และแบบสอบถามไปขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการ โรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี จำนวน ๑๕๕ ชุด พร้อมทั้งอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามที่ระบุไว้

๓. เมื่อได้แบบสอบถามมาจำนวน ๑๕๕ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ถือเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ โดยผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป

๓.๔. การวิเคราะห์และ สถิติที่ใช้ในการวิจัยข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูล ระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ในรายด้านทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน , ด้านครูผู้สอน, ด้านการอำนวยความสะดวก

สะดวก , ด้านการบริหารทั่วไป แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประเมินค่าระดับความคิดเห็นเฉลี่ย^๒ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	๔.๕๐	-	๕.๐๐	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	๓.๕๐	-	๔.๔๕	หมายถึง	พึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	๒.๕๐	-	๓.๔๕	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	๑.๕๐	-	๒.๔๕	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	๑.๐๐	-	๑.๔๕	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูล ระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

๓.๔.๑ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓ เปรียบเทียบความความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ที่มีสถานภาพต่างกัน ใช้ t - test ส่วนด้าน เพศ และอายุ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างกัน จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe

^๒ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สุริยาสาน์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๓.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ซึ่งการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ที่ได้รับคืนมาและมีการตอบคำถามอย่างสมบูรณ์ จำนวน ๑๕๘ ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบการบรรยาย โดยแบ่งออกเป็น ๖ ตอน ประกอบด้วย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใน ๔ ด้าน

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใน ๔ ด้าน

๔.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๕ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๖ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

μ	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
σ	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตารางที่

t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ใน t – distribution
f	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานใน f – distribution

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ และ ร้อยละ

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น บุคลากรทางการศึกษา

สถานภาพส่วนบุคคลของบุคลากรทางการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๒๕	๔๕.๓
หญิง	๓๕	๕๔.๗
รวม	๖๔	๑๐๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	-	-
๒๑ - ๓๐ ปี	๒๔	๓๗.๕
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๓	๒๐.๓
๔๑ ปีขึ้นไป	๒๗	๔๒.๒
รวม	๖๔	๑๐๐
๓. การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	-	-
ปริญญาตรี	๕๕	๘๕.๙
ปริญญาโท	๙	๑๔.๑
ปริญญาเอก	-	-
รวม	๖๔	๑๐๐
๔. ระดับการศึกษาประถมศึกษา		
ประถมศึกษาตรี	-	-
ประถมศึกษาโท	๔๑	๖๔.๑
ประถมศึกษาเอก	๒๓	๓๕.๙
รวม	๖๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรทางการศึกษา ทั้งหมด ๖๔ คน มีจำนวน ร้อยละ ดังนี้

เพศ พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๗ ที่เหลือเป็น เพศชาย จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๓

อายุ พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒ รองลงมาได้แก่ อายุ ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๗.๕ และ อายุ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓

การศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๙ รองลงมาได้แก่ วุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑

ระดับการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่ มีระดับ การศึกษาประถมศึกษาโท จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๑ และรองลงมาเป็น ระดับการศึกษา ศึกษาระดับมัธยมศึกษาเอก จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

สถานภาพส่วนบุคคลของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๕๓	๕๕.๘
หญิง	๔๒	๔๔.๒
รวม	๙๕	๑๐๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๙๕	๑๐๐
๒๑ - ๓๐ ปี	-	-
๓๑ - ๔๐ ปี	-	-
๔๑ ปีขึ้นไป	-	-
รวม	๙๕	๑๐๐
๓. การศึกษา		
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑	๒๓	๒๔.๒
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒	๓๓	๓๔.๗
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓	๓๙	๔๑.๑
รวม	๙๕	๑๐๐
๔. ระดับการศึกษาประถมศึกษา		
ประถมศึกษาตรี	๒๘	๒๙.๕
ประถมศึกษาโท	๓๗	๓๘.๙
ประถมศึกษาเอก	๓๐	๓๑.๖
รวม	๙๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นถึงร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ทั้งหมด ๙๕ คน มีจำนวนร้อยละ ดังนี้

เพศ พบว่า นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๘ ที่เหลือได้แก่ เพศหญิง จำนวน ๔๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๔๔.๒

อายุ พบว่า นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ส่วนใหญ่ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

การศึกษา พบว่า นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ส่วนใหญ่เป็น นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ และรองลงมา เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๗ และ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒

ระดับการศึกษาประถมศึกษา พบว่า นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาประถมศึกษาโท จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ มากกว่า นักเรียนที่เรียนประถมศึกษาชั้น เอก จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖ และสุดท้าย เป็นประถมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใน ๔ ด้าน คือ

- ๔.๒.๑ ความพึงพอใจด้านเนื้อหาและวิธีการสอน
- ๔.๒.๒ ความพึงพอใจด้านการบริหารงานทั่วไป
- ๔.๒.๓ ความพึงพอใจด้านครูผู้สอน
- ๔.๒.๔ ความพึงพอใจด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

โดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐ หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๕ หมายถึง พึงพอใจมาก
- คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๕ หมายถึง พึงพอใจปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๕ หมายถึง พึงพอใจน้อย
- คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๕ หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี โดยภาพรวม

ความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา (N = ๖๔)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. ด้านเนื้อหาวิชาประถมศึกษาและวิธีการสอน	๔.๘๕	๐.๓๔	มากที่สุด
๒. ด้านการบริหารงานทั่วไป	๔.๖๐	๐.๖๐	มากที่สุด
๓. ด้านครูผู้สอน	๔.๕๑	๐.๒๔	มากที่สุด
๔. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	๔.๖๑	๐.๖๑	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๖๔	๐.๓๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ชนบุรี โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = ๔.๗๔$) และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อครูผู้สอนในระดับ มากที่สุด ($\mu = ๔.๕๑$) และรองลงมาเป็นด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาและวิธีการสอน ($\mu = ๔.๘๕$) และ ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ($\mu = ๔.๖๑$) และด้านการบริหารงานทั่วไป ($\mu = ๔.๖๐$)ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ชนบุรี ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาและวิธีการสอน

ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาและวิธีการสอน	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน	ระดับ
(N = ๖๔)	μ	มาตรฐาน (σ)	
๑. มีการจัดเตรียมแบบเรียนธรรมศึกษาตามลำดับชั้นเรียน	๔.๗๐	๐.๕๕	มากที่สุด
๒. มีการจัดเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอน	๔.๘๐	๐.๔๗	มากที่สุด
๓. มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาแต่ละชั้นเรียนได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๘๐	๐.๕๔	มากที่สุด
๔. มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนธรรมศึกษา	๔.๘๑	๐.๕๘	มากที่สุด
๕. มีการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติจริง	๔.๘๘	๐.๔๑	มากที่สุด
๖. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมธรรมะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์	๔.๕๑	๐.๓๔	มากที่สุด
๗. มีการส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ	๔.๕๒	๐.๓๒	มากที่สุด
๘. เนื้อหาวิชาธรรมศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้มีในตนได้จริง	๔.๕๔	๐.๒๔	มากที่สุด
๙. เนื้อหาวิชาธรรมศึกษาแต่ละชั้น สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง	๔.๕๕	๐.๒๑	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๘๕	๐.๓๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านเนื้อหาวิชาประถมศึกษา และวิธีการสอน โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = ๔.๘๕$) และเมื่อพิจารณาจากรายข้อพบว่า ความพึงพอใจในด้านเนื้อหาวิชาประถมศึกษาและวิธีการสอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาประถมศึกษาแต่ละชั้น สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง ($\mu = ๔.๘๕$), เนื้อหาวิชาประถมศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้มีในตนได้จริง ($\mu = ๔.๘๔$), มีการส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ($\mu = ๔.๘๒$), มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมธรรมะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ ($\mu = ๔.๘๑$), มีการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติจริง ($\mu = ๔.๘๘$), มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนประถมศึกษา ($\mu = ๔.๘๑$), มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะกับเนื้อหาวิชาแต่ละชั้นเรียนได้เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = ๔.๘๐$), มีการจัดเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอน ($\mu = ๔.๘๐$), มีการจัดเตรียมแบบเรียนประถมศึกษาตามลำดับชั้นเรียน ($\mu = ๔.๗๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป (N = ๖๔)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการวางแผน กำหนดนโยบายจัดการเรียน ธรรมศึกษาที่ชัดเจน	๔.๖๗	๐.๕๖	มากที่สุด
๒. มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อผู้เรียนที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้	๔.๖๕	๐.๕๖	มากที่สุด
๓. มีการเสริมสร้างคุณธรรม มีจริยธรรม และ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต	๔.๖๗	๐.๕๖	มากที่สุด
๔. มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔.๕๘	๐.๗๐	มากที่สุด
๕. มีการกำหนดวันเวลาและสถานที่ในการ ดำเนินการชัดเจน	๔.๕๖	๐.๗๗	มากที่สุด
๖. มีการจัดการด้านบุคลากรได้อย่างเหมาะสม	๔.๕๘	๐.๗๗	มากที่สุด
๗. มีการควบคุมและปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม แผนที่ได้กำหนดไว้	๔.๕๑	๐.๗๗	มากที่สุด
๘. มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ศึกษา ธรรมศึกษาเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต	๔.๕๘	๐.๖๘	มากที่สุด
๙. มีการประเมินผลในการบริหารจัดการ ปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง	๔.๖๑	๐.๖๘	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๖๐	๐.๖๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = ๔.๖๐$) และเมื่อพิจารณาจากรายข้อพบว่า ความพึงพอใจในด้านการบริหารงานทั่วไป ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อผู้เรียนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ ($\mu = ๔.๖๕$), มีการวางแผน กำหนดนโยบายจัดการเรียนธรรมศึกษาที่ชัดเจน ($\mu = ๔.๖๗$), มีการเสริมสร้างคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ($\mu = ๔.๖๗$), มีการประเมินผลในการบริหารจัดการ ($\mu = ๔.๖๑$), มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

($\mu = ๔.๕๘$), มีการจัดการด้านบุคลากรได้อย่างเหมาะสม ($\mu = ๔.๕๘$), มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ศึกษาธรรมชาติเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิต ($\mu = ๔.๕๘$), มีการกำหนดวันเวลา และสถานที่ในการดำเนินการจัดเงิน ($\mu = ๔.๕๖$), มีการควบคุมและปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ($\mu = ๔.๕๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติ ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านครูผู้สอน

ด้านครูผู้สอน (N = ๖๔)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการจัดพระผู้สอนธรรมชาติได้เหมาะสม	๔.๘๖	๐.๓๕	มากที่สุด
๒. ผู้สอนมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติ	๔.๘๕	๐.๓๖	มากที่สุด
๓. ผู้สอนทำการสอนธรรมชาติตามลำดับชั้นได้เหมาะสม	๔.๕๑	๐.๒๕	มากที่สุด
๔. มีการใช้ภาษาในการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๕๒	๐.๒๗	มากที่สุด
๕. มีการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง	๔.๕๒	๐.๓๒	มากที่สุด
๖. ผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในเอกสาร และตำราเรียน	๔.๕๒	๐.๒๗	มากที่สุด
๗. มีการใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๕๔	๐.๒๔	มากที่สุด
๘. ผู้สอนมีวิธีการสอนทำให้เข้าใจและจดจำได้ง่ายขึ้น	๔.๕๑	๐.๓๔	มากที่สุด
๙. ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง	๔.๕๒	๐.๒๗	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๕๐	๐.๒๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติ ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านครูผู้สอน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = ๔.๕๐$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความพึงพอใจในด้านครูผู้สอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีการใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = ๔.๕๔$) , การใช้ภาษาในการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = ๔.๕๒$), ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง ($\mu = ๔.๕๒$), มีการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ($\mu = ๔.๕๒$), ผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในเอกสาร และตำราเรียน ($\mu = ๔.๕๒$), ผู้สอนทำการสอนธรรมชาติตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม ($\mu = ๔.๕๑$), ผู้สอนมีวิธีการสอนทำให้เข้าใจ

และจดจำได้ง่ายขึ้น ($\mu = ๔.๕๑$), ผู้สอนมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอน
 ธรรมชาติศึกษา ($\mu = ๔.๕๕$), มีการจัดพระผู้สอนธรรมชาติศึกษาได้เหมาะสม ($\mu = ๔.๕๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของบุคลากรทาง
 การศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการจัดสิ่ง
 อำนวยความสะดวก

ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก (N = ๖๔)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการจัดการด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	๔.๕๐	๐.๕๔	มากที่สุด
๒. การจัดอาคารในการเรียนรู้ที่เหมาะสม	๔.๖๕	๐.๖๓	มากที่สุด
๓. การจัดแสงสว่างในห้องเรียนได้เหมาะสม	๔.๖๑	๐.๖๘	มากที่สุด
๔. อุณหภูมิของห้องเรียนที่เหมาะสม	๔.๕๕	๐.๖๘	มากที่สุด
๕. การจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียน การสอน ตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม	๔.๕๖	๐.๖๕	มากที่สุด
๖. ขนาดของห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๕๕	๐.๖๕	มากที่สุด
๗. มีการดูแลความสะอาดของห้องเรียนที่เหมาะสม	๔.๕๖	๐.๖๑	มากที่สุด
๘. ความสมบูรณ์ของเอกสารประกอบการเรียน	๔.๕๖	๐.๖๑	มากที่สุด
๙. มีแหล่งการเรียนรู้ให้ศึกษาเพิ่มเติม	๔.๕๕	๐.๖๖	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๖๑	๐.๖๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อ
 การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = ๔.๖๑$) และเมื่อพิจารณาเป็น
 รายข้อแล้วอยู่ในระดับมากที่สุด โดยลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ มีการจัดการ
 ด้านบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\mu = ๔.๕๐$), การจัดอาคารในการเรียนรู้ได้
 เหมาะสม ($\mu = ๔.๖๕$), การจัดแสงสว่างในห้องเรียนได้เหมาะสม ($\mu = ๔.๖๑$), อุณหภูมิของ
 ห้องเรียนที่เหมาะสม ($\mu = ๔.๕๕$), ขนาดของห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = ๔.๕๕$), มีแหล่ง
 การเรียนรู้ให้ศึกษาเพิ่มเติม ($\mu = ๔.๕๕$), การจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน
 ตามลำดับชั้นได้เหมาะสม ($\mu = ๔.๕๖$), มีการดูแลความสะอาดของห้องเรียนที่เหมาะสม
 ($\mu = ๔.๕๖$), ความสมบูรณ์ของเอกสารประกอบการเรียน ($\mu = ๔.๕๖$), ตามลำดับ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใน ๔ ด้าน คือ

- ๔.๒.๑ ความพึงพอใจด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติและวิธีการสอน
- ๔.๒.๒ ความพึงพอใจด้านการบริหารงานทั่วไป
- ๔.๒.๓ ความพึงพอใจด้านครูผู้สอน
- ๔.๒.๔ ความพึงพอใจด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรีโดยภาพรวม

ความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา (N = ๕๕)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. ด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติและวิธีการสอน	๔.๓๕	๑.๐๑	มาก
๒. ด้านการบริหารงานทั่วไป	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
๓. ด้านครูผู้สอน	๔.๔๒	๐.๕๘	มาก
๔. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	๓.๕๕	๑.๐๑	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๑๗	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อครูผู้สอนมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\mu = ๔.๔๒$) และค่าเฉลี่ยรองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติและวิธีการสอน ($\mu = ๔.๓๕$), ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ($\mu = ๓.๕๕$), ด้านการบริหารทั่วไป ($\mu = ๓.๕๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน

ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน (N = ๕๕)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการจัดเตรียมแบบเรียนธรรมชาติศึกษาตามลำดับชั้นเรียน	๔.๓๔	๑.๑๒	มาก
๒. มีการจัดเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอน	๔.๓๒	๑.๐๗	มาก
๓. มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาแต่ละชั้นเรียน ได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๒๖	๑.๑๕	มาก
๔. มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนธรรมชาติศึกษา	๔.๓๕	๑.๑๔	มาก
๕. มีการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติจริง	๔.๔๒	๑.๐๕	มาก
๖. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมธรรมะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์	๔.๓๑	๑.๒๒	มาก
๗. มีการส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ	๔.๓๕	๑.๑๔	มาก
๘. เนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้มีในตนได้จริง	๔.๓๘	๑.๐๗	มาก
๙. เนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาแต่ละชั้น สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง	๔.๔๒	๑.๑๓	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๓๔	๑.๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านเนื้อหาและวิธีการสอน โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๓๔$), และเมื่อพิจารณาจากรายข้อพบว่า ความพึงพอใจในด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาและวิธีการสอนส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ เนื้อหาธรรมชาติศึกษาแต่ละชั้น สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริงได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = ๔.๔๒$), รองลงมาได้แก่ มีการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติจริง ($\mu = ๔.๔๒$), เนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้มีในตนได้จริง ($\mu = ๔.๓๘$), มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนธรรมชาติศึกษา ($\mu = ๔.๓๕$), มีการส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ

($\mu = 4.35$), การจัดเตรียมแบบเรียนธรรมชาติตามลำดับชั้นเรียน ($\mu = 4.34$), มีการจัดเตรียมเอกสารประกอบการเรียนการสอน ($\mu = 4.32$), มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมธรรมะเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ ($\mu = 4.31$), มีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะกับเนื้อหาวิชา แต่ละชั้นเรียนได้เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = 4.26$), ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติ ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป (N = ๕๕)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการวางแผน กำหนดนโยบายจัดการเรียน ธรรมชาติที่ชัดเจน	๓.๕๓	๑.๑๓	มาก
๒. มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อผู้เรียนที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้	๓.๕๔	๑.๐๕	มาก
๓. มีการเสริมสร้างคุณธรรม มีจริยธรรม และ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต	๓.๕๓	๑.๑๔	มาก
๔. มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๓.๕๕	๑.๑๓	มาก
๕. มีการกำหนดวันเวลาและสถานที่ในการ ดำเนินการชัดเจน	๓.๕๓	๑.๑๐	มาก
๖. มีการจัดการด้านบุคลากรได้อย่างเหมาะสม	๓.๓๘	๑.๒๑	มาก
๗. มีการควบคุมและปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม แผนที่ได้กำหนดไว้	๓.๕๘	๑.๐๓	มาก
๘. มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ศึกษา ธรรมชาติเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต	๓.๕๘	๑.๐๐	มาก
๙. มีการประเมินผลในการบริหารจัดการ ปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง	๓.๕๖	๑.๑๕	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๕๑	๑.๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติ ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านการบริหารงานทั่วไปโดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\mu = 3.51$), และเมื่อพิจารณาในรายข้อแล้ว พบว่า ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คือ มีการควบคุมและปฏิบัติงาน

ให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = ๓.๕๘$), และรองลงมาได้แก่ มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ศึกษาธรรมชาติศึกษา ($\mu = ๓.๕๘$), มีการเสริมสร้างคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ($\mu = ๓.๕๗$), มีการประเมินผลในการบริหารจัดการ ($\mu = ๓.๕๖$), มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อผู้เรียนที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ($\mu = ๓.๕๔$), มีการวางแผน กำหนดนโยบายจัดการเรียนธรรมชาติศึกษาที่ชัดเจน ($\mu = ๓.๕๓$), มีการกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการชัดเจน ($\mu = ๓.๕๓$), การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\mu = ๓.๕๕$), มีการจัดการด้านบุคลากรได้อย่างเหมาะสม ($\mu = ๓.๗๘$), ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ชนบุรี ด้านครูผู้สอน

ด้านครูผู้สอน (N = ๕๕)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการจัดพระผู้สอนธรรมชาติศึกษาได้เหมาะสม	๔.๔๗	๐.๕๕	มาก
๒. ผู้สอนมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา	๔.๔๖	๐.๐๕	มาก
๓. ผู้สอนทำการสอนธรรมชาติศึกษาตามลำดับชั้นได้เหมาะสม	๔.๔๓	๐.๑๑	มาก
๔. มีการใช้ภาษาในการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๓๕	๐.๑๕	มาก
๕. มีการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง	๔.๔๔	๐.๐๕	มาก
๖. ผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในเอกสาร และตำราเรียน	๔.๓๕	๐.๐๘	มาก
๗. มีการใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับผู้เรียน	๔.๔๓	๐.๐๖	มาก
๘. ผู้สอนมีวิธีการสอนทำให้เข้าใจและจดจำได้ง่ายขึ้น	๔.๔๐	๐.๐๘	มาก
๙. ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง	๔.๔๔	๐.๐๒	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๔๒	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ชนบุรี ในด้านครูผู้สอน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๒$) และเมื่อพิจารณาจากรายข้อพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดคือ มีการจัดพระผู้สอนธรรมชาติศึกษาได้เหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = ๔.๔๗$), และรองลงมาได้แก่ ผู้สอนมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา

($\mu = 4.46$), มีการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ($\mu = 4.44$), ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง ($\mu = 4.44$), ผู้สอนทำการสอนธรรมชาติศึกษา ตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม ($\mu = 4.41$), มีการใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = 4.41$), ผู้สอนมีวิธีการสอนทำให้เข้าใจและจดจำได้ง่ายขึ้น ($\mu = 4.40$), การใช้ภาษาในการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียน ($\mu = 4.38$), ผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในเอกสาร และตำราเรียน ($\mu = 4.38$), ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก (N = ๕๕)	ค่าเฉลี่ย μ	ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับ
๑. มีการจัดการด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	๔.๒๖	๑.๐๘	มาก
๒. การจัดอาคารในการเรียนรู้ที่เหมาะสม	๔.๐๓	๑.๑๑	มาก
๓. การจัดแสงสว่างในห้องเรียนได้เหมาะสม	๔.๐๐	๑.๐๘	มาก
๔. อุณหภูมิของห้องเรียนที่เหมาะสม	๓.๕๖	๑.๑๐	มาก
๕. การจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม	๓.๕๒	๑.๑๖	มาก
๖. ขนาดของห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน	๓.๕๓	๑.๑๖	มาก
๗. มีการดูแลความสะอาดของห้องเรียนที่เหมาะสม	๔.๐๑	๑.๑๑	มาก
๘. ความสมบูรณ์ของเอกสารประกอบการเรียน	๓.๘๘	๑.๑๓	มาก
๙. มีแหล่งการเรียนรู้ให้ศึกษาเพิ่มเติม	๓.๕๕	๑.๐๕	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๕๕	๑.๐๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกโดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.55$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความพึงพอใจมากที่สุดได้แก่ มีการจัดการด้านบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ($\mu = 4.26$) รองลงมาได้แก่ การจัดอาคารในการเรียนรู้ที่เหมาะสม ($\mu = 4.03$), มีการดูแลความสะอาดของห้องเรียนที่เหมาะสม ($\mu = 4.01$), การจัดแสงสว่างในห้องเรียนได้เหมาะสม ($\mu = 4.00$), มีแหล่งการเรียนรู้ให้ศึกษาเพิ่มเติม ($\mu = 3.55$), อุณหภูมิของห้องเรียนที่เหมาะสม ($\mu = 3.56$), ขนาดของห้องเรียนที่เหมาะสม ($\mu = 3.53$), การจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการ

จัดการเรียนการสอน ตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม ($\mu = ๓.๕๒$), ความสมบูรณ์ของเอกสารประกอบการเรียน ($\mu = ๓.๘๘$), ตามลำดับ

๔.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน

ประถมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

(N= ๖๔)

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามเพศ	เพศชาย (N=๒๕)		เพศหญิง (N=๓๕)		t-test	Sig
	μ	σ	μ	σ		
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และวิธีการสอน	๔.๕๑	๐.๒๐๕	๔.๘๐	๐.๔๒๓	๑.๓๔๘	๐.๑๘๓
ด้านการบริหารงานทั่วไป	๔.๖๕	๐.๕๕๘	๔.๕๓	๐.๖๐๒	๑.๐๔๑	๐.๓๐๒
ด้านครูผู้สอน	๔.๕๔	๐.๑๕๖	๔.๘๗	๐.๒๘๘	๑.๐๕๒	๐.๒๗๕
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	๔.๗๓	๐.๕๗๔	๔.๕๒	๐.๖๓๑	๑.๔๑๑	๐.๑๖๓
รวม	๔.๘๒	๐.๓๔๒	๔.๖๘	๐.๓๕๐	๑.๕๕๕	๐.๑๑๖

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้าน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามอายุ

(N= ๖๔)

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามอายุ		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และวิธีการสอน	Between Groups	๐.๕๑๔	๒	๐.๒๕๗	๒.๒๓๐	๐.๑๑๖
	Within Groups	๗.๐๓๓	๖๑	๐.๑๑๕		
	total	๗.๕๔๗	๖๓			
ด้านการบริหารงานทั่วไป	Between Groups	๐.๓๘๔	๒	๐.๑๙๒	๐.๕๒๔	๐.๕๙๕
	Within Groups	๒๒.๓๘๐	๖๑	๐.๓๖๘		
	total	๒๒.๗๖๔	๖๓			
ด้านครูผู้สอน	Between Groups	๐.๓๑๕	๒	๐.๑๕๗	๒.๗๓๔	๐.๐๓๐
	Within Groups	๓.๔๖๐	๖๑	๐.๕๖๗		
	total	๓.๗๗๕	๖๓			
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	Between Groups	๐.๔๗๐	๒	๐.๒๓๕	๐.๖๒๑	๐.๕๔๑
	Within Groups	๒๓.๐๘๒	๖๑	๐.๓๗๘		
	total	๒๓.๕๕๒	๖๓			
รวม	Between Groups	๐.๐๔๙	๒	๐.๐๒๔	๐.๑๙๔	๐.๘๒๕
	Within Groups	๗.๗๒๖	๖๑	๐.๑๒๖		
	total	๗.๗๗๕	๖๓			

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ที่มีอายุ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้าน ซึ่ง ไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา

(N= ๖๔)

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig	
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และวิธีการสอน	Between Groups	๐.๐๐๕	๑	๐.๐๐๕	๐.๐๗๑	๐.๗๕๑
	Within Groups	๗.๕๓๕	๖๒	๐.๑๒๒		
	total	๗.๕๔๐	๖๓			
ด้านการบริหารงานทั่วไป	Between Groups	๐.๐๐๘	๑	๐.๐๐๘	๐.๐๒๑	๐.๘๘๔
	Within Groups	๒๒.๗๕๗	๖๒	๐.๓๖๗		
	total	๒๒.๗๖๕	๖๓			
ด้านครูผู้สอน	Between Groups	๐.๐๓๕	๑	๐.๐๓๕	๐.๕๘๑	๐.๔๕๕
	Within Groups	๓.๗๔๐	๖๒	๐.๐๖๐		
	total	๓.๗๗๕	๖๓			
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	Between Groups	๐.๐๑๕	๑	๐.๐๑๕	๐.๐๓๕	๐.๘๔๓
	Within Groups	๒๓.๕๓๗	๖๒	๐.๐๖๐		
	total	๒๓.๕๕๒	๖๓			
รวม	Between Groups	๐.๐๑๕	๑	๐.๐๑๕	๐.๑๒๑	๐.๗๒๕
	Within Groups	๗.๗๔๐	๖๒	๐.๑๒๕		
	total	๗.๗๕๕	๖๓			

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาที่ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามระดับชั้นการศึกษา ธรรมศึกษา

(N= ๖๔)

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามระดับชั้นการศึกษา ธรรมศึกษา	Sum of Squares	df	Mean Square	f	Sig	
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และวิธีการสอน	Between Groups	๐.๐๐๔	๑	๐.๐๐๔	๐.๐๓๒	๐.๘๕๘
	Within Groups	๗.๕๔๔	๖๒	๐.๑๒๒		
	total	๗.๕๔๘	๖๓			
ด้านการบริหารงานทั่วไป	Between Groups	๐.๐๑๕	๑	๐.๐๑๕	๐.๐๕๒	๐.๘๒๐
	Within Groups	๒๒.๗๔๖	๖๒	๐.๓๖๗		
	total	๒๒.๗๖๑	๖๓			
ด้านครูผู้สอน	Between Groups	๐.๐๑๖	๑	๐.๐๑๖	๐.๒๕๗	๐.๖๑๔
	Within Groups	๓.๗๕๕	๖๒	๐.๐๖๑		
	total	๓.๗๗๑	๖๓			
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	Between Groups	๐.๐๘๓	๑	๐.๐๘๓	๐.๒๑๕	๐.๖๔๒
	Within Groups	๒๓.๔๗๐	๖๒	๐.๓๗๕		
	total	๒๓.๕๕๓	๖๓			
รวม	Between Groups	๐.๐๒๔	๑	๐.๐๒๔	๐.๑๘๓	๐.๖๖๕
	Within Groups	๗.๗๓๒	๖๒	๐.๑๒๕		
	total	๗.๗๕๕	๖๓			

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ธรรมศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ที่มีระดับการศึกษาธรรมศึกษาที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้านซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๕ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามเพศ

(N= ๕๕)

ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จำแนกตามเพศ	เพศชาย (N = ๕๓)		เพศหญิง (N = ๔๒)		t-test	Sig
	μ	σ	μ	σ		
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และวิธีการสอน	๔.๔๑๓	๐.๘๕๔	๔.๒๖๗	๐.๔๒๓	๐.๖๕๑	๐.๔๕๑
ด้านการบริหารงานทั่วไป	๔.๐๒๓	๐.๘๘๘	๓.๗๘๓	๑.๑๘๒	๑.๑๖๗	๐.๒๔๖
ด้านครูผู้สอน	๔.๕๖๑	๐.๗๒๗	๔.๒๖๑	๑.๒๓๑	๑.๔๗๘	๐.๑๔๓
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	๔.๑๗๘	๐.๘๓๘	๓.๗๖๕	๑.๑๖๗	๑.๕๘๒	๐.๐๕๐
รวม	๔.๒๕๔	๐.๗๑๘	๔.๐๒๐	๑.๑๓๕	๑.๔๒๗	๐.๑๕๗

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้าน

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตาม การศึกษา

(N= ๕๕)

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามวุฒิ การศึกษา	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig	
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และ วิธีการสอน	Between Groups	๒.๗๗๓	๒	๑.๓๘๖	๑.๓๔๕	๐.๒๖๖
	Within Groups	๕๔.๘๖๖	๕๒	๑.๐๓๑		
	total	๕๗.๖๓๙	๕๔			
ด้านการบริหารงานทั่วไป	Between Groups	๒.๕๖๖	๒	๑.๒๘๓	๑.๔๘๗	๐.๒๓๒
	Within Groups	๕๐.๕๖๖	๕๒	๐.๙๗๓		
	total	๕๓.๑๓๒	๕๔			
ด้านครูผู้สอน	Between Groups	๒.๕๖๖	๒	๑.๒๘๓	๑.๕๕๒	๐.๒๑๗
	Within Groups	๕๘.๖๖๖	๕๒	๑.๑๒๘		
	total	๖๑.๒๓๒	๕๔			
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	Between Groups	๒.๗๗๓	๒	๑.๓๘๖	๑.๓๓๖	๐.๒๖๖
	Within Groups	๕๔.๘๖๖	๕๒	๑.๐๓๑		
	total	๕๗.๖๓๙	๕๔			
รวม	Between Groups	๒.๗๗๓	๒	๑.๓๘๖	๑.๖๒๗	๐.๒๐๒
	Within Groups	๕๗.๘๖๖	๕๒	๑.๑๑๓		
	total	๖๐.๖๓๙	๕๔			

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี เมื่อจำแนกตามวุฒิ การศึกษา พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา

(N= ๕๕)

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และวิธีการสอน	Between Groups	๓๖.๘๔๔	๒	๑๘.๔๒๒	๒๗.๘๙๘	๐.๐๐๐
	Within Groups	๖๐.๗๕๑	๕๒	๐.๖๖๐		
	total	๙๗.๕๙๕	๕๔			
ด้านการบริหารงานทั่วไป	Between Groups	๒๕.๔๘๐	๒	๑๒.๗๔๐	๑๗.๒๓๐	๐.๐๐๐
	Within Groups	๖๘.๐๒๕	๕๒	๐.๗๗๙		
	total	๙๓.๕๐๕	๕๔			
ด้านครูผู้สอน	Between Groups	๓๕.๗๔๙	๒	๑๗.๘๗๕	๒๕.๓๔๓	๐.๐๐๐
	Within Groups	๕๖.๐๔๓	๕๒	๐.๖๖๙		
	total	๙๑.๗๙๓	๕๔			
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	Between Groups	๒๕.๕๙๐	๒	๑๒.๗๙๕	๒๐.๒๒๕	๐.๐๐๐
	Within Groups	๖๗.๓๐๑	๕๒	๐.๗๗๒		
	total	๙๒.๘๙๑	๕๔			
รวม	Between Groups	๓๑.๕๙๘	๒	๑๕.๗๙๙	๒๘.๘๙๕	๐.๐๐๐
	Within Groups	๕๐.๓๐๔	๕๒	๐.๕๔๗		
	total	๘๑.๙๐๒	๕๔			

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีระดับการศึกษาธรรมศึกษาที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งโดยภาพรวม และรายด้านทั้ง ๔ ด้าน

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของ (Scheffe) ตามรายด้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษา และวิธีการสอน จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษา

ระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษา	μ	ธรรมชาติศึกษาตรี	ธรรมชาติศึกษาโท	ธรรมชาติศึกษาเอก
		๓.๔๐	๔.๕๕	๔.๕๒
ธรรมชาติศึกษาตรี	๓.๔๐	-	๑.๑๕*	๑.๕๒
ธรรมชาติศึกษาโท	๔.๕๕		-	๐.๓๓
ธรรมชาติศึกษาเอก	๔.๕๒			-

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษาเอก มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษา และวิธีการสอน มากกว่า ระดับการศึกษา ธรรมชาติศึกษาโทและระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษาตรี นอกจากนี้ นักเรียนที่ศึกษา ธรรมชาติศึกษาโท ก็มีความพึงพอใจในด้านเนื้อหาวิชาธรรมชาติศึกษาและวิธีการสอน มากกว่าระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษาตรี เช่นเดียวกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการบริหารงานทั่วไป จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษา

ระดับการศึกษาธรรมชาติศึกษา	μ	ธรรมชาติศึกษาตรี	ธรรมชาติศึกษาโท	ธรรมชาติศึกษาเอก
		๓.๑๖	๔.๐๕	๔.๔๖
ธรรมชาติศึกษาตรี	๓.๑๖	-	๐.๘๙*	๑.๓๐*
ธรรมชาติศึกษาโท	๔.๐๕		-	๐.๔๑
ธรรมชาติศึกษาเอก	๔.๔๖			-

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีระดับการศึกษา
 ธรรมศาสตร์ มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้าน
 การบริหารงานทั่วไป มากกว่า ระดับการศึกษาธรรมศึกษาโท และระดับการศึกษาธรรมศึกษาเอก
 ส่วนในระดับอื่น ไม่พบความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มี
 ต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านครูผู้สอน จำแนกตาม
 ระดับการศึกษาธรรมศึกษา

ระดับการศึกษาธรรมศึกษา	μ	ธรรมศาสตร์	ธรรมศึกษาโท	ธรรมศึกษาเอก
		๓.๔๕	๔.๓๒	๔.๕๕
ธรรมศาสตร์	๓.๔๕	-	- ๑.๒๓*	- ๑.๔๖*
ธรรมศึกษาโท	๔.๓๒		-	- ๐.๒๓
ธรรมศึกษาเอก	๔.๕๕			-

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีระดับการศึกษา
 ธรรมศาสตร์ มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์
 ธนบุรี ในด้านครูผู้สอนน้อยกว่า ระดับการศึกษาธรรมศึกษาโท และระดับการศึกษาธรรมศึกษาเอก
 ส่วนในระดับอื่น ไม่พบความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มี
 ต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
 จำแนกตามระดับการศึกษาธรรมศึกษา

ระดับการศึกษาธรรมศึกษา	μ	ธรรมศาสตร์	ธรรมศึกษาโท	ธรรมศึกษาเอก
		๓.๑๕	๔.๒๔	๔.๕๐
ธรรมศาสตร์	๓.๑๕	-	- ๑.๐๕*	- ๑.๓๕*
ธรรมศึกษาโท	๔.๒๔		-	- ๐.๓๔
ธรรมศึกษาเอก	๔.๕๐			-

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีระดับการศึกษา
 ธรรมศึกษาตรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในด้าน
 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก น้อยกว่า ระดับการศึกษาธรรมศึกษาโท และระดับการศึกษาธรรม
 ศึกษาเอก ส่วนในระดับอื่น ไม่พบความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๖ วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

ตารางที่ ๔.๒๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และ
 นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์
 ธนบุรี

(N=๑๕๕)

ความพึงพอใจของบุคลากรทาง การศึกษา และนักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา	บุคลากรทางการศึกษา (N = ๖๔)		นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา (N = ๕๕)		t-test	Sig
	μ	σ	μ	σ		
ด้านเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา และ วิธีการสอน	๔.๘๕๕	๐.๓๔๖	๔.๓๔๘	๑.๐๑๘	๐.๕๕๕	๐.๕๕๐
ด้านการบริหารงานทั่วไป	๔.๖๐๗	๐.๖๐๑	๓.๕๑๗	๐.๕๕๗	๐.๕๑๕	๐.๓๖๐
ด้านครูผู้สอน	๔.๕๐๕	๐.๒๔๔	๔.๔๒๕	๐.๕๘๘	๑.๒๐๕	๐.๒๓๐
ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	๔.๖๑๘	๐.๖๑๑	๓.๕๕๗	๑.๐๑๒	๑.๑๘๑	๐.๐๗๑
รวม	๔.๗๔๗	๐.๓๐๕	๔.๑๗๓	๐.๕๓๓	๑.๒๔๗	๐.๒๑๔

* มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และ
 นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจ ต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน
 อานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและราย
 ด้านทั้ง ๔ ด้าน

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ ๒ ประการคือ

๑. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๒. เพื่อเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

โดยได้จำแนกปัจจัยในการศึกษาออกเป็น ๔ ประการคือ

๑. ด้านเนื้อหา และวิธีการสอน

๒. ด้านการบริหารงานทั่วไป

๓. ด้านครูผู้สอน

๔. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นบุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี รวมทั้งหมด ๑๕๕ คน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรทั้งหมด เป็นกลุ่มในการวิจัย จำนวน ๑๕๕ ตัวอย่าง

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบ (Check List) มีข้อความจำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อความจำนวน ๓๖ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเพื่อแสดงความคิดเห็นความพอใจในด้านต่าง ๆ ทั้ง ๔ ด้าน ลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (Open-end questions) ในรายด้าน ๔ ด้าน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยในส่วนของข้อความที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ใช้การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ปรากฏค่าอำนาจจำแนกวิเคราะห์โดยหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : σ) จำนวนที่

รวบรวมได้ทั้งสิ้น ๓๐ ราย ซึ่งมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ (σ) = ๑.๐๔๘ - ๑.๔๔๒ และมีค่าความเชื่อมั่น ที่ ๐.๙๘๑

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
0.981	36

และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยข้อคำถามที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean : μ) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : σ) ส่วนการเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ด้านเพศ ใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วย t - Test และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทั้งหมดใช้การวิเคราะห์

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี พอสรุปผลการวิจัย ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ตามลำดับดังนี้ปรากฏผลดังนี้

๕.๑.๑ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๕.๑.๑.๑ จากการวิจัยพบว่าบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๔.๓ มีอายุ ๔๑ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๔๒.๒ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ ๘๕.๕ และเรียนธรรมศึกษาในระดับประถมศึกษาโท ร้อยละ ๖๔.๑

๕.๑.๑.๒ ผลสรุปความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่ล้วนมีความพึงพอใจต่อ ครูผู้สอน ในระดับมากที่สุด

และในด้านรองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน , ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก , ด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พอสรุปได้ดังนี้

๑ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ระดับมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่พึงพอใจในเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา เพราะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้กับผู้เรียน และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และวิธีการสอนช่วยให้สามารถเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น

๒ ด้านการบริหารงานทั่วไปพบว่า บุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ระดับมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการกำหนดนโยบายในการบริหารงานอย่างชัดเจน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งมีการจัดการด้านบุคลากรในการประสานงานเพื่อให้ การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปได้ตามแผนที่ได้กำหนดไว้

๓ ด้านครูผู้สอนพบว่า บุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ระดับมาก และส่วนใหญ่พึงพอใจที่ผู้สอนมีการนำสื่อต่าง ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาธรรมมากขึ้น และเป็นผู้ใช้ภาษาได้ถูกต้องชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียนทุกระดับชั้น นอกจากนี้ผู้สอนยังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาธรรมศึกษาได้เป็นอย่างดี

๔ ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่า บุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ระดับมาก โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่การจัดบรรยากาศ, อาคาร, แสงสว่าง, อุณหภูมิ, อุปกรณ์, ความสะอาด ฯลฯ ได้อย่างเหมาะสมแก่การเรียน

๕.๑.๒ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๕.๑.๒.๑ ในการสรุปผลการวิจัย โดยแยกเป็นความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชาย ร้อยละ ๕๕.๘ และมีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ร้อยละ ๑๐๐ และ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ ร้อยละ ๓๑.๖ ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒ ร้อยละ ๓๔.๓ และ ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ร้อยละ ๒๔.๒ และส่วนใหญ่มีการศึกษาธรรมศึกษาในระดับชั้นโท ร้อยละ ๓๘.๘ , ธรรมศึกษาเอก ร้อยละ ๓๑.๖, ธรรมศึกษาตรี ร้อยละ ๒๘.๘ ตามลำดับ

๕.๑.๒.๒ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียน การสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากและเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านครูผู้สอน ในระดับมากและรองลงมา เป็น ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน, ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก, และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พอสรุปได้ดังนี้

๑ ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ย โดยรวมที่ระดับมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่ นักเรียนจะพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเพื่อการปลูกฝัง คุณธรรม และจริยธรรม เพื่อช่วยเสริมสร้างให้คุณธรรม และจริยธรรม ได้เกิดขึ้นในตน ตามเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้ และนอกจากนี้ยังพึงพอใจ ต่อวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาธรรมศึกษา ช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น

๒ ด้านการบริหารงานทั่วไปพบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ย โดยรวมที่ระดับมาก และพบว่านักเรียน โดยส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการบริหารงานทั่วไปที่การ ควบคุมปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยมีการส่งเสริมให้ครูและ นักเรียนทุกคนได้มีการศึกษาธรรม เพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตน และ การจัดบุคลากรในการประสานงานได้อย่างเหมาะสม

๓ ด้านการครูผู้สอนพบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ใน โรงเรียน อานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ระดับ มาก ซึ่งนักเรียน โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการ สอนวิชาธรรมศึกษาได้เป็นอย่างดี และมีการใช้สื่อประกอบการสอน และยังพึงพอใจต่อการ ใช้ภาษาของผู้สอน พร้อมทั้งการนำปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลได้จริง ช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น

๔ ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่า นักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา ใน โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่าเฉลี่ยโดยรวมที่ระดับมาก ซึ่งนักเรียน โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่การจัดบรรยากาศ, อาคาร, แสงสว่าง, อุณหภูมิ, อุปกรณ์, ความสะอาด ฯลฯ ได้อย่าง เหมาะสมแก่การเรียน

๕.๑.๓ เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียน การสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี จำแนกตามเพศ, อายุ, การศึกษา,และการศึกษา ธรรมศึกษา

๕.๑.๓.๑ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตาม เพศ โดย ใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วย t - Test พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ที่มีเพศ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๒ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามอายุ ใช้การ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) พบว่าบุคลากรทางการศึกษา ที่มีอายุที่ต่างกัน มีความ พึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๓ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาที่ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๔ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามระดับ การศึกษาธรรมศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) พบว่า บุคลากรทางการ ศึกษา ที่มีระดับการศึกษาธรรมศึกษา ที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการ จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

๕.๑.๔.๑ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามเพศ โดยใช้ การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วย t - Test นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้อง กับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔.๒ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามอายุ โดยใช้ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔.๓ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) พบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีการศึกษา ที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔.๔ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์การวิจัยผล โดยจำแนกตามระดับ การศึกษาธรรมศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (Anova) พบว่า นักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา ที่มีการศึกษาธรรมศึกษาที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๔ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้นผู้วิจัย จึงทำการ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในด้านที่ แตกต่างกัน เป็นรายคู่ โดยวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe) พบว่า นักเรียนในระดับการศึกษาธรรมศึกษาดรี มีความพึงพอใจต่อเนื้อหาและ วิธีการสอน, ครูผู้สอน, และ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก น้อยกว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษา ธรรมศึกษาโท และเอก แต่มีความพึงพอใจในด้านการบริหารงานทั่วไป มากกว่า นักเรียนระดับ การศึกษาธรรมศึกษาโท และเอก

๕.๑.๕ เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

สรุป บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจ ใน ภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรทางการศึกษา มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยบุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ทั้ง ๔ ด้าน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว มีประเด็นที่น่าสนใจ ที่จะนำมาอภิปรายเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑ **ด้านเนื้อหาและวิธีการสอน** พบว่า บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี อยู่ในระดับมาก คือ เนื้อหาวิชาธรรมศึกษาแต่ละชั้น สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตได้จริง นั่นอาจเป็นเพราะผู้เรียนทั้งบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนนั้นเมื่อได้เรียนธรรมศึกษาแล้วจึงได้รับรู้ว่า ธรรมะนั้นสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ ทำให้เกิดสติ นอกจากนี้ ยังเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนนั้น ได้มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระ**ธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตฺโต)** กล่าวว่า การศึกษาจะแยกจากจริยธรรมไม่ได้เพราะต้องพัฒนาไปด้วยกัน และการที่จริยธรรมจะเป็นเครื่องช่วยให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นชีวิตที่มีความสุขได้

๒ **ด้านการบริหารทั่วไป** พบว่า บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี อยู่ในระดับมาก เพราะเป็นการส่งเสริมให้ได้ศึกษาธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต โดยมีการวางแผน การควบคุม และการประเมินผล อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับที่ **กระทรวงศึกษาธิการ** ได้จัดพิมพ์ไว้ในหนังสือชื่อว่า **“การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิคิบุคคล”** ว่า งานการบริหารงานทั่วไป มีความสำคัญเนื่องจากเป็นงานที่ให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และนอกจากนี้ยังเป็นงาน ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เลื่อมใส ศรัทธา และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

๓ **ด้านครูผู้สอน** พบว่า บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี อยู่ในระดับมาก เพราะโดยส่วนมากผู้สอนธรรมศึกษาจะเป็นพระภิกษุผู้เป็นวิทยากรที่ได้รับการอบรมจาก มหาวิทยาลัยสงฆ์ฯ และเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ใช้ภาษาในการสอนได้อย่างถูกต้อง และนอกจากนี้ยังมีวิธีการสอนที่ช่วยให้จดจำและเข้าใจง่ายขึ้น โดยผ่านการใช้อุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัย และที่สำคัญเป็นผู้มี เมตตาหวังเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ซึ่งได้สอดคล้องกับ **คึกฤทธิ์ ปราโมช (ม.ร.ว.)** ได้กล่าวไว้ถึงลักษณะของครูที่ดีว่า "ต้องเป็นผู้มีวิชาความรู้สูง มีความสามารถในการเป็นครู ถ่ายทอดได้แจ่มแจ้ง

ต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความก้าวหน้าทางวิชาการ ต้องติดตามความก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ และลักษณะที่สำคัญอีกประการคือ ต้องมีความอดทน คือ ขันติธรรม และ เมตตาธรรม"

๔ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมความสะดวก พบว่า บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี อยู่ในระดับมาก ต่อการจัดการด้านบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการจัดอาคารเรียน แสงสว่าง อุณหภูมิ และความสะอาด พร้อมทั้งอุปกรณ์ในการเรียนการสอนได้อย่างสมบูรณ์ นั้นแสดงให้เห็นว่า ทางโรงเรียนได้มีการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างจริงจัง และพยายามที่จะปลูกฝังให้ ผู้เรียน ได้มีคุณธรรม จริยธรรม จึงได้สนับสนุนให้จัดสิ่งแวดล้อมความสะดวกต่าง ๆ ไว้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับที่ **สุปรีชา หิรัญโร** ได้กล่าวไว้ข้างตอนว่า "ปัจจัยในการอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวผู้เรียน มีผลทำให้การเรียนการสอนของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากที่สุด" และ **จินตนา ยูนิพันธ์** ได้จำแนกสภาพแวดล้อมเป็น ๒ ประการ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ห้องเรียน, ห้องสมุด เป็นต้น และสภาพแวดล้อมทางจิตใจและทางสังคม ได้แก่ บุคลิกภาพของเพื่อน และ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ และนักเรียน เป็นต้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัยความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑ โรงเรียนควรจัดให้มีการเรียนการสอนธรรม คือควรจัดให้มีการเรียนการสอนในเวลาเรียนปกติ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความศรัทธา และได้เข้าใจในหลักธรรมได้อย่างลึกซึ้ง
- ๒ โรงเรียนควรจัดสถานที่ หรือห้องเรียนสำหรับเรียนธรรมะ โดยเฉพาะเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม ปฏิบัติให้เห็นจริงตามหลักธรรมคำสอน และเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดศรัทธาสามารถนำเอาวิธีปฏิบัติ และหลักธรรม ไปใช้ในชีวิตตนได้จริง
- ๓ โรงเรียนควรจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษา ทุกภาคการศึกษาที่ ๒ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเกิดความพร้อมในการสอบธรรมศึกษา สนามหลวง ต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัยความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

๑ ควรทำการวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่แท้จริง ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาอื่น ๆ

๒ ควรทำการวิจัยกับกลุ่มผู้เรียนธรรมศึกษาที่อยู่ในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ที่ความแตกต่างของลักษณะภูมิประเทศ และความเจริญ ว่ามีผลต่อความพึงพอใจ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา หรือไม่อย่างไร

๓ ควรศึกษาถึงความสัมพันธ์ กับ ประสิทธิภาพ ของการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข. ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ

กรมการฝึกหัดครู. รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, ๒๕๒๐.

กรมการศาสนา. ธรรมศึกษาชั้นตรีฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.

กระทรวงศึกษาธิการ. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

----- . การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐.

กิติมา ปรีดีติติก. ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร : ธนกิจการพิมพ์, ๒๕๒๕.

ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์. มาเป็นนักวิชาการกันเถอะ. ในรายงานการสัมมนาแนวทางการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๘.

คึกฤทธิ์ ปราโมท(ม.ร.ว.). อาจารย์ที่ดี. ในรายงานการสัมมนาแนวทางการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๘.

จินตนา ยูนิพันธ์. การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์. ภาควิชาพยาบาลศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗

จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์. ความขัดแย้งทางสังคมและแนวทางในการแก้ไขตามพุทธศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร. หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อลิ้นเพชร, ๒๕๓๕.

ชาญชัย อินทรประวัตติ. วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุดภาพ. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ สงขลา, ๒๕๒๓.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. การจัดระบบการเรียนการสอน. ในเอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการการสอน

หน่วยที่ ๘ - ๑๕ นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.

-----, กระบวนการสื่อสารการเรียนการสอน. นนทบุรี: ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. พิมพ์ครั้งที่ ๕,
๒๕๓๐.

ธีรารัง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร (การออกแบบและพัฒนา). กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์,
๒๕๓๒.

นพพร พานิชสุข. เรามารู้จักและทำความเข้าใจกับจรรยาบรรณของครูกันอีกครั้ง. สารสภากาจารย์
ฉบับสุดท้าย. วันที่ ๑๐, ๒๕๒๗.

บรรพต สุวรรณประเสริฐ. การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. เชียงใหม่ : แสงศิลป์,
๒๕๔๔.

ปรีชาพร วงศ์อนุดรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ,
๒๕๔๗.

ประชุม รอดประเสริฐ. นโยบายและการวางแผนหลักการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : เนติกุล
การพิมพ์, ๒๕๓๓.

ประยูร อาษานาม. คู่มือวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). จะพัฒนาจริยธรรมคนได้อย่างไร พุทธศาสตร์กับการพัฒนา
มนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๓๘.

-----, “พุทธวิธีในการสอน”. กรุงเทพมหานคร : เบิกม่าน, ๒๕๔๒.

พรชัย วิจิตรธรรมภาณี. การศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อการ
พัฒนาระบบโคนม. เอกสารประกอบผลงานที่จะขอรับการประเมินเพื่อแต่งตั้งให้
ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น. กรุงเทพมหานคร: กรมปศุสัตว์, ๒๕๔๘.

พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). การศึกษาของสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๕ ถึง
รัชกาลที่ ๖). ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖ - ๒๕๓๖. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระราชกิจจานุเบกษา. (เล่มที่ ๑๑๖). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. ท่านพุทธทาสกับการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : มกราคม,
๒๕๒๕.

- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมี บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สุริยาสาน์, ๒๕๓๘.
- วิจิตร วรุตบางกูร. **การวางแผนผังและพัฒนาสถานศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔
- วิจิตร อาวะกุล. **มหาวิทยาลัยจะดีต้องมีอาจารย์ดี**. สารจากทบวงมหาวิทยาลัย. พ.ศ. ๒๕๒๘.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร : อัยราพัฒนา, ๒๕๔๕.
- สันต์ ธรรมบำรุง. **การสอนสังคมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๓.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๔๐.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. **การประเมินระบบการเรียนการสอน**. ในเอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการ
การสอน หน่วยที่ ๘ – ๑๕. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **มาตรฐานโรงเรียน พุทธศักราช ๒๕๔๑** สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **คู่มือปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๗.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **รายงานปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
ปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๔.
- สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. **เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม**. กรุงเทพมหานคร
: สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, ๒๕๕๐.
- ศุณีย์ ชีรดากร. **จิตวิทยาการศึกษา**. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, ๒๕๒๕.
- สุปรีชา หิรัญโร. **การวางแผนด้านอาคารและสภาพแวดล้อม**, ในเอกสารการสอนชุดวิชาวางแผน
พัฒนาโรงเรียน หน่วยที่ ๑ – ๗. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
๒๕๔๕.
- ศุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๘.

เอกศักดิ์ บุตรลับ. **ครูกับการสอน, (พิมพ์ครั้งที่ ๒).** เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗

อารี เพชรผด. **มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน.** กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐.

อินดา ศิริวรรณ(ผศ.ดร.). **ความเป็นครู.** เอกสารประกอบการเรียนการสอน. ภาควิชาบริหาร การศึกษาและกิจการคณะสงฆ์. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. ๒๕๕๑.

-----, **พื้นฐานการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตราไพศาล, ๒๕๔๔.

อุทัย หิรัญโต. **ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์กิจการพิมพ์, ๒๕๑๕.

(๒) วิทยานิพนธ์

กาญจนา อรุณสุขรุจิ. “ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕. รายงานการศึกษานิพนธ์หลักสูตรปริญญา ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

เกสร โพธิ์ศรี. การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการศึกษาของโรงเรียนชุมชน พัฒนา จังหวัดสระแก้ว. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

คราวญศิริ ประยงค์. “วิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตาม ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์. สาขาวิชา ประถมศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๕.

จรัส กาอินทร์. ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. หลักสูตรศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

จินตนา จริยานนท์. “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

- จิตนาถ ปุณโณพก (ร.อ.). “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนายทหารชั้นประทวน ศึกษาเฉพาะกรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.**
- จิราภรณ์ รัตนคุณ. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่องานกิจการนักเรียน โรงเรียนอนุบาลเอกชน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. แขนงบริหารการศึกษา. สาขาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑.**
- เชาว์ อินใย. รายงานการวิจัย, เรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ ต่อกระบวนการเรียนการสอน สถาบันราชภัฏเลย. สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๐.
- นัยนา อ่างสันติกุล. การวิเคราะห์ห้องค้ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาครุศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.**
- บัญญัติ คุ้มภัย. พฤติกรรมการสอนของครู, ศึกษากรณีโรงเรียนลาดทิพรสพิทยาคม กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๑.**
- ประพัฒน์ จำปาไทย. ความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิจัยการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔**
- ประภา ตุลานนท์. ความพึงพอใจต่อสภาพการเรียนการสอน ของนักศึกษาทางไกลสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในอำเภอชายแดน ของจังหวัดสระแก้ว. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๐.**
- ผ่องศรี เต็มทอง. แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี. **ปริญญา นิพนธ์. การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๘.**

- พรรณณี แผลงจันทิก. ความพึงพอใจของนิสิตบัณฑิตศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอน ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๓๒.**
- พระมหาพจน์ สุวโจ (พัยค์พิตยงกูร). การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีนักธรรมศึกษาชั้นตรี. **ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.**
- พระราตรี สิริจันโท (ศรีราชา). ทศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนเขตชนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระสัมฤทธิ์ เดชบุญโญ (จำเนียร). ความคิดเห็นของครูในโรงเรียนต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษาเขต ๑ (กรุงเทพมหานคร). **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**
- พิทักษ์ ดรุณทิม. ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการให้บริการของกรุงเทพมหานคร : ศึกษากรณีสำนักงานเขตยานนาวา. **ภาคินิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.**
- ลัดดา ศิริพนธ์. การศึกษาสภาพการจัดการเตรียมการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุราษฎร์ธานี. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๘.**
- ลิวรรณ กุญมิใจสกุล. ความพึงพอใจของบุคลากรฝ่ายบริการที่มีต่อการจัดสวัสดิการภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓.**
- เลขา คมเสวต. การใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๓๐ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๓) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม สาขาวิชาพาณิชยกรรม. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๘.**

วัลลภ แดงใหญ่. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของอาจารย์โรงเรียนเหล่าสังกัดกองทัพบก.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต. แขนงวิชาบริหารการศึกษา. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒.

วัชรวิกุล ตำภาพล, ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๒๓), ของครูผู้สอนในจังหวัดนครศรีธรรมราช, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,** มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๗.

วิยะดา อินทร์วิมลเมธา. ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสรรพากร ศึกษากรณีสำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่ ๘. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔.

สมพงษ์ อุดมโชคทรัพย์. ความพึงพอใจในการเรียนวิชาอาชีพธุรกิจในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕.

สมยศ นาวิการ. ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อคุณลักษณะของครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดมุกดาหาร. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาครุศาสตร์เกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๔๑.

สมรภูมิ ขวัญคุ้ม. ความพึงพอใจของบุคลากรมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีต่อการจัดสวัสดิการภายในโรงเรียน. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๐.

สุพร อยู่สถิตย์. ความพึงพอใจของผู้โดยสารที่อยู่นอกพื้นที่ริมคลองแสนแสบต่อบริการเดินเรือ. **ภาคินิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม).** กรุงเทพมหานคร. สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕.

สุมาลี งามสมบัติ, การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนของครูระดับประถมและมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,** มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓.

อรรถพล อนันตวรสกุล. สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการศึกษาและสังคมศึกษา. คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๓) ภาษาอังกฤษ

Alderfer, C. P. **Existence, relatedness, and growth: Human needs in organizational settings.**

New York: Free Press. 1972.

Applewhite, R.B. **Organizational Behavior.** *New York: Prentice-Hall, 1964.*

Beauchamp, George A. **A curriculum theory.** *New Delhi: Enrage Publishing House. 1975.*

Buriel, R. **Teacher-student interaction and their relationship to student achievement : A comparison of Anglo American and Mexican American children,** *Journal of Educational Psychology, 1983.*

Borquist, L. C. **Job Satisfaction of administrators in a public suburbari school.** *Dissertation Abstracts International, 1987.*

Camball, P. B. **The implication of multiple perspectives on power of organization development.** *Journal of Applied Behavioral Science, 1989.*

Caldron L. A. **Characteristecs of the excellent teacher as perceived by student, Los Angeles Community College.** *Dissertation Abstracts International, 49(9): 2512- A ; march, 1989.*

Collmer, J. **A correlation study of principal leadership styles and teacher' job satisfaction.** *Dissertation Abstracts International, 1990.*

<http://www.gongtham.net/docs/2553/2553c2.html>

Maslow, A. H. **Motivation and personality.** *New York: Harper and Brother. 1970.*

McClelland, D.C. **Power: The inner experience.** *New York: McGraw-Hill. 1960.*

Popham, Jamus W. and Baker, Eva L. **Systematic instruction.** *Englewood Cliffs, N J.: Prentice-Hall. 1970.*

Piercy, Garth Eugene, **Illinois secondary school teachers perceptions of 1988-1989 induction year activities.** *Dissertation Abstracts International, 1990.*

Randall, C. M. **Job satisfaction of Chief Administrative officers of teacher education programs,** *Dissertation Abstracts International. 1986.*

Reid, K., Hopkins, D., & Holly, P., **Toward the effective school.** *Oxford: Basic Blackweel. 1988.*

Steers, R. M, & Porter, L. W. **Motivation and work behavior (3rd ed).** *New York: McGraw-Hill. 1974.*

Stogdill,R.O. **Handbook of leadership : A server of Theory and research.** *New York: The Free Press.* 1974.

Taba, H. **Curriculum development : Theory and practive.** *New York: Harcourt, Brace, & World.* 1962.

Vroom, V. H. **Work and motivation.** *New York: John Wiley & Sons.* 1964

Wallerstein, H. **A dictionary of psychology.** *Maryland : Penquin Book,* 1971.

Wolman,Banjamin. B. **Dictionary of Behavioral Science.** *Van Nontrade: Reinhold.* 1973.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประวัติโรงเรียนอานวยศิลป์ชนบุรี

ประวัติโรงเรียนอำนวยการปทุมธานี

“โรงเรียนอำนวยการปทุมธานี” ได้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามความในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ โดยได้รับอนุญาตจากกระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ตั้ง ณ เลขที่ ๒๘๑๔ ถนนสมเด็จพระยาตากกับถนนท่าดินแดง ตำบลตรอกสารภี กิ่งอำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรีมี อาจารย์จิตร ทังสุขบุตร เป็นเจ้าของและผู้จัดการ และ พระปวโรฬารวิทยา เป็นอาจารย์ใหญ่

มูลเหตุที่ได้จัดตั้งโรงเรียนอำนวยการปทุมธานี เนื่องจากเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้มีนักเรียนขอสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนอำนวยการปทุมธานี พระนคร ซึ่งตั้งอยู่ที่ปากคลองตลาด เป็นจำนวนมาก กระทั่งทางโรงเรียนไม่สามารถสนองความต้องการได้ทั่วถึง ทั้งไม่มีทางที่จะขยายโรงเรียนเดิมออกไปประจวบกับรัฐบาลสมัยนั้นมีโครงการที่จะตัดถนนริมแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งจะตัดเข้ามาในแนวโรงเรียน เป็นห้องเรียนถึง ๑๒ ห้อง อาจารย์จิตร ทังสุขบุตร เจ้าของและผู้จัดการโรงเรียนอำนวยการปทุมธานี จึงได้พิจารณาเตรียมหาสถานที่เพื่อช่วยให้นักเรียนได้มีสถานที่เล่าเรียนเป็นหลักฐานและเป็นที่ยึดถือได้

ในระยะนั้นโรงเรียนหลวงหวน ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนได้ยุบเลิกกิจการ ไม่มีผู้ใดกล้าเสี่ยงที่จะเข้าดำเนินการต่อไป อาจารย์จิตร ทังสุขบุตร จึงได้ขอซื้อตัวอาคารโรงเรียนจากเจ้าของโรงเรียนเดิม และทำสัญญาเช่าที่ดินกับเจ้าของที่ดินด้วย ต่อจากนั้นก็ได้ปรึกษากับกระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) เพื่อดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนเพราะมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรองวิทยฐานะซึ่งไม่เคยมีระเบียบปฏิบัติมาก่อน กระทรวงธรรมการ (ศึกษาธิการ) จึงได้วางหลักเกณฑ์การรับรองวิทยฐานะโรงเรียนใหม่ โดยเจ้าของ ผู้จัดการ ครูและนักเรียน จะต้องเป็นชุดจากโรงเรียนอำนวยการปทุมธานีพระนคร ทั้งนี้ให้เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นครูใหญ่ไว้เป็นพิเศษด้วย เหตุนี้โรงเรียนจึงได้รับการ

รับรองวิทยฐานะทันทีเมื่อเริ่มเปิดสอน โดยถือว่าได้รับการรับรองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ พร้อมกับโรงเรียนอานวยศิลป์ นับว่าเป็นโรงเรียนราษฎร์แห่งแรกของจังหวัดธนบุรีที่ได้รับรองวิทยฐานะ โดยในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ โรงเรียนฯ ได้เริ่มเปิดสอนเป็นวันแรกในระยะเริ่มแรก โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ยังคงดำเนินการร่วมอยู่กับโรงเรียนอานวยศิลป์พระนคร เช่น การสอบไล่ปลายปีก็ใช้ข้อสอบร่วมกัน กระทั่งเมื่อเห็นว่าโรงเรียนสามารถบริหารการงานไปได้ด้วยความเรียบร้อย จึงได้แยกดำเนินงานเป็นอิสระถือว่าโรงเรียนอานวยศิลป์ทั้งสองแห่งร่วมเสมือนเป็นเครือญาติเดียวกัน

ต่อมาเนื่องจากอาจารย์พระปวโรฬารวิทยา อาจารย์ใหญ่ ซึ่งต้องสอนนักเรียนทั้งสองโรงเรียน นับว่าเป็นภาระหนัก และเห็นว่ากิจการของโรงเรียนดำเนินไปเป็นที่เรียบร้อย จึงได้ลาออกจากตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ขอทำหน้าที่สอนแต่อย่างเดียว ทางโรงเรียนจึงได้แต่งตั้งหลวงชาญพิทยกิจ เป็นอาจารย์ใหญ่ตั้งแต่วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นต้นมา

เมื่อแรกตั้งโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี มีจำนวนครูและนักเรียน ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๘๒ นักเรียน ๑๘๕ คน ครู ๑๕ คน

พ.ศ. ๒๔๘๓ มีนักเรียนประมาณ ๖๐๐ คน

และเมื่อ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ นายจิตร ทังสุขบุตร เจ้าของและผู้จัดการได้มอบทรัพย์สินและกิจการของโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ถอนสมเด็จพระเจ้าพระยา คลองสาน ให้แก่ “อานวยศิลป์” อีกโรงเรียนหนึ่งรวมเป็นสองโรงเรียน และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ “อานวยศิลป์มูลนิธิ” ได้ทำการจัดซื้อที่ดิน ตำบลบางแคเหนือ อำเภอภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี มีเนื้อที่ ๙ ไร่ ๑๖ ตารางวา เป็นเงิน ๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อทำการก่อสร้างโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี (ใหม่)

พ.ศ. ๒๕๑๓ กระทรวงศึกษาธิการ อนุมัติงบประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อทำการสร้างอาคารเรียนโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี (ใหม่) ณ ที่ดินของมูลนิธิ ตำบลบางแคเหนือ อานวยศิลป์มูลนิธิได้ อนุมัติเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อสมทบเป็นค่าก่อสร้างอาคารเรียน ๕๐๐,๐๐๐ บาท และใช้ปรับปรุงทั่วไป ๕๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๑๔ วันศุกร์ที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๔ นายอภิรักษ์ จันทวิมล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนใหม่ โรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ตำบลบางแคเหนือ อำเภอภาษีเจริญ ถนนเพชรเกษม ก.ม. ๑๕.๕ อาคารเรียนใหม่นี้เป็นตึกสูง ๔ ชั้น มีขนาด ๘.๕๐ ม. ๕๖.๐๐ ม. รวมค่าก่อสร้างทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๑๕ อำนวยการศิลปมูลนิธิ สมทบปรับปรุงโรงอาหาร ห้องน้ำ บ้านพัก เป็นเงิน ๕๖๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๑๖ วันศุกร์ที่ ๙ กุมภาพันธ์ ได้ย้ายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๕ มายังโรงเรียนอำนวยการศิลปมูลนิธิ บางแคเหนือ

พ.ศ. ๒๕๓๖ อำนวยการศิลปมูลนิธิ ฯ ได้สร้างอาคาร ๔ ชั้น ซึ่งอาคารครุจิตร-ครูเอิบ ทั้งสุบุตร ใช้งบประมาณ ๑๓,๕๗๗,๐๖๒ บาท

ปัจจุบันโรงเรียนได้พยายามปรับปรุงอาคารสถานที่ ให้ได้สุลักษณะและเพียงพอแก่การขยายตัวของโรงเรียนอยู่เสมอ ตลอดจนมาตรฐานการเล่าเรียนของนักเรียน ก็อยู่ในระดับที่ดีจึงเป็นที่ไว้วางใจของผู้ปกครอง นักเรียน กระทั่งปัจจุบันนี้ได้เป็นสถาบันการศึกษาที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของธนบุรี

อำนวยการศิลปมูลนิธิ ครูจิตร-ครูเอิบ ทั้งสุบุตร เจ้าของ
 ร.ศ.อาภรณ์รัตน์ รัตนทาส ประธานกรรมการมูลนิธิ
 นายจิตติ ทั้งสุบุตร ผู้รับใบอนุญาต
 นางสาวเบญจวรรณ ขจรฤทธิ์ ผู้อำนวยการ

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาซึ่งผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาโดยที่

๑. แบบสอบถามนี้ต้องการทราบความพึงพอใจของท่านซึ่งไม่มีถูกผิด ท่านมีอิสระในการแสดงออกอย่างเต็มที่
๒. แบบสอบถามนี้จะมีคุณค่าอย่างยิ่ง ก็ต่อเมื่อท่านได้ให้คำตอบที่ครบถ้วนและตรงไปตรงมา โดยการตัดสินใจของท่านแต่เพียงผู้เดียว
๓. คำตอบของท่านไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาต่อไป

แบบสอบถามนี้ได้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเพื่อแสดงความคิดเห็นความพอใจในด้านต่าง ๆ ทั้ง ๔ ด้าน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระสุธีร์ ฐิตสุวฑฒโน (ผลวัฒน์)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความให้สมบูรณ์ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

๑. เพศ

๑ ชาย๒ หญิง

๒. อายุ

๑ ไม่เกิน ๒๐ ปี๒ ๒๑ – ๓๐ ปี๓ ๓๑ – ๔๐ ปี๔ ๔๑ปี ขึ้นไป

๓. สถานภาพ

๑ บุคลากรทางการศึกษา๒ นักเรียน

๔. การศึกษา

ก. สำหรับบุคลากรทางการศึกษา

๑ ต่ำกว่าปริญญาตรี๒ ปริญญาตรี๓ ปริญญาโท๔ ปริญญาเอก

ข. สำหรับนักเรียน

๑ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑๒ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒๓ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓

๕. ระดับการศึกษาธรรมศึกษา

๑ ธรรมศึกษาชั้น ตี๒ ธรรมศึกษาชั้น โท๓ ธรรมศึกษาชั้น เอก

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา	ระดับความพึงพอใจ					สำหรับ เจ้าหน้าที่
		๕	๔	๓	๒	๑	
	๒. ด้านการบริหารทั่วไป(ต่อ)						
๒.๔	มีการประสานงานกับหน่วยงาน และส่วนที่เกี่ยวข้อง						
๒.๕	มีการกำหนดวันเวลาและสถานที่ในการดำเนินการชัดเจน						
๒.๖	มีการจัดการด้านบุคลากรผู้ควบคุม และการมอบหมายงานได้อย่างเหมาะสม						
๒.๗	มีการควบคุมและปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้						
๒.๘	มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ศึกษาธรรมชาติศึกษาเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต						
๒.๙	มีการประเมินผลในการบริหารการจัดการเรียนการสอน						
	๓. ด้านการจัดครูผู้สอน						
๓.๑	มีการการจัดพระภิกษุผู้สอนธรรมชาติศึกษาได้เหมาะสม						
๓.๒	ผู้สอนมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา						
๓.๓	ผู้สอนทำการสอนธรรมชาติศึกษา ตามจำนวนผู้เรียน และตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม						
๓.๔	การใช้ภาษาในการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับผู้เรียน						
๓.๕	มีการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง						
๓.๖	ผู้สอนมีการเตรียมพร้อมในเอกสาร และหนังสือเรียน						
๓.๗	มีการใช้สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับผู้เรียน						

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนประถมศึกษา	ระดับความพึงพอใจ					สำหรับ เจ้าหน้าที่
		๕	๔	๓	๒	๑	
	๓. ด้านการจัดครูผู้สอน(ต่อ)						
๓.๘	ผู้สอนมีวิธีการสอนทำให้เข้าใจ และจดจำคำสอนได้ง่าย						
๓.๙	ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจ และเห็นจริงด้วยตนเอง						
	๔. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมความสะดวก						
๔.๑	มีการจัดการด้านบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน						
๔.๒	มีการจัดการด้านบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน						
๔.๓	การจัดอาคาร และแสงสว่างในห้องเรียนได้เหมาะสมในการเรียนการสอน						
๔.๔	อุณหภูมิของห้องเรียนมีความเหมาะสมกับการเรียน						
๔.๕	การจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับชั้นเรียนได้เหมาะสม						
๔.๖	ขนาดของห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน						
๔.๗	ความสะอาดภายในอาคารที่ใช้จัดการเรียนการสอน						
๔.๘	ความสมบูรณ์ และ ความพร้อมในเอกสารประกอบการเรียน						
๔.๙	ผู้เรียนสามารถหาความรู้เพิ่มเติมได้จากแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน						

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเพื่อแสดงความคิดเห็นถึงความพอใจในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ข้อเสนอแนะ ในด้านต่าง ๆ ทั้ง ๔ ด้าน

๑. ความพึงพอใจด้านการบริหารทั่วไป.....

.....
.....
.....

๒. ความพึงพอใจด้านการจัดครูผู้สอน.....

.....
.....
.....

๓. ความพึงพอใจด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก.....

.....
.....
.....

๔. ความพึงพอใจด้านเนื้อหาและวิธีการสอน.....

.....
.....
.....

ขออนุโมทนาในการตอบแบบสอบถาม
เพื่อการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เรื่องความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระมหาหัส จิตสาโร
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญปู
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สีน งามประโคน
๔. รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อานวย เฉชชัยศรี
๕. ดร.ศุภพร เสวตพงษ์

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ คณะครุศาสตร์ มจร. โทร ๐๘๑-๖๒๘-๕๖๖๕

ที่..... ศธ ๖๑๐๓.๓/๓๐๘ วันที่..... ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง..... ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผศ. ดร. พระมหาสหัส จิตสารโ

ด้วย พระสุธีร์ ฉายา จิตสุวฑฺฒโน นามสกุล ผลวัฒน์ระหัสประจำตัวนิติ
๕๓๐๑๔๐๒๒๕๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ
บุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน
ธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี
จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้ ดังนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ คณะครุศาสตร์ มจร.โทร ๐๘๑-๖๒๘-๕๖๖๕

ที่..... ศธ ๖๑๐๓.๓ /๓๐๘ วันที่..... ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผศ. ดร. สมศักดิ์ บุญปู

ด้วย พระสุธีรนาथा จิตสุวทุฒโน นามสกุล ผลวัฒนะระห์สประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๒๒๕๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ชรรถการศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างคิ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ มาพร้อมแล้วนี้ ดังนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ คณะครุศาสตร์ มจร. โทร ๐๘๑-๖๒๘-๕๖๖๕

ที่..... ศธ ๖๑๐๓.๓ /๓๐๘..... วันที่..... ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔.....

เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....

เรียน ผศ. ดร. ถิน งามประโคน

ด้วย พระสุธีร์ ฉายา ฐิตสุวฑฒโน นามสกุล ผลวัฒน์รหัสนิมิต ๕๓๐๔๐๒๒๕๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษา ในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึง ใ้ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ ดังนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๐๔

คณะกรรมการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วัดศรีสุดาราม บางขุนนนท์ กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
 โทร./Fax. ๐-๒-๔๓๓-๖๕๘๘, ๐๘-๑๘๓๘-๒๔๑๖

๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รศ.พิเศษ ดร. อำนวย เดชชัยศรี

ด้วย พระสุธีร์ ฉายา จิตสุวฑฺฒโน นามสกุล ผลวัฒน์ะ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๒๒๕๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ บุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร ดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึง ใ้ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ ดังนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๑๐๔

คณะกรรมาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วัดศรีสุदारาม บางขุนนนท์ กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
 โทร./Fax. ๐-๒-๔๓๓-๖๕๔๔, ๐๘-๑๔๓๔-๒๔๑๖

๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร. ศุภิพร เสวตพงษ์

ด้วย พระสุธีร์ฉายา จิตสุวฑฒโน นามสกุล ผลวัฒนะ รัหส์ประจำตัวนิติ
 ๕๓๐๑๔๐๒๒๕๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ
 บุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน
 ธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
 บริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึง
 ใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา
 พร้อมแล้วนี้ ดังนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
 วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ภาคผนวก จ

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ทศธบ๑๐๓.๓/ ๑๕๕

คณะกรรมาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วัดศรีสุदारาม บางขุนนนท์กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
 โทร./Fax. ๐-๒-๕๓๓-๖๕๘๘, ๐๘-๑๘๓๘-๒๔๑๖

๑๖ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี

ด้วย พระสุธีรญาณ โฉตสุวทุฒโน นามสกุล ผลวัฒนะ รหัสประจำตัวนิติ
 ๕๓๐๑๔๐๒๒๕๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ
 บุคลากรทางการศึกษา และ นักเรียนในระดับระดับมัธยมศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน
 ธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ธนบุรี” เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็น ต้องเก็บข้อมูลเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์
 โครงการหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณใน
 ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ – ฉายา : พระสุธีร ฐิตสุวฑฒโน (ผลวัฒน์นะ)
- เกิด : วันพุธที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖
- สถานที่เกิด : ๒๐/๒๐๑ หมู่ ๗ ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
- การศึกษา : ประถมศึกษาชั้นปีที่ ๗ โรงเรียนอำนวยการปิ่นนบุรี
 : ปวส. โรงเรียนมิตรพลพาณิชย์การ
 : ปริญญาศึกษาศาสตร์บัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขา
 รัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์
 : หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษา
 พุทธโฆส นครปฐม
- อุปสมบท : ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑
- สังกัด : วัดไชยทิศ ถ. จรัญสนิทวงศ์ ซอย ๓๗ แขวง บางขุนศรี เขต
 บางกอกน้อย จังหวัด กรุงเทพมหานคร
- หน้าที่ : ผู้สอนพระปริยัติธรรม ประจำสำนักเรียนวัดไชยทิศ
 : ผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียน
- เข้าศึกษา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓
- สำเร็จการศึกษา : ๑๕ / มีนาคม / ๒๕๕๕
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๕๔๓ ถ. จรัญสนิทวงศ์ ซอย ๓๗ แขวง บางขุนศรี
 เขต บางกอกน้อย จังหวัด กรุงเทพมหานคร